

Gulyás Péter Pál

Köldökcshellag a Pocakhegyen
(Az anyaság mítosza)

© Gulyás Péter Pál, 2003

Tertia Kiadó, 2004

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Ne add el! - Ne változtasd! 2.5 (CC BY-NC-ND 2.5) Creative Commons licenc feltételei érvényesek: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/deed.hu>

*Köszönet Hoppál Mihálynak a bátorításért,
hogy e könyv szelleme kibújhatott a palackjából.*

TARTALOM

Vekerdi László előszava

1. rész

Az anyaság burkában

Egy karnyújtás az Ég
Égszakadás - földindulás
Hegyi istenek
Emberarcú kozmosz
Föld és Ég násza
Az Ősapát a Pocakhegy tolta fel

2. rész

A Köldökös Világhegy

A hegy élő volt
A barlangba falazott ősmese
Hegylények
Szülőkövek
Kősziklánk, az ős-Mária

3. rész

A Pocakhegy kaptára

Hogy került ránk a méhes?
A kozmosz kaptára
Csodaviasz
Mézországok
Utazások Mézeshonba - A szent trend
Mézeshetek - A házasságok az Égben köttetnek

Vekardi László előszava

Egy névtelen, korai itáliai mester bájos képén - amit Samuel Y. Edgerton, a nagy történész közöl művészet- és tudománytörténetet összebékítő könyvében - egy ferences barát igyekszik felfelé az égig érő létrán, és ahol a létra kivezet a Föld nagy hegyek emelte vonzásköréből, ott egy furcsa kipúposodás látható.

Arra már nem emlékszem, hogy a létra a Sarkcsillag felé mutat vagy sem; de arra nagyon is, ahogyan Edgerton pontosan-szépen elhelyezte a képet a sorsfordító keresztény-arisztoteliánus kiegyezés keretében, kiemelve az arisztoteliánus Egek földközelségét. A földi szféra kiboltosodásával azonban még ő sem tudott mit kezdeni.

Hogy örvendene Edgerton, ha olvashatná a *Köldökcillag a Pocakhegyent*! Milyen pompás újabb érvet fedezhetne fel benne a hitek harcos konfrontációja ellenében egymásra épülő (és építő) *eirénének*, békességnek - az élhető jövőbe vezető „létrája” mellett!

1. rész

Az anyaság burkában

Amit itt leírok, nem végső igazságok tára, sőt az ősi ember meg is mosolyogna érte, de nem váгна agyon, mint azokat, akik a józan eszét vitatják el.

A Köldöksillag vajon kié?

Egy szédítően régi és hihetetlenül elterjedt elképzelés szerint az égig érő hegy épp a Sarkcsillagnál¹ fúródik a szakadatlan körtáncot lejtő Égbolt kellős közepébe. És ezt a rendszerint heggyomra álmódott Sarkcsillagot feltűnően gyakran becézi számtalan nép Köldöknek.

Köldöksillag? E furcsa kifejezés nyilván az „égközép” átfogalmazása. Ebbe bele is törődhethnénk, mint mások, ha ezt a Sarkcsillagot csupán az égbolt köldökének tartanák. De nem. A Sarkcsillag rendszerint Ég és Föld közös köldöke. Na, ilyenkor nyúl az ember a pohár után, mert mi dolga a Földünk köldökének az ég tetején? Valamire csak gondolhattak a mítosz-álmódó ősfilozófusok, amikor ezt a legjelesebb zónát számúzték hön szeretett léterünkéből.

Jóllehet a *köldök* egy emberi testrészt jelöl, ám Ég és Föld távlataiban ez a kifejezés a *központnál*, *középnél* nem jelenthet többet, ezt sugallják modern beidegződéseink, holott épp ez lehetett a továbbgondolkodás kerékkötője e messze ható problematikában...

A kozmogóniai spekulációkat ugyanis nem a modern ember találta ki, hanem az az őskori elmélkedő, akinél még nem szakad el végérvényesen az elvonatkoztatás magától a tárgytól. Vagyis akár valóságos köldökökre is gondolhattak, végtére is a világkeletkezési mesék színpompás vízióinak egy markáns, ám meghatározó vonulata az Eget és a Földet emberszabású gigászokként vetíti a kozmoszba.

Hát ezt a pompázatos tájat szeretnénk itt mi most Önökkel bebarangolni...

Kövesd a köldököt!

Mivel minket itt most elsősorban a Köldök sorsa foglalkoztat, az elkövetkezendőkben pusztán a megértéshez elengedhetetlen eseményekre szorítkozunk, vagyis, engedelmezzünk, profanizálunk. Továbbá e jeles képsort itt most a saját értelmezésünkben, azaz önkényesen feljavítva tálaljuk.

Minket az események akkortól érdekelnek, amikor a Semmi vagy a Káosz közepén magától felbukkan egy Lény, aki valami módon meghasonlik, kettéválik, akár egy kagyló. Alsó feléből lesz a hátán elfekvő Földanya, a sajtharangként ráboruló másik fele pedig az Égapa. Ízig-vérig emberek mind a ketten. Ekkor tehát az történt, hogy egy egység két félre szakadt, két nemre, akik nem az egyesülésre vágnak, hanem a sajnálatos módon véget ért ősegyeségre. Jó, ha már most és itt világosan látjuk, hogy a párzás ősoka nem a kéjvágy beteljesítése, hanem a meg bomlott ősegyensúly teljességének és tökélyének visszaállítására tett restaurációs kísérlet.

Ám a kettéosztódást követő ciklusban még nincs levegő és tér a „hamburgerként” lebegő Ég és Föld között, hanem az Égapa békésen piheg a Földanyára borulva. Egymásra simuló köldökeik szolgálnak e kozmosz Origójaként. Fontos látni, hogy Köldökeik ekkor még lent vannak a „Földön”, és itt még érthető, hogy Égnek s Földnek együtt a köldöke.

¹ A Sarkcsillag egy virtuális hely, ami körül az égbolt látszólag forog.

Ám újraegyesülési kísérletük, vagyis az egymásba való visszabúzási igyekezetük váratlan fejleménnyel szolgál. A Földanya méhében megjelenik a magzat (vagy magzatok). A magzat nem a nő testében növekedik, hanem abból kitüremkedve, rajta pocakot növeszt. Ám a mítoszkutatók nem igazán látják meg a Földanyában Őt, az igazi „nőt”

Ha pedig a Földanyán domborulat jelenik meg, ez a kinövés óhatatlanul tolni kezdi felfelé az eddig békésen pihegő Égapát, akár egy fedőt. És tolja, tolja, egészen a magzatfejlődés befejeződéséig.

No de mi történik a köldökeikkel? Azok egy percre sem szakadnak el egymástól, mert a hátán fekvő Földanya köldökét is feltolja a növekedő has, mivelhogy az a has Zenitje. És ezzel el is jutottunk a megoldásig: hisz az Ég és Föld között idővel megkövesedett pocak és a rajta ékeskedő kettős köldök azonos a hagyományból oly sokat idézett égig érő világhegygel, s az annak ormán díszelgő Ég és Föld köldökével.

A kozmoszstruktúra szempontjából fontos világosan látnunk, hogy a pocak és a tetején lévő köldök földi felségterület, hisz belőle nőtt ki. Ám az Égapa ezen az egyetlen egy ponton továbbra is összeér a Földdel, végtére is immár épp ez az alátámasztási pontja, melyen forog.

Hát így keveredhetett a Földanya köldöke, vagyis a Földközép az Ég közepére.

Azt sem mellékes felismernünk, hogy itt és ekkor dőlt el az Ég magassága, vagyis, hogy a későbbiek során „hol is lakik az Úristen”?

Az ősmese kettépattan

Az anyaság eme fenséges csillaglegendájából a Sarkcsillagig érő világhegy meséje - Ég tudja, miért - szőröstül-bőröstül katapultált, és önálló életbe kezdett. A kutatók őshelyzetnek tekintik ezt az elárvult hegyet, amely időközben a világközép-problematika egyfajta „karácsonyfájává” változott. Ám e hegyet - melynek értelme egy nagyobb rendszerből fakad - önmagában vizsgálni nem célravezető. Márpedig látni fogjuk, hogy mégis ez történik időtlen idők óta.

Az ősmese maradéka is elboldogul a világhegy nélkül, csak a „torka véres”, hisz megbomlott a láncolata. E történettípus kutatói nem érzékelik, hogy torzóval van dolguk, s a logikai dőczenőket sajnos a mondvacsinált „őskezdetlegesség” számlájára írják. Pedig elég nagy a tét: a kezdet kezdetéről lévén szó, vagy ezekből a momentumokból érthetjük meg a kultúra alapjait, vagy sehonnan.

Itt mi most járatlan útra lépünk, amikor két egymástól függetlennek vélt történettípus érrendszerét forrasztjuk össze, mert az újraegyesített mítosz sokkal többet ér a kettő összegénél. Ez az emberiség egyik legrégebbi és legfontosabb filozófiai témája: a virágba borult geocentrizmus, az egyetemes gondolkodás koordináta-rendszere, mely a jelenkorig ér, hisz ebből a csillagmeséből fakad maga az őstudomány.

Ám nem árt felelevenítenünk a régiek kozmoszélményét, mielőtt modern és minden ízében megváltozott szemléletünk az összövegeket tökéletesen félreolvassa. A mitikus idők Ege és Földje egy igen barátságos méretű bezárt világot alkotott, melyben az égitestistenségek az emberekéhez hasonló klubban éltek világukat...

Egy karnyújtás az Ég

„...megdőbbenve állapíthatjuk meg, hogy egy uralkodó elgondolás mindegyikben közös: Ég és Föld között valamiféle fizikai segédeszközzel (szivárvány, híd, lépcső, lián, kötél, hegy stb.) megvalósítható a kapcsolat - vagy *in illo tempore* legalábbis az volt.”²

Gyalog az Égbe...

Jóllehet vakmerőség az egykor képzelt égrendszer magasságát megsaccolni, ám az bizonyosnak tűnik, mint látni fogják, hogy ez a távolság azonos az égisz hegy 10-20 kilométernyi nagyságával.

Jól tudjuk, hogy számos folyton spekuláló, számítgató hajósnép egyéb izgalmas adatokhoz is jut a későbbiek során, de az ősi beidegződés bástyái nemhogy Kopernikuszig, de napjainkig megmaradtak, ám nem csupán a világ érintetlen szegletein, hanem zsigereinkben is. Ez annyit tesz, hogy egészen a közvetlen közelmúltig az istenek a fejünk fölött ugrándoztak, mindenbe belekotnyeleskedve. Közülünk a legkiválóbbaknak nem is olyan rég még az égbe sétálás lehetősége is megadatott, hisz akadt, aki rászánta magát, hogy az égisz hegyet - vagy annak alternatív szerkezetét - megmássza, feltéve, ha erre a kalandra az istenek is rábólintottak. Így ment ez egészen a távcső feltalálásáig, vagyis csaknem napjainkig.

Kopernikusz huncutsága

A távcső feltalálása, Kopernikusz és Galilei forradalma nyomán a csillagászati kifejezések gyökeres alapjelentés-változáson estek át. Ettől fogva mást jelent a Nap, a Hold, és elvileg nincs többé „naplemente”. A tudományban lavinaszerű áttörés vette kezdetét minden vonalon, sőt a távcső másik végébe kukkantva hasonló reveláció várt azokra, akiket izgatnak a titkok. A mikroszkóp jóvoltából alászállhattunk a valóságos mikrokozmosz-alvilágba.

A távcső felforgatta a világot. Az addigi kozmogóniai ösképlet befuccsolt, és a továbbiakban dicsőségünk, a Föld egy periférikus nappályára szorult. Immár semmi sem forog körülöttünk, csak a Hold. Rettentő devalvációja volt ez az addigi elképzeléseknek, és trauma azoknak, akik ebből éltek.

Hisz az istenített égitestek, csillagképek immár nem szent élőlények. Az állatöv sem állatokból áll, a bolygók sem az égbolt kifürkészhetetlen vándorai már. A régi kozmoszmodell tökéletesen elhibázott, és csatolt hiedelmeink minden alapot nélkülöztek.

Azt hittük, az égitesttenségeknek egyéb dolguk sincs, minthogy velünk foglalkozzanak, s most kiderül az istenvilágról, hogy délibáb csupán. Az égrendszerünk abroncsként összeomlott, s virtuális szellemi bilincseink lehulltak. A szamoszi Arisztarkhosz egy hallatlanul bravúros logikai trapézmutatvány során a heliocentrikus világméretet már Kr. e. 270-ben távcső nélkül is megmutatta, s ő, akit az emberiség nem érdemelt meg, immár nagyokat mosolyoghat a sírjában. Ő az Univerzumot hatalmasnak látta, s hipotézise értelmében a Nap és a csillagok mozdulatlanok, s Földünk a többi bolygóval egyetemben Nap körüli pályán keringőzik. Az avatott püthagoreusok lényegében már igen korán meglátták a napközpontú bolygórendszert, ám a kézenfekvőbb ptolemaioszi gondolat került hatalomra.

² Mircea Eliade: *A samanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 446. p.

Az elfeledett rokonság

Akik felismerik a távoli mítoszok közötti hasonlatosságot, s rájönnek asztrológiai kódjaikra, azok úgy hiszik, hogy az azonos övben élők felett lényegében ugyanaz a csillagvilág kereng, s ezzel magyarázzák a csillagmítoszok szembeötlő rokonságát.

Plutarkhosz is oda lyukad ki, hogy végeredményképpen az egész emberiség ugyanazokat az isteneket tiszteli.

„Mert Iszisz a körében lévő istenekkel együtt mindenkié, mindenki ismeri őket, s ha egyeseket csak nemrég tanultak is meg egyiptomi nevükön szólítani, mindegyiküknek a hatalmát ismerik és tisztelik kezdettől fogva.”³

Ám bizonyos momentumok nem következnek az előbbiekből: példának okáért az, hogy az égitestistenségeket mindenütt ugyanakkorának, és tőlünk hasonló távolságra képzeltek el. Nem beszélve arról, hogy az égboltrendszer is mindenütt ugyanaz. Ezt semmi sem indokolja, mivel a régiek semmiféle fogódzóval, támponttal nem rendelkeztek. A szerteágazó őshagyomány „kromoszómavizsgálata” alapján feltételezhető, hogy a kultúra egyetlen ősműhelyből sarjadt.

És mégsem mozog a Föld?

Az ősmítoszokban és utóregzéseikben - a teremtéstörténetekben, szent könyvekben, mítoszokban, népdalokban, mesékben, legendákban, az őstudományban stb. - geocentrikus lélek lakozott. S ezek lényegében a vázolt „köldökcsoillagos Pocakhegy” hitén álltak. Jeleztük, hogy a tudományok javarésze is a geocentrista összablonból gyökerezett, épp ezért képtelenek elszakadni a függetlennek tetsző tudományok e szellemiségtől. Mert ezt - az önmagát túlélő - bölcséleti szoftvert használták, és használjunk napjainkig.

A régi csillagászatnak bajsza se rezdült a kopernikuszi földrengéstől, amely alapjaiban döntötte meg igazságtartalmát, és „asztrológia” néven titokzatoskodik tovább, a placebo hatásra alapozva. Lám mindhiába küldte a felvilágosodás az emberiség lomtárába az asztrológiát. A letűnt ideológia tápora attól is gyarapodhat, hogy a mai tudomány kirekesztő az avatatlanok számára.

A világvallások is hamarosan feltápaszkodtak a kopernikuszi k. o.-t követően, és önmagukat kiáltották ki győztesnek, mert ők is mindent meg tudnak magyarázni. Maguknak.

Ám a Szellem immár kiszeelelt a palackból, így hát minden egyházak ideológusai egy ellenőrizhetetlen dimenzióba költöztették az istenvilágot, azzal az arckifejezéssel, mint a mintha az mindig is ott lett volna. Noha bizonyítható, és bizonyítjuk is, hogy hivatalosan ők is egy világ-hegynyire laktak felettünk, Kopernikuszig, „amikor a csillagok istenek voltak”.⁴ Csillagok voltak az istenek, ám az egyház már Mezopotámiában látszólag elhatárolta magát a kozmikus analógiáktól, mert úgy gondolta, ez nem tartozik mindenkire. A titkosnak minősített táblákat tanulmányozó R. Borger azt a következtetést vonja le:

„Titkos tudománynak minősültek többek között az istennevek jegyzékei, köztük azok is, amelyek az istenségek és a csillagok azonosításával foglalkoznak. (...) A titkos táblák között fontos irodalmi, mitológiai szövegek is akadnak.”⁵

³ Plutarkhosz: *Iszisz és Oszirisz*. Európa, 1986. (66.)

⁴ Drössler, Rudolf: *Amikor a csillagok istenek voltak*. Budapest, 1986. Kossuth.

⁵ Komoróczy Géza: *A sumer irodalmi hagyomány*. Budapest, 1979. Magvető, 583. p.

Égszakadás - földindulás

Katasztrófaút

Az ovidiusi költemények hátborzongató életszerűséggel idézik fel fantomjainkat. Szép példa erre a *Phaethon a napszekéren*.

Phaethon nem csekélységet kér apjától, Jupitertől: azt, hogy hadd tehessen egy kört a napszekérrel.

Lássuk hát, miként veszélyezteti a szeleburdi fiú és a felelőtlen apa a kozmosz rendjét ebben a nyilván fontos naptári fordulópontot rögzítő költeményben, mely számunkra az Ég égető közelségét fogja érzékeltetni.

„Tudd meg, az út vészek közt visz s vad szörnyetegek közt.
(...) szállnod a szembenső Bika szörnyű szarvai közt kell,
s haemoni Íven is át, s vad Oroszlán dühte torkán,
Scorpio ollóján, mely nagy tért fog fenyegetve,
végül a Rákén is, mely másképp s másfele görbül. (II. 63-96)

És, hogy a hőt egyként kaphassa a föld meg az égbolt,
túl mélyen sose szállj, de a lég tetejébe se hajtsál.
Hogyha magasba hatolsz, lakait felgyújtod a mennynek,
hogyha alatt, a mezőt: legjobb közepütt tovamenned.” (II. 131-164)

A baj bekövetkezik, az Ég és Föld lángra gyullad.

„látja fivérének paripáit futni alantabb
mint az övéit, a Hold, s bámul, füstölnek a felhők;
majd meg a legmagasabb fennsíkok lángba borulnak,
megrepedezget a föld, megszikkad nedvei vesztén;” (II. 199-232)⁶

Ovidiusnak nem látomásai vannak, hanem valósággal belelát a múltba. *Látónak* mondhatnánk a tegnapi magyar nyelven, ugyanis tudása komplexebb a nála jóval korábbi szerzőknél. E nehezen megvilágítható jelenség tán a C. G. Jung-féle kollektív tudattalan tanával magyarázható. Tény, néha valóságos filmjelenetek lökődnek ki a tudat feneketlen kútjából, mégpedig olyan pontossággal, hogy azt kell hinnünk, valóban járhattunk ott valamikor...

Égszakadás elleni piramisernyők

Legősibb kozmikus félelmeink egyike az, hogy az Égapa és Földanya apokaliptikus nászai világvégét hoznak a Földünk lakóira.

Egy ókori nézet szerint a piramisrendszer valójában egy dúchálózat a folyton fenyegető égszakadások kivédésére. Ha mindez igaz, akkor ez az amúgy szellemes ötlet kétségkívül az ősglobalizáció tán legtragikomikusabb beruházása!

Persze mi már tudjuk, hogy a kérdés bonyolultabb, mert a piramis szellemiségébe egyéb bogarakat is beleszerkesztettek.

⁶ Ovidius: *Phaethon a Nap szekerén*. In: *Átváltozások*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1975. Magyar Helikon, 37. p.

Úgy mondják, és ezt nem is nehéz észrevenni, hogy a piramis kozmoszredukció. Ám gigantikus méretét mindez nem indokolja, hisz e célra egy makett is megtenné. Súlyos ideológiai indok tehetné szükségessé, hogy az emberiséget egy ilyen borzalmas építkezésbe belehajszolják.

A piramist hallatlan misztérium burka lengi körül. A kozmosz törvényeit rejtik arányai, és ez a rendszer messzire vezet. Égi távolságokra lehet belőle visszakövetkeztetni, és persze a naptárra, melynek megjelenítője. Csodálatos is a piramis, de nem transzcendens módon, ahogy hiszik. Ugyanis róla a geocentrikus elv matematikai és csillagászati megnyilvánulásai olvashatók le. Épp ezért egy izgalmas, ám nem egyetemes igazságokat tükröző ideológiai modell, mely előtt leborulhatunk ugyan, de azért mégse imádkozzunk hozzá.

Manapság a piramist elsősorban királysírként tartják számon. Tehát a sír egyúttal a fáraó túlélési stratégiáját szolgáló újjászületési laboratórium. A mumifikálás bábozódás, hogy aztán a fáraó - álcájából kikelve - magasabb létszinten kiröppenjen a halál és születés kamrájából az üdvös Sarkcsillag cirkumpoláris övezetébe, az örök életűek körébe. Hát ez sem indokolja a kolosszális méreteket, hisz egy kunhalomnyi sírdomb is alkalmas volna e katapultálási technológia kivitelezéséhez. Úgy hihették tehát, nem árt, ha egy ilyen dúrendszer kéznél van égszakadás esetén.

Mi is a piramis?

A gigászok⁷ lázadásuk alkalmával sziklából hatalmas piramist emeltek, melynek csúcsáról Porphürion felugrott az égbe. Tehát égis ér, vagyis tartópillér feladatát is betölthet. Mindemellett a piramis elnevezés inkább a Földanyából való kiemelkedésre vonatkozhat, vagyis az építmény anyai hasa mivoltára. Ezt igazolja a hasonló értelmű görög *püramisz* szó, amelynek második jelentése „hegyes cipő”. Nyilván, mert a cipő is megkel, felemelkedik, majd pedig a kemencében(!) életre sül. Még a folklór is női szimbólumnak tudja a kalácsot, cipőt, zsemlét, a kiflivel ellentétben. Mindmáig körömmel *köldököt* nyomtak a cipó, a kenyér *hasára* kisütés előtt, és keresztet - szvasztikát - vetettek rá a megszegés pillanatában.

A piramis legszentebb része a gúla csúcsa, az ún. *benbenet*. Mitől szent a csúcsa? Nyilván, mert sarkcsillag implikáció, vagyis köldök. Más magyarázat nehezen képzelhető el. A cipő is hegyes, és ez a hegy a tetején található.

A leányvár

Túl az előbbieken, a piramis a természetek, hangyák szupertársadalmát is kopírozza. A nyelvi emlékezet hogy, hogy nem, *fáraóhangyát* emleget. Ámde e rovarok leányvárban élnek, egy óriásnő: egy Nagy Anya „távírányítása” alatt. Női fáraó állt volna a kezdet kezdetén? Tehát az a kép, melyet bennünk az egyiptomi hierarchiáról kialakítottak, már egy kései ideológiai hátraarc, vagyis a világméretűen beköszöntő férfikurzus következménye.

Egy szó, mint száz, úgy tűnik, a piramiskultusz az anyaméhkultuszban gyökeredzik, hisz a vak is látja, hogy a piramis világhegy-szimbólum. Márpedig *világhegy*, *világoszlop*, *világfa*, *oszlopmember stb. tartja*, illetve *eredetileg távol tartja* az eget. Tehát az előbbieket innen nézve is bizonyítható a piramis égbolttartó ősfunkciója.

⁷ Graves, Robert: *A görög mítoszok*. I. Budapest, 1970. Európa, 205. p.

Hegyi istenek

A mágikus köldöközóna

Egyes fáraóknak még az is megadatott, hogy még életükben felsétálhattak a Sarkcsillagra, azaz az égbe, kérdés, hogy miért volt jó az nekik? Mert ez a legkiváltságosabb hely, az igen kedvező fekvésű cirkumpoláris övezet, hová mindenki vágyik, mivel a Sarkcsillag körüli csillagképek letről nézve sosem buknak a horizont alá az év során. Épp ezért e zóna lakosait örök életűnek tartották.

Itt van az égbolt forgáspontja, innen, Föld és Ég közös köldökéről történik az égbolt kormányzása.

Itt, vagyis a köldökövezetben található a Biblia Édenkertje, az inkák Aranykertje, a germán hagyomány Asgardja, a kelták Avalonja. Főmé az arany, s lakói legfeljebb aranysörrel és aranymézzel, esetleg tejtermékekkel táplálkoznak. Ez egy más időzónája a világnak, itt, a Sarkcsillag forgóvárában áll az idő, tehát az élet: örök. A mi kiváló memóriájú mesénkben - melyre még lesz alkalom visszakanyarodni - ez a hely még az eredeti, becsületes nevén nevezetik: ez a Halhatatlanság országa.

Élhetünk a gyanúperrel, hogy a napjainkig viruló hegymászási hóbort is az égbemászás eszmeiségéből táplálkozik nagy titokban. Az igazi hegymászó számára a Himalája a legszentebb kihívás, jóllehet a hegy évente szedi áldozatait. Egyazon titkos gravitáció kényszeríti őket a hegy meghágására, mint ami útnak indítja a mesehősöket a Halhatatlanság Paradicsomába.

Óskori relativitás - alternatív világhegyek

Az ősi világszerkezet statikája ismeretében a földkerekségen pusztán egyetlen égisz erő világhegynek illenék lennie, ám a tapasztalat azt mutatja, hogy minden birodalomnak saját világhegye van, sőt egyeseknek még többre is futja. Így például a görögök az Olimposzt, az Atlaszt, sőt az Ida-hegyet is világhegyként tisztelték.

Atlasz kezdetben emberszabású gigásként tartja az eget, később Perszeusz kövé dermeszti. Az Atlasz-hegy tehát eredetileg égisz ért.

Strabón, az ókori térképész-történetíró is tapasztalja a világhegy kérdésében ezt a nehezen elfogadható tétovaságot, mely azt is jelzi, ekkorra már a világhegy ősfunkciója - a Pocakhegy-meséről nem is szólva - feledésbe merült.

„(...) s az Idát és az Olymposzt gyakran úgy összekeverik, mintha egy és ugyanaz a hegy volna. Antadria vidékén az Idának négy csúcsa viseli az Olympos nevet, de van mysiai Olympos is, mely ugyan szomszédos, de nem azonos az Idával. Szophoklész *Polyxené* című darabjában, amikor Menelaosz már szeretne Trójából elhajózni, Agamemnón azonban Athéna kiengesztelése végett még egy kissé maradni óhajt, Menelaossal a következőket mondatja:

Te csak maradj hát itt az Ida környékén

És hajtsd Olympos nyájait az oltárhoz. (Frag. 47. 9. Nauck)⁸

⁸ Strabón: *Geógraphika*. Budapest, 1977 Gondolat, 502. p.

Nem üti az egyik világközép a másikat? Nem zárják ki egymást?

Nem, mivel a régiek, már ekkoriban kiötlöttek egy speciális általános relativitási elvet a newtoni-einsteini gondolat előképeként.

Mert nemcsak a hegyet, hanem *minden egyes emberi hajlékot* - még a hajót is! - *relatív világközéppé nyilvánítottak*, és ennek az őskori ötletnek máig élnek az utózőngéi: alapkö, stb. És persze, amiről már sokat beszéltünk: minden egyes emberi test is magán viseli a világközép problematikáját. Eszerint minden egyes rendszert egy kis önálló, világközéppel is felruházott galaxisnak tekintettek, és e kis rendszerek a legnagyobbhoz igazodtak, vagyis a köldökcsillagos világközéphez.

Minden említett zárt rendszer magába foglalja *a világközép komplett jelképrendszerét* oly módon, hogy viszonylagosan önállónak tekintendő. Magyarán, pld. bármely ház, vagy épp egy sírhant, elődeink szemében egy relatíve autonóm kis geocentrikus rendszer.

E szükséges kitérő után bújunk vissza az alá a régi, alacsony Ég alá.

Bibliai ormok

Akárcsak a görögök, a Biblia is több égis érő istenhegyről számol be, nyilván eltérő felfogások tükröződéseként. Ilyen: a Tábor-hegy, a Mória-hegy és nem utolsósorban Hóreb hegye. A bibliai Istennek eleve köze van a hegyhez, hisz a Mindenható Isten: *El Shaddai* azt jelenti: *a Hegyek Istene*.

Az Újszövetségben ugyanez a helyzet. Szent Kirillosz azt mondja, hogy a Golgota a világhegy, mivel szerinte itt van a világ közepe. Az égi Jeruzsálem ugyancsak a fenti közepek közepén helyezkedik el.

Hogy Isten eredetileg egy ilyen hegytetőn lakott, arra számos beszédes, másodlagos bizonyítékkal fogunk szolgálni, az viszont elsődleges információ, hogy az Édenkert hegytetőn állt. Tehát cirkumpoláris övezetben.

Mózes nevezetes látogatásai alkalmával hegyérintési - vagyis nyilván hegymegmászási - tilalom lép érvénybe, vélhetőleg azért, mert e neves események az égis érő világtengely mentén zajlanak. Ez pedig földi halandók számára mindig és mindenütt tilalmi zóna, mivel kozmikus átjáróban vagyunk. A prohibíció ténye is azt jelzi, hogy innen az égi ország megközelíthető, sőt mint azt Bábel esetében majd megtapasztaljuk, még akár az égiek veszélyforrásává is válhat.

„És vess határt a népnek köröskörül, mondván: Vigyázzatok magatokra, hogy a hegyre fel ne menjete s még a szélét se érintsetek; mindaz, a mi a hegyet érinti, halállal haljon meg.” (2. Móz. 19,12)

Tilalmi zóna

Egy nganaszan (uráli rokon nép) mesében, *A fej nélküli emberekben*, ugyancsak érvényes ez a tilalom. Ez is jelzi, hogy istenhegyen vagyunk.

„Nézd, a sátorból egy kis hegyhát látszik. Egyenesen a *gerinc* mentén haladj (...) Mi nem mehetünk a gerincre. Ha a hegyhátra jutunk is, elveszünk, ha a hegygerincre megyünk is, elpusztulunk.”

Még izgalmasabbá válik a hegy, sőt az egész hegyjelenség - beleértve a vizsgált bibliait is -, amikor az egyik kiránduló elszólja magát:

„- Szerinted mi a földön járunk?

Felel az asszony:

- Ez a *hegyhát az én apám háta*. Azon járunk.”⁹

Henoch - itt Énokh - próféta nevezetes égbe ragadása is igencsak emlékeztet Mózes égi látogatására. Egy héber mese szerint Henochot előbb számosan kísérték a hegyre, jóllehet figyelmeztette őket, hogy tilalmi zónában járnak:

„Az utazás hatodik napján így szólt azokhoz, akik még vele voltak: »Menjetek haza, mert reggel a Mennyekbe szállok, és mindenki meghal, aki a közelemben lesz.« (...) A rákövetkező napokon a királyok, akik még időben visszatértek, futárokat küldtek a helyre, hogy megtudják azok sorsát, akik még nem voltak hajlandók megválni Énokhtól, ugyanis följegyezték a létszámukat. A futárok havat és nagy jégdarabokat találtak Énokh mennybe szállásának helyén, és amikor a hó alatt kutattak, megtalálták mindazok holttestét, akik vele maradtak. Egyedül ő nem volt köztük, mert akkor már fenn volt az égben.”¹⁰

A Földre hajló bibliai Ég

A bibliai Ég magasságára csak másodlagos információkból következtethetünk, ám ez is elegendő a szemlélet leolvasására.

Mózes az Istentől a titokzatos értelmű törvénytáblákat a Hóreb-hegyen veszi át, abban az ünnepélyes pillanatban, mikor Isten leszáll hozzá a hegytetőre.

„Akkor felméne Mózes a hegyre; és felhő borítá el a hegyet. És az Úr dicsősége szálla alá a Sinai hegyre, és felhő borítá azt hat napon át; a hetedik napon pedig szólítá Mózeszt a felhő közepéből. Az Úr dicsőségének jelensége pedig olyan vala az Izrael fiainak szeme előtt, mint emésztő tűz, a hegy tetején.” (2. Móz. 24,15-17)

Ez a bibliai égbolt sem lehetett kozmikus magasságokban, hisz a Zsoltárok könyvéből az derül ki, hogy a Földdel maga az Ég is összekapcsolható, tehát zárt rendszert képezhetnek.

„Uram, hajlítsd meg egeidet és szállj alá; illesd meg a hegyeket, hogy füstölögjenek!” (Zsolt. 144,5)

„Lehajtotta az eget és leszállt, és homály volt lábai alatt.” (Zsolt. 18,10)

Ám egy mérvadó héber összöveg - *Zóhár, a ragyogás könyve* - egy harmadik verziót ismertet, melyben Mózes maga megy fel az Égbe, személyesen.

„Josze rabbi az Írás e mondatát: »Kicsoda ment föl az Égbe, hogy onnan leszállott volna« az egyik alkalommal Mózesre vonatkoztatta...”¹¹

Ézsaiás is egy gyalogosan megközelíthető Eget vetít lelki szemeink elé, és ez előbbi idézetünkkel azonos kozmoszszerkezetet feltételez.

„Az égbe megyek fel, az Isten csillagai fölé helyezem ülőszékemet, és lakom a gyülekezet hegyén messze északon.” (Ézs. 14,13)

⁹ Fej nélküli emberek. In: Domokos Péter (szerk.): *Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák*. II. Budapest, 1984. Móra, 264-266. p.

¹⁰ Ginzberg, L. J.: *The Legends of the Jews*. 1954. Philadelphia, Vol. 1. pp. 129 ff.

¹¹ *Zóhár, a ragyogás könyve*. Budapest, 1990. Holnap Kiadó, 32. p.

A „messze észak” annyit tesz, mint az Északi Sarkcsillag tájéka, azaz a gravitációs és spirituális központ, ahonnan Isten kormányoz, forgatja a mindenség világkerekét. A legősibb állapotokat tükröző, s máig legegységesebb sámánkultusz is ugyanerre az Északra teszi a világ közepét...

Egy végleges „szakítás”

Később megmutatjuk, hogy a héber hagyományban is erősen él a köldökcsillagos hegy fogalma, tetején a földközéppel, és ez a Pocakhegy-mese ismeretére enged minket következtetni. Vagyis a Biblia szerzői is ismerték a vizsgált, anyaságmesével előadott kozmogóniát, melyben egy Földdel egybeszerkesztett Ég áll a kezdetek kezdetén:

„az Úr, a seregek ura...
a mennyben építette meg palotáját
és a földön vetett alapot boltozatának.” (Ám. 9,6)

Miért sugallja a Tóra ennek az ellenkezőjét? Mert a rákövetkező naptári ciklusban az emberben csatlódott Isten megszakítja Ég s Föld kapcsolatát, miközben arra is talál megoldást, hogy az Ég odafent maradhasson. Lerontja az égig érő világhegy ormát. Hasonló okból sem Atlasz hegye, sem az azzal rokon eszméjű görög Olimposz vagy Ida sem éri el már időtlen idők óta az istenek szentséges lakát.

A sámánhagyomány is őrzi ennek a traumának a legendáját, amikor egy ösbűn következtében az istenek becsapják az Ég kapuját az orrunk előtt. A szakítás néha a hegyek elkoptatásával történik: hol madárcsőrök, máskor meg a szél kitartó örlőmunkája vet véget a fel- s lemászkálásnak.

Egy fontos Benedek Elek gyűjtötte mese precízen és szemléletesen őrzi ezt a pillanatot. A Halhatatlanság országának óriására azt a büntetést szabják a fentiek, hogy addig lapátolja a hegytetőt,¹² míg az végleg el nem kopik. Másutt ugyanezt sas végzi, akinek egyébként is az a szokása, hogy a csőrét fenegeti a szirtek tetején. És most lássuk a mesét!

„Arra vagyok átkozva, hogy addig meg ne haljak, míg ezt a hegyet el nem hordom, s ez eltart kerek ezer esztendeig” - mondja a hegyet lapátoló óriás a Halhatatlanság országába, vagyis épp a kérdéses cirkumpoláris övezetbe tartó ambiciózus királyfinak. Őt majd végül is egy sas fogja révbe juttatni, vagyis az ő segítségével hidalja át a szakadékot, mely Ég s Föld közt támadt.

Eszerint az idézett bibliai jelenetek úgy békíthetők össze, hogy Mózes idejében azért száll le Isten a hegytetőre, mert ekkor már elmetszették az égig érő hegy tetejét.

Az égi Jeruzsálem

Számos alkalmunk nyílik még visszakanyarodni annak bizonyításához, hogy Mózes Izrael népét az exodus folyamán a Halhatatlanság országába menekíti Egyiptom alvilágából. Ezúttal ebből minket annyi illet, hogy az egyik midrász a Föld központjának mondja Jeruzsálemet, Izrael földje pedig a *világ közepén* terül el; Jeruzsálem pedig Izrael közepén található. A „Szent Kerület” Jeruzsálem közepe; a Templom épülete a Szent Kerület középpontján áll; a Szövetség Szekrénye a Templom közepe; a Szent Szikla a Szövetség Szekrénye előtt áll, mert

¹² „Azt a hegyet a zsebkendőmnek a négy sarkában is elhordom” - Vekerdy László volt szíves felhívni a figyelmemet erre a magyar népdalra.

itt van az *egész világ közepe*. Miért mondjuk el mindezt? Mert a leírás kétségkívül az égi, a sarkcsillagi Jeruzsálemre vonatkozik, vagyis az égi mintára. Mózesék egyik feladata az, hogy a Láda a helyére kerüljön. Ámde, ha megszakadt a kapcsolat, akkor hogy várhatnánk el, hogy elérjék a kiváltságos övezetet?

Úgy, hogy a Halhatatlanság országában, mint jeleztük, a királyfit végül is egy griffmadár veszi pártfogásába, és emeli célba. Az ősbibliában is ugyanígy történhetett, legalábbis Isten szavai ezt tűnnek igazolni:

„Ti láttátok a mit Égyiptommal cselekedtem, hogy hordoztalak titeket *sas szárnyakon* és magamhoz bocsátottalak titeket.” (2. Móz. 19,4)

Isten „hallótávolságban”

Igen gyakori az a mitikus motívum, hogy az emberek lármája zavarja az istenek nyugalmát, és az sem ismeretlen, amikor a sirámok felszállnak egészen az égig. Lám, csak a hangoskodásra figyel fel Isten, tehát szó sincs arról, hogy egyébként is mindent és mindenkit hallana. Többek között Mózes könyveiben és az akkád *Enuma elisben* akad erre példa, és másutt is szép számmal. Lássunk egy esetet, amikor a lenti éktelen tivornyázás készteti az Urat a határozott beavatkozásra.

„Monda azután az Úr: Mivelhogy Sodomának és Gomorának kiáltása megsokasodott... Alámegyek azért...” (1. Móz. 18,20-21)

A lélekharang egy hiedelem értelmében arra szolgál, hogy időben értesítse az égieket a lélek érkezéséről, nehogy az útközben elkallódjon. Hosszú és keserves út vezet odáig, erre a *halottaskönyvek* a tanúk.

Az Eget verő Babel-torony

A Babel-torony legendája igen fontos tanúvallomás az egykori égközelségről. Hisz Isten ahelyett, hogy megmosolyogná az Ég elfoglalására és hatalma megdöntésére irányuló naiv összeesküvést, óvintézkedéseket foganatosít. Tehát a toronyépítést reális veszélyként kezeli. Még a nyelveket is összekeveri, mindezzel végletes kommunikációs *break-down*-t okozva, nehogy valami mód mégis sikerüljön a terv.

„És mondanak: Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az *eget érje*...” (1. Móz. 11,4)

Ha a Biblia összeállítói az Ég távolságát másképp látták volna azokban a korai időkben, akkor ezt a briliáns mesét nyilván mellőzik a Könyvek Könyvéből.

A héber legendákból¹³ még az is kiderül, hogy Babel tornyát maga Nimród építi, aki így kíván bosszút állni Istenen a Vízözönbe fojtott őseiért. Az eget akarja elfoglalni, és 70 mérföld magas tornyot épít. Egy másik héber legenda szerint Isten 70 angyalt küld le a nyelvek összekeverésére.

¹³ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, é. n. Szukits Könyvkiadó, 120. p.

Más tájszólásban mindez úgy cseng, hogy a Freyr, Enki, Jima utáni nemzedék ugyancsak tiltott utat akar építeni az égbe.¹⁴

Ezt a toronymesét - eltérő leromlottsági fokon, és sokféle üzenetre kihegyezve - lényegében az egész világ ismeri. Az építkezési láz a sumer Gilgamest is megcsapja. Mordvin, görög, újjörög, szerb, román, sőt még indián variánsokat is örököltünk, és persze itt van Kőmíves Kelemen balladája.

A Bábel-problematikához még annyit tehetünk hozzá, hogy a sumer *bab-ili Ég kapuját* jelent, jelezve, hogy a világtengelynél zajlanak a neves események, lévén a torony világtengely implikáció. És mint jeleztük, ebben a zónában a legszigorúbb érintési, építkezési és egyéb tilalmakat léptették érvénybe.

Hegyekkel az Egek ellen

Az Odüsszeia is szolgál egy számunkra becses égmagasságról árulkodó adalékkal, melyből a személet a maga teljességében kikandikál. Ótosz és Ephialtész, vagy más néven az Alóaszok támadnak az égre:

„Még az Olümposz örök népét is megfenyegették,
hogy nekiesnek sokrohamú viadal zshivájával.
Olümposzra az Osszát, és Osszára akarták
tenni az erős Péliónt, hogy az égbe lehessen
lépni: ha felcseperednek, tán meg is teszik ezt is:
csak hogy Zeusz és széphaju Létó sarja megölte
mindkettőt, ha kivirágzott volna szakálluk
arcukon, és mielőtt még álluk pelyhe kisarjadt.”¹⁵

Homérosz szkeptikus megjegyzése - „tán meg is teszik ezt” - arra vall, hogy ezzel a három hegygel valóban elérhető volna az a hellén égbolt. Akár még azzal a felvetéssel is eljátszhatunk, hogy ez a három hegyóriás annak idején együtt képezte magát az égig érő világhegyet, amíg le nem rombolták azt az istenek.

A hegytoldó Toldi

Ilosvai ős-Toldija is rejteget egy ígéretes hegyügyletet, mégpedig olyanfélét, amilyent az előbb Homérosznál láthattunk. Ezúttal Toldi a hegydobáló, aki azért rakja egymás hátára a hegyeket, hogy a királynak szabad elvonulást biztosítson. Ilosvai Toldi Miklósa egy valóságos gigász, Ipolyi az ugyancsak gigász Kalevipoeggel, az észtek mitikus ősével veti össze.

Miért mondjuk el mindezt? Mert akad itt egy számunkra beszédes ésszerűtlenség. Ha valóban egy földi Mátyás királyról volna szó, akkor teljesen fölösleges, sőt értelmetlen a hegyeket egyetlen toronnyá alakítani. Épp ezért, ez inkább egy késői historizált, azaz földre rántott változata lehet annak a dicső tetteknek, hogy Toldi restaurálja a lerombolt világhegyet, utat biztosítva istene, az ős-Mátyás égbevonulásához. Hát még ha azt is észrevevessük, hogy ezek a hegyek itt elő és érző lények! Kérjük, senkit se tévesszen meg a János vitéz-i hangvétel, melynek oka az lehet, hogy a mese önnön karikatúrájába fordulhatott.

¹⁴ de Santillana, Giorgio - von Dechend, Hertha: *Hamlet malma*. Debrecen, 1995. Pontifex Kiadó, 135. p.

¹⁵ Homérosz: *Iliász. Odüsszeia. Homéroszi himnuszok*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1974. Magyar Helikon, XI. 286-322.

„Toldi Miklós, ki ezt látta,
fejszóját a hegy hátába vágta;
csapásától a hegy kiabál,
de ő nem tágit, s tövibe áll:
egyet mormog s neki dől a
hegy hátának;
a király, s felesége
jó ízűn kacagának. (...)

(...)a köszikla fenszóval jajgatott,
oly keményen megmarkolta,
s oly iszonytalan megnyomta
a hegyet, hogy félretolta,
s így csinált egyenes
utat a királynak,
mond, e fényes lovak
minek fáradnának (...)
s még az útban eső
dombokat is elő
szedtevedte, hányta, dobta,
s a félre tolthoz toldotta.
s e *toldottfoldott* hegy aljába,
telepedett lakónak;
hol a királytól egy falut
kapott borravalónak (...)
Toldinak őt Mátyás király
maga keresztelte.”¹⁶

Feltehetőleg átirányították a mese belső útjelző tábláit a racionalizálás kedvéért.

Mihálynak helyén az esze

Egy keleti szláv monda Sátánja az Isten detronizálására tesz kísérletet. Ez is egy tipikus álcázott bibliai történet, abból a fajtából, mely igen ősi, dualisztikus struktúrájú. Két teremtet: Isten és a demiurgosz vetélkedik, huzakodik egymással.

„A világ teremtetésekor még minden másképp volt, mint ma, a máramarosi hegyek sem ott álltak, ahol most, hanem egy kis sziget közepén,¹⁷ a világóceán távoli szegletében (...) Istennek szokása volt, hogy aranyozott trónusán ülve délutánonként el-elszundított¹⁸ pár percre...”

A demiurgosz nem más, mint az ördög, aki viszont „sohasem alszik”, mert ő az örök éber édeni kígyó. Most tehát kap az alkalmon, hogy Istent detronizálja, ha aljas tervét az örökké hűséges Mihály arkangyal meg nem hiúsítaná:

¹⁶ Ipolyi Arnold: *Magyar mythologia*. Pest, 1854. 177. p.

¹⁷ Az Erdélyi Zsuzsanna gyűjtötte apokrif szövegek visszatérő helyszíne az óceán közepi szikla vagy oszlop Máriával, Jézussal.

¹⁸ A Nap „delel”, pár percre megáll - így gondolhatták.

„(...) Mihály, (...) a világ leghatalmasabb hegyóriását, a máramarosi hegyeket tolta az Úr lefelé bucskázó trónja alá. A Sátán lökdöste, taszigálta a trónt, de az hamarosan elakadt a hegy legmagasabb csúcsán a süppedő hóban. Elakadt s meg is feneklett. Erőlködött az Ördög, a szeme kigúvadt, izmai majd elpattantak. Mindhiába. Lógó orral kénytelen volt lebotorkálni a *mennyből*. „¹⁹

A hegytetőt nyilván ösztönösen nevezi mennynek a mesélő, ami igen nagy bölcsességre vall, hisz egy ilyen elszólás háttérében maga a személet szendereg.

Trón a Sarkcsillagnál

Az apokrifok őrizték meg számunkra az égbe ragadtatott Henoch próféta lázálomszerű látomásait, mert modern világunkból ezek annak tetszenek. Égi útjából ezúttal számunkra az szolgál komoly tanulsággal, hogy az Isten uralkodói széke (világ)hegytetőn található.

„Ez a *magas* hegy, amelynek orma olyan, mint az Úr trónusa, Isten uralkodói széke. (...) A kiválasztottak a fa gyümölcse által nyerik el az örök életet. Akkor majd átültetik és a *Sarkcsillag helyére teszik, a szent helyre, az örök Király, az Úr háza mellé*. „²⁰

Ilyen összefüggésekben a „magas” égisz érőt jelent, s ezt az is világosan elárulja, hogy ott virít a tetején kedvencünk: Ég és Föld köldöke, azaz a Sarkcsillag.

Szent paraméterek

Ponori Thewrewk Aurél, a neves bibliakutató csillagász azon kevesek egyike, akit érdekelnek a fontos távolságviszonyok:

„A Bibliában arra sehol sem találunk utalást, hogy melyek voltak az elképzelések a Föld és az égitegek égboltja közötti távolságviszonyokról. (...) Egyedül a midrások mondanak valamit az ég és a Föld nagyságáról. Szerintük (...) a Föld szélessége 6000 paraszanga, vagyis 18 000 mérföld, az ég magassága 1000 paraszanga, vagyis 3000 mérföld. „²¹

Noha ez az Ég jóval magasabb, mint amiről mi itt beszéltünk, mégiscsak őrzítően alacsony: hisz a Föld szélességének egyhatoda csupán az Ég távolsága!

Ez az adat inkább későbbi, modern spekulációnak tűnik, minket pedig azon ősidők emlékei izgatnak, mikor még olyanok voltunk, mint az égről a Holdat leugató kutyák.

A Csinvat-híd az égbe visz

Az ősi iráni hiedelmekben...

„A Csinvat-híd »a Világ Közepén« van. A »Föld Közepén«, »800 férfi magasságára« nyúlik föl a Kakád-i-Dáitík, az »Ítélet Orma«, (...) »Közepén« összeköti az Eget és a Földet. A Csinvat-híd alatt tátong a pokol lyuka... „²²

¹⁹ Mióta állnak mai helyükön a máramarosi hegyek? In: *Isten, a Sátán és a Muzsik. Keleti szláv regék és mondák*. I. Budapest, 1989. Móra - Kárpáti Kiadó - Madách Kiadó, 14. p.

²⁰ *Henoch Apokalypsise*. 1989. Holnap Kiadó, 55. p.

²¹ Ponori Thewrewk Aurél: *Csillagok a Bibliában*. Budapest, 1993. Tertia Kiadó, 62. p.

²² Eliade, Mircea: *A samanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 358. p.

Él isten isten hegyén él

Az Ég egy ugariti mesében is (Dániel és Akhat történetében) hegymászással érhető el. Él isten ugyanis isten hegyén él:

„Anat istennő ezután elsietett, a *föld* dübörgött a léptei alatt. Elindult a két óceán forrásának közelébe Élhez, a jóságos, nagy istenhez. Felment *Él hegyére*, mígnem az atyának és királynak országába érkezett. Meghajolt, és Él lábaihoz borult, így köszöntötte.”²³

Anat a Földről indul, és az istenhegy tetején lévő *forráshoz* igyekszik, amelyről gyanítjuk, hogy az akár a méz- és tejfolyó is lehet, melyre majd még visszakanyarodunk.

Az emberek hajdan fel tudtak menni az Égbe

A Pandava fivérek a Mahábháratában egy magas hegyre küzdik fel magukat, és ott nyomuk vész. Eltűnnek, és azt sem nehéz kitalálni, hová, ugyanis onnan nincs sok lehetőség...

Egy Molukka-szigeteki indonéz mese még a politikai átmázolástól mentesen tárja eléünk azt, amire kíváncsiak vagyunk, a rizs eredetmeséjében:

„Abban az időben, amikor még nem volt rizs, élt egy férfi, Tumileng, aki felment az égbe. *Mert az emberek hajdan fel tudtak menni az égbe.*”²⁴

Tumileng, ez a prométheuszi hős a történet folyamán lelopja a rizst a Földre, hogy az éhhalálra ítélt emberiséget megmentse. Ha fel tudott menni, akkor oda út vezetett, s nyilván hegyen vagy annak egyik paradigmáján.

A gabona a sumeroknál is a hegytetőről, az égből származik, és az aszteka indiánoknál is a „táplálékok hegyéről” lopják le a magvakat. Itt tehát még sértetlenül járható az Égi Út.

„Újra szólnak az istenek:

- Mit esznek majd az emberek? Ennivaló után járnak!

Kukoricaszemekre talál a vörös hangya

a Táplálékok Hegyén.”²⁵

Nincs is messze az ég

A mezopotámiaiak eszmerendszerében a Földet és Eget az országok hegye köti össze. Eliade *A samanizmus* című nagy művében a kezdetkori égbesétálások valóságos példatárával szolgál, egyéb ügyek tárgyalása közben. Ám érdemes kibogarásznunk néhány ilyen adalékot ebből a széles horizontú áttekintésből.

„Mint a thaik és a kínaiak, a lolók is úgy tudják, hogy az első emberek szabadon jártakkeltek a föld és az ég között, de egy »bűn« következtében az út elzáródott.”²⁶

²³ *Egyiptomi regék és mondák*. feldolgozta Dobrovits Aladár és Kákossy László. Móra, 1998. 147. p.

²⁴ *A tigrisember. Indonéz mesék*. Budapest, 1972. Európa, 161. p.

²⁵ Az ennivalók fölfedezése. In: *Sasok és kondorkeselyűk. Navatl és kecsua költészet*. Budapest, 1977. Magvető, 171. p.

²⁶ Eliade, Mircea: *A samanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 399. p.

Nyilván valahogy úgy, ahogy a Bibliában.

„A tibetiek pedig úgy hitték, hajdanán az uralkodók nem is haltak meg, hanem fölmentek az Égbe...”²⁷

Friedrich Andreas, egy karibokról szóló tanulmányában felidézi számunkra a sámánújonc tapasztalatait. *Tukajaná*, a jólelkű szellem így szól a beavatásra váróhoz:

„Gyere újonc. Fölmész az *égbe* Keselyű-Nagyatya létráján. *Nincs messze*.”²⁸

„Az ausztrál orvosságos emberek, mint egyébként sok más sámán és varázsló, nem tesznek egyebet, mint hogy átmenetileg és csak a maguk számára helyreállítják az Ég és Föld közötti *hidat*, ami hajdanán minden ember számára elérhető volt.”²⁹

A hegymászás égbeszállást jelent

„Az észak-borneói duszunok a halottak útját úgy képzelik, hogy fölmennek egy hegyre és átkelnek egy folyón. A hegy szerepét a halotti mitológiákban mindig az égbeszállás szimbolizmusa magyarázza, és magában foglalja az elhunytak égi lakhelyébe vetett hitet. Másutt látni fogjuk, hogy a holtak »a hegyekbe kapaszkodtak«, pontosan úgy, ahogyan a sámánok vagy a hősök teszik beavatásuk fölfelé vezető útján.”³⁰

A világhegy feledésbe merült ösfunkciója megnyugtató magyarázattal szolgálhat arra, miért jelenthet a hegymászás égbeszállást.

Égbe emigráló észtek

Az Ég leánya című csillagvers is megengedi, hogy a Földről az Égbe mehessenek azok, akik rendelkeznek bizonyos, később vizsgálandó kritériumokkal:

„(...) Hej, *mézes* bogyóra bukkant,
lelt a leány édes fürtöt,
bogyóját fürgén bekapta,
megette a vörösecskét,
világ szépe lett belőle,
bizony, nevető nap fénye.
Felment az égi atyához,
Felhő mögé elrejtőzött,
Kiült a világ szélére,
Késnyi vékony szál félholdra...”³¹

A család felfedezi, hogy a lány a Holdra csatangolt, s *ők is utána mennek*, hogy az ékes égből valahogy visszaagitálják. Ám Ég tudja, miért, immár jobban megfelel neki odafent...

²⁷ Uo. 389. p.

²⁸ Uo. 129. p. (A. Métraux-tól idéz)

²⁹ Uo. 133. p.

³⁰ Uo. 259. p.

³¹ *Földisten leánykérőben*. Ford. Tandori Dezső. 142. p.

Ellenpéldák

Mielőtt elégedetten koccintanánk eredményeinkre, a téma zárásaképpen lássunk néhány olyan példát, amely ellenünkre szól. Hátha tévedtünk, és mégse volt oly alacsonyan az a régi égbolt. Itt van mindjárt Hésziodosz filozófiai mítosza, melynek igazságait a tudományos világ készpénznek szokta venni:

„Mert égből lezuhanva kilenc nap tart az esése,
s ér tizedik nap a rézüllő céljához, a földre,
(és a homályos Tartaroszig földtől ugyanennyi)
és földről lezuhanva kilenc nap tart az esése,
s ér tizedik nap a Tartaroszig, céljához az üllő.”³²

Egy üllőnek az Olimposzról másodpercek alatt Földet illene érnie, kilenc nap alatt a földi gravitációval számolva igen messzire juthatna. Eszerint Hésziodosz ege tágasabb az elképzeléseinknél. Hacsak ez a *kilenc* napos zuhanás nem a kilenc égen történő áthaladás átfogalmazása, mert erről lehet itt szó. Ugyanis az efféle áthangelődés az ősi művek gyermekbetegsége.

Eratoszthenész is felfigyelt egy efféle kilenc napos „zuhanásra”, az Odüsszeiából, ami akár ugyanazt is jelentheti, amit Hésziodosznál: kilenc égi réteget.

„Hosszú kilenc napon át hanyódtam a szörnyű viharban - (*Odüsszeia IX. 82*) *D.* kis távolságra vonatkoztatjuk, (mert „szörnyű” nem annyi, mint egyenes irányban száguldó), s nem az Ókeanoszra helyezzük ki, mintha állandóan kedvező szelek fűttak volna. Kiszámítva a Maleától az Oszlopokig a távolság 22 500 stadionnyi, s azt mondja, ha feltételezzük, hogy ezt az utat azonos sebesség mellett kilenc nap alatt tette meg, akkor minden egyes napra 2500 stadion esnék. Ugyan ki hallotta már azt, hogy valaki Lykiából vagy Rhodoszból két nap alatt Alexandriába ért volna...”³³

A Kalevala *szampóját* kilenc zár alatt, kilenc öl mélyen tárolja Észak Banyája, egy égis erő világhegy gyomrában.

Az indián Közép-Amerika is *kilencemeletes* eget álmodott maga köré. Ezt jeleníti meg a tolték Kukulcan-templom kilenc emelete. A négy oldalán 364+1 lépcső helyezkedik el.

Az egyik upanisad ugyancsak a kozmoszstruktúrára utal, mondván:

„Kilenc kapujú vár a test.”³⁴

E kilenc kaput se egymás mellett gondoljuk el, hanem úgy, mint a világfa ágait.

Égmérő sasok

A kihalás szélére sodródott szibériai nyelvrokonaink, az enyecek *csillagmítosza* is egy égszerkezetet vázol.

³² Hésziodosz: *Istenek születése*. Ford. Trencsényi-Waldapfel Imre. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 720. sor.

³³ Strabón: *Geographika*. Budapest, 1977. Gondolat, 64. p.

³⁴ *Titkos tanítások. Válogatások az upanisadokból*. Ford. Vekerdy József. Budapest, 1987. Helikon, 15. p.

„- No, mit gondolsz, milyen magasan van (az ég)? Én megmondom neked. Hozz nekem hét sast. Ha idehozol hét sast, az egyik úgy repül fel, hogy még látni lehet. A másik sas föléje repül, ugyanolyan magasra. Aztán felrepül a harmadik is a második fölé. Ha mind a hét sas fölszáll egymás fölé, úgy, hogy mindegyik látja a másikat, így meg lehet tudni, milyen magasan van az ég. Minek erről hosszasan beszélni? Az ég hétsasnyi magasságban van.”³⁵

A hetes ugyanazt jelenti, mint előbb a kilences, csak ők más égboltrendszer, s egyúttal számrendszer választottak. A magyar hagyomány is sommásan a hetesre épül:

„- Ott, hol ha keresik, sem találják, ha megtalálják, sem látják, s ha látják, sem ismerik meg; de neked megmondom: vízen túl, erdőn innen, hegyen alul, völgyön felül, aki a hét számot érti és hét hetet szolgált a Tündérorságban, olyan ember megismerheti.”³⁶

Emberarcú kozmosz

Az élő-világ

Mítoszolvasási klisénk cizellálásához - no meg a régi észjárás megértéséhez - azt is illenék illusztrálnunk, hogy annak az egykori szűk világnak lakói a Földanyát és Égapát ízig-vérig emberszabásúnak látták. Minden helynek szelleme volt, s az élő és mágikus vidékek predestináltak a rajtuk zajló eseményeket. Élt talpunk alatt a talaj, útjainkat végigkísérték a Földanya - *testzőna* - szellemei.

Az égi-test

Valójában nem is szorul bizonyításra, hogy az Égapa emberszabású volt, hisz mindmáig az ő gigászi csillagtestét fürkészi az „úgy maradt” asztrológia tudománya! Az állatövi csillagképek az ő emberi testrészei. És az analógia jóvoltából, viszonyossági alapon, az emberi testen is ott él és munkálkodik az állatöv, csak rá kell vetítenünk a zodiákust a régi recept alapján. A régi például a szívet gyakran az Oroszlán csillagképnek látták, a nemzőszerv, illetve az altesti traktus a Skorpió jegyét jelenti, a comb pedig mi más lehetne, mint a Nyilas csillagkép stb. Erre még Egyiptom is emlékezik, és kései korok *hermetikus hagyománya* papírra is vetette:

„És Ízisz így felelt: A föld úgy helyezkedik el a világegyetem *középpontjában*, mint egy ember a hátán fekve, az ég felé tekintve. A föld egyes térségei így megfelelnek az ember különféle testrészeinek (...) A feje dél felé fekszik, jobb válla kelet felé, a bal a líbiai szelek irányába fordulva. Lábfejei a Medve csillagképe alatt vannak: a jobb a farok alatt, a bal a Medve feje alatt. Ágyéka az égboltnak, a Medvéhez legközelebb eső régiója alatt húzódik...”³⁷

A *De hebdomadis* című hippokrateszi értelmezés első 14 fejezetében a világ hét részre lett felosztva, az emberi test hét részének megfelelően.

³⁵ Domokos Péter (szerk.): *Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák*. II. Budapest, 1984. Móra, 221. p.

³⁶ Diószegi Vilmos (szerk.): *Az ősi magyar hitvilág*. Budapest, 1971. Gondolat, 220. p. (Idézet Ipolyitól.)

³⁷ Triszmegisztosz, Hermész: *A tökéletesség útja*. Budapest, 1994. Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 41. p.

A Lény

Egy oglala-sziú indián sámán napjainkban is képes egyetlen lénynek látni a mindenséget:

„Ott álltam akkor, mindegyik közt a *legmagasabb hegyen*; alant körülölelt a világ gyűrűje. És miközben ott álltam, többet láttam annál, mint amit el tudok mondani róla, és többet is fogtam fel annál mindabból, amit láttam; mert szent módon minden dolog szellemi formáját láttam, és minden forma formáját együtt, úgy, ahogy *egy lényként* élniük kellene...”³⁸

Hallucináló indiánunkat a látomás a Föld egykori köldökére emelte, a „legmagasabb hegy tetejére”, ahová - mint nemrég láthatták - Henoch prófétát felragadták.³⁹ Biztosra vehetjük, hogy ott van, hisz az Ég és Föld köldökéről láthatók az afféle végső összefüggések, végső értelmek. Onnan, az összefüggések kilátótornyaiból a Minden, vagyis a Lény, a Kozmoszisten még a maga teljességében mutatkozik meg.

Az épp halálra hangolódó Szókratész a *Phaidónban* meséli el, hogy az istenek képesek és hajlamosak lényegük feltárására, és ők azok, akiket a mi meghomályosodott, vak szemünk pusztán sivár égbolti hatalmasságoknak képzel.

„És isteneknek szentelt ligetek és templomok is vannak náluk, melyekben csakugyan ott laknak az istenek, és isteni szózatok és jóslatok, meg az istenek érzékelése is, az istennel való ilyenféle érintkezés is megvan náluk; és a napot meg a holdat, meg a csillagokat is olyanok látják, amilyenek valójában, és a boldogságuk minden másban is ehhez hasonló.”⁴⁰

A világ az isten teste

Egy vogul mítosz periférikusnak tetsző víziójából is visszakövetkeztethetünk arra, hogy a Földet egy emberszabású égistenség lenyomatának, redukciójának tekintették:

„Majd ha ember-korabeli világ támad,
majd ha ember-időbeli világ támad,
a helyet, hová, *Ménkv* öreg, májad hullott,
Holl-hantnak nevezzék!
A helyet, ahová derekad dőlt le,
Derék-dombnak nevezzék!
Bendőd, ahol domborodott,
Bendő-dombnak nevezzék!
Tűziszerszám-zacskód ahová hullott,
Tűzszer-halomnak hadd hívják!
A földet, hová csizmád hullott,
Csizmás-dombnak nevezzék!
A földet, hová csípőd lecsuklott,
Csípő-dűlőnek nevezzék!
Amidőn ember-korabeli világ támad,
férfinak érinthetetlen, nőnek érinthetetlen
szent folyó fakadjon itt!

³⁸ Black Elk Speaks. 1975. In: Jankovics Marcell: *A fa mitológiája*. Debrecen, 1998. Csokonai, 9. p.

³⁹ Lásd Trón a Sarkcsillagnál című rész.

⁴⁰ Phaidón. *Platón Összes Művei*. I. Budapest, 1984. Európa, 111 b

Ember ha erre fölfelé halad,
ember ha erre lefelé halad,
vizet itt ne ihasson!”⁴¹

Egy kozmogóniai mese ép részletét falazták be ebbe az immár más funkciójú épületbe. Ám megmaradt az üzenet: a Föld átlényegülés útján keletkezik, és a geológiai formációk oka az antropomorfia.

Kozmikus álom

Akad az előbbi vogul jelenetnek egy hasonló módszerrel működő észt párja, melyben Kalevipoet, az észt ősgigászt egyik héraklészi munkáját követően leveri lábáról az álom. Látszólag ártatlanul dől végig a gyepen, miként Jákob abban a titokzatos lajtorjás jelenetben, ám mindkét eset jóval túlmutat önmagán, jóllehet összevetésükre itt most nincs terünk:

„nyúlt a lába *napkeletnek*,
nyugat felé feküdt feje
szemöldje *hajnallal* szemközt,
hogya a virradat világa,
a hajnal hajadon-arca
az ifjú nap karja közül
felpirkadó pillantása
épp a szemébe szikrázson (...)
Jobbra egyenest előre,
Délnek, a *Fiastyúk* felé
Bal keze meg behajlítva
Mintha a *Göncölt* mutatná.”⁴²

Az alvó gigász korpuszának részteles kozmikus koordinálását a szövegkörnyezet a legkevésbé sem indokolja, tehát számításaink szerint ez a remekbe szabott jelenet valójában a földfelszín kialakulásának problematikájához tartozó legendából keveredett az eposzba.

Mindenséggé válások

A germán kelta hagyomány ugyancsak egy gigászból eredezteti a földfelszín alakulatát:

„Ezután az istenek Ymirből, az ősi jégóriásból megalkották a földet. Koponyájából lett az ég, négy sarkán négy törpe állott: Kelet, Nyugat, Észak és Dél. *Csontjából keletkeztek a hegyek*, véréből a tenger és a tavak, *hajából a fák és a bokrok*...”⁴³

A cseremiszeknél az „ég” eleve istent jelent, organikus égbolttal számolnak tehát.

„Amikor egy cseremisiz »égi csillagot« akar mondani, azt mondja: »jumo-sto södir«, azaz »égen (istenen) csillag«.”⁴⁴

⁴¹ A Taht-középi öreg hősi éneke. Ford. Bede Anna. In: *Leszállt a medve az égből. Vogul népköltészet*. Budapest, 1980. Európa, 46. p.

⁴² *Kalevipoeg. Észt hőséneke*. Ford. Rab Zsuzsa. Budapest, 1985. Európa, 251. p.

⁴³ *Germán, kelta regék és mondák*. Budapest, 1965. Móra, 19. p.

⁴⁴ Szmirnov, I. Ny.: Cseremisiz (mari) hiedelmek és áldozatok. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról*. Budapest, 1980. Európa, 299. p.

„Csukcsok, tunguzok, szamojédok vagy török-tatárok, hogy csak néhányat említsünk a legfontosabb csoportokból, ismernek és tisztelnek egy Nagy Égistent, aki teremő és mindenható, de a *deus otiosusszá* (tétlen istenné) válás útján halad. Olykor maga a Nagy Isten neve azt jelenti: »Ég«, mint pld. Num esetében a szamojédoknál...”⁴⁵

Pénisz és Here kalandjai

Egy érintetlen állapotokat rögzítő ausztrál mítoszban a Pénisz és a Here⁴⁶ vándorútja, tettei és hányattatásai tárulkoznak elénk, nem is akárhol, hanem a Földanya gigászi testtájain. Az események a Fogaknál veszik kezdetüket, a folyton folyvást néven nevezett anyatest vidékein, míg végül a Szent Barlangban ér révbbe a kalandos utazás.

Sokak kényes ízlését provokálja az ilyen megközelítés, jóllehet legkevésbé sem egy szaftos feldolgozásmóddal akadt dolgunk, amilyenre szép számmal akad példa a világ számos fertályáról. Itt még néven neveztetnek az események és a nemzőszervhősök is - vagyis az örök misztérium -, ám a trágárság és a prudéria szelétől sem érintette, és ettől válik egészen kivételessé ez az érintetlen aura.

„Unami (here) és Jurgna (semen) mentek Ilpilából (teafa) és érkeztek Miltangába (fogak). Itt kivették a fogaikat, és tábort ütöttek. Nagyon sok gyík volt. A gyíkokat megették és visszajöttek. Tovább vándoroltak, érkeztek Kutu-kutuba (szív). (...) Innen Tipungába (szűk) érkeztek. Itt egy kevés vizet ittak, de a víz nagyon szűk nyíláson(!) át csörgedezett. Matiba mentek, és itt tették fel legelőször a matatit (penisfedő rojt). Innen Kunában mentek, (excrementum) és defekáltak. A következő állomás neve Kumpu (vizelet) és itten vizeltek. (...) Aztán Ngokungnába mentek, (haj) a víz csurgott a hajukról. Aztán eljutottak Kulurknába (here), ahol kivették a saját heréjüket, és visszatették. Mentek tovább Parába (penis), megnézték a penisüket, és megcsinálták az első subincisiót. (...) Aztán eljutottak Putatiba, és ott a szent Barlangban csurungává - lélekkövé - változtak.”⁴⁷

Ugyanez a szereplőgárda és „táncrend” bujkál az eleusiszi misztériumok alján és a halottaskönyvek háttérében, ahol néha még majdnem néven nevezik a dolgot: ilyen a Tibeti Halottaskönyv *anyaméh kapuja*, melyet a legfontosabb világátjáróként emlegetnek folyton folyvást. A Kalevala bemohosodott lankái alatt is leáshatunk az Anyaföld mélyére, nem beszélve a Kalevipoegről, melynek akad néhány lélegzetelállítóan őszinte pillanata. Többről van itt annál szó, mintsem hogy minden hajdani műbe belekeveredtek volna ezek az ötletek; itt épp ez képezi a Gerincet. Ez alól még a varázsburok övezte Biblia sem kivétel, melynek mélyrétegéből a születés, teremtés sokdimenziós örök misztériuma maradéktalanul előcsalogatható.

Nemzőszerv hősök

Számos olyan arany köntös álcázta hírességet sorolhatunk ide, mint Hermész, Odüsszeusz, Ilmarinen és egyes bibliai szereplőket is, akik abból a szereposztásból és misztériumjátékból nyerik őserőüket, melyet a Csurunga népe őrzött meg az emberiség számára.

⁴⁵ Eliade, Mircea: *A szamanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 24. p.

⁴⁶ Sánta és Csonka pajtás?

⁴⁷ Róheim Géza: *A csurunga népe*. Lablang kiadó, 1932. reprint, 87. p.

A magyar hagyomány sem áll rosszul e tekintetben: Hüvelyk Matyi, Sánta és Csonka pajtás, Hüvők, Hüvelyk Jancsika, Nefélsz Jancsi, máknyi makk ember, stb. személye kivétel nélkül innen válhat érthetővé, jóllehet néhol a szemérmesség vagy a felejtés bújtatja őket álruhába, vagy alpárivá zülленek, ám még ekkor is a Nagy Titkot ostromolják. Az erotika a csoda illata és arcfestéke, ám a testiség alábecsülésénél csak a túlbecsülés a nagyobb hiba.

A jó szimatú folklorista, Bernáth Béla *A szerelem titkos nyelvén* c. munkájában szolgál néhány ide illő izgalmas lelettel, melyekre tekintsenek úgy, mint a legmagasabb eszmék leg-alacsonyabb fokára:

„...A nemi szerveket önálló lénynek, állatoknak is tekintették. Mint ez a régi pajkos vers mondja: »*Jó lovam, paripám a gatyámban vagyon, / Abrakos tarisznyám szépasszony nál vagyon...*«”⁴⁸

„Drága lilomszál / ki gatyámban feláll / hegyet völgyet bejár”⁴⁹

Percre se feledjük, ezek a nemzőszerv lények az élő, illetve a kómában fekvő Földanya testén kalandoznak, akár az ausztrál testvérlegendában. De ami a legfontosabb, hogy e kiváló hősök mesetárunkban és legendáriumbunkban máig is élnek és virulnak!

Nemzőszerv imádók

Szakítsunk egy pillanatot a magasztos nemzőszerv problematikára. A nőkhöz kapcsolódó barlangkultusszal nemsokára kimerítően foglalkozunk.

Magasztos az eredete az időt és határt nem ismerő falloszkultusznak, melynek Ázsia egyes népei napjainkig hódolnak, alaposan megkopott értelmű, olykor bizarr ceremónia keretében.

Egyiptom és a görög világ is hódolt e szokásnak, kezdve ott, hogy maga Hermész köztudottan fallikus értelmű istenség. Ezt mutatja Plutarkhosz *Iszisz és Oszirisze*:

„Amikor *Pamülia* ünnepét ülik, ami fallikus ünnep - amint már szó volt róla -, közszemlére tesznek és körülhordoznak egy szobrot, melynek háromszoros nagyságú szeméremteste van. Isten ugyanis a kezdet, és minden kezdet a nemzőerejével sokszorozza meg azt, ami belőle származik.”⁵⁰

A vikingek is az istenséget tisztelték az „életfakasztó varázspálcában”, jóllehet, az alábbi életszelet már nem feltétlenül jóhiszemű tálalásban került elénk:

„A Völsi névre egy lónak a levágott himvesszeje hallgatott, amelyet gyógynövények segítségével gondosan megőriztek, és a feleség vászonabroszba csavarva tartott. A hat ember minden éjjel kézzel kézre adta Völsit, közben pedig rövid verseket szavaltak hozzá. Ez a szertartás éjjeli szokásukká vált, míg csak Szent Olaf és útítársai váratlanul be nem állítottak, oda nem hajították a pogány falloszt a kutyaáknak, és a tudatlan családot meg nem tanították a kereszténységre.”⁵¹

A kora középkori hittérítők felháborodása jogosnak tűnik, hisz már nyoma sincs annak, hogy az ő tanaik mélyén is ugyanannak az örök történetnek a meséje lappang, amit a pogányoktól vehemensen elvitattak, jóllehet, immár a magasztos üdvözlés keretében, a szeretet kön-

⁴⁸ Bernáth Béla: *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest, 1986. Gondolat, 9. p.

⁴⁹ Uo. 27. p.

⁵⁰ Plutarkhosz: *Iszisz és Oszirisz*. Budapest, 1986. Európa, 38. p.

⁵¹ Brøndsted, Johannes: *A vikingek*. Budapest, 1983. Corvina, 256. p.

tösében. Mert csakis a nemzés, az anyaság képsorát ragozhatja az, akit a Lét keletkezési titka izgat.

Az előbbi viking jelenet komolyra fordul, ha annak filozófiai feldolgozásmódjába botlunk egy szanszkrit szövegben.

„A (szómaprés) nyomóköve az áldozati ló pénisze, a szóma pedig a magja. Ha kinyitja száját, villámlást okoz, ha megrázkódik, mennydörgést, ha pedig vizel, esőt.”⁵²

Még odébb ugorva egy kontinenssel, egy afrikai variáns azt igazolja, hogy a transzcendens fallosz köré gyűlő mesék a neves világközép problematikába torkollnak.

„Frobenius közli egyes néger törzsek hagyományát a régi városépítésről: a városok kitűzése ősi időkben szigorú szertartások szerint történt. A Hold első negyedének elején fogtak a város határának kiméréséhez, s mindjárt megjelölték a négy kapu helyét. Azután bikával háromszor körüljáratták a határvonalat, majd a bikát négy tehénnel a határon belül terelték. Miután a bika három tehénnel párosodott, feláldozták. Falloszát a város közepén temették el, s a vért felfogó áldozó-árok mellett falloszoltárt emeltek...”⁵³

Itt már a bikafallosz a (relatív) mindenségsarjasztó világközép.

E rövid pauza után térjünk vissza az Élő Térkép problematikára!

A Kalevala élő kozmosza

A kalevalai Ilmatar, a levegőég szüze elunja magát odafenn az égközépen, és alászáll a veszélyes habokra. Vesztére, mert a szél teherbe ejti, s itt már Kave néven szerepel, mert gyanúnk szerint személyisége és kozmikus értelme megváltozott. A méhe valóságos börtön a benne növekvő Väjnämöjnen számára, aki időközben megvénül odabent, mégsem szabadulhat. Anyja ugyanúgy szenved ettől, s vajúdása, rugdalózása alakítja ki a tengert és a szárazulatokat. *Zolotarjev* merészen felveti, hogy Kave-Ilmatar azzá is válik, amit alakít, azaz a világegyetemmé:

„Ilmatar (...) megszülte a »bölcs öreg Väjnämöjnt«. Bár születésének körülményeit nem írták le részletesen, de a negyedik runóból kitűnik, hogy Ilmatar a szülésbe belehalt, hasonlóan az *indián irokéz ikrek anyjához*, a teste pedig átváltozott a világegyetemmé.”⁵⁴

Íme a kérdéses jelenet:

„Fölüti fejét a vízből,
homlokát a habok közzül,
akkor alkotásit kezdi,
teremtéseit teremti (...)
Hol kezét kanyarította,
Földfokot szakajt ki ottan,
Ahol lába földet ére,
Halas vermet vájt helyére (...)

⁵² Branet, M.: *Danses et legendes de la Chine ancienne*. 1955 p. 509. In de Santillana, Giorgio - von Dechend, Hertha: *Hamlet malma*. Debrecen, 1995. Pontifex Kiadó.

⁵³ Várkonyi Nándor: *Az elveszett Paradicsom*. Budapest, 1994. Széphalom Könyvműhely, 407. p.

⁵⁴ Zolotarjov, A. M.: Társadalomszervezet és dualisztikus teremtésmítoszok Szibériában. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai*. Budapest, 1980. Európa, 50. p.

Földnek fordul oldalaslag,
Alacsony martok ott maradnak,
Lába földnek fordultába
Lazacos hely lesz ott utána,
Fejjel föld felé jutottan,
Kis öblöket alkot ottan.

Úszik el a földtől aztán,
Majd megáll a tenger síkján,
A tengerbe sziklát szerze,
Zátonyokat szóra szerte
Hajók tönkre tételül
Hajósok haló helyéül.

Szigetek immár megteremtve
Szirtek téve tengerekbe,
Rakva oszlopi az égnek,
Földek és terek ím készek,
Mind a kőlapok beírva,
Kirovázva mind a szikla,
Mégse lesz meg Väjnämöjnen,
Az ős költő nincs jelennen.”⁵⁵

Ilmatar előtt nem volt más, csak levegő és víz, ezért jogos a felvetés, hogy önmagából alakítja ki a szárazulatokat. Ettől fogva Kave néven immár méltán tekinthetjük Földanyának.

Elóhim nem tűnhet el

Az első bibliai teremtő, Elóhim *isteneket* jelent. Sőt, Robert Graves⁵⁶ szerint a vizek felett egy női istenség lelke lebeg a kezdet kezdetén, és ez felidézi bennünk az előbbi kalevalai őspillantatot, a vízre ereszkedő Ilmatart. „Isten lelke lebeg vala a vizek felett”. Ezután veszi kezdetét a hat napos Teremtés. Hátha Elóhim is önmagából alakítja ki a világot, és mindenséggé válik. Ezt a megoldást érdemes felvetnünk, hisz ez egy klasszikus és elegáns toposz:

„Mikor pedig elvégezte Isten hetednapon az ő munkáját, a melyet alkotott vala, megszűnék a hetedik napon minden munkájától, a melyet alkotott vala.”⁵⁷ (1. Móz. 2,2)

„Megszűnik munkájától”: Elóhim helyett eztán Jahve bukkan elő, aki ez ideig nem szerepelt, és aki látszólag megismétli az egész teremtést. Ezt azzal szokás megmagyarázni, hogy kétféle teremtésfelfogás került a Könyvek Könyve elejére. Meglehet. Ám Elóhim *isteneket* jelent, tehát komplex személyiség, mely egy másik izgalmas - és elsősorban a görög istenarzenált illető - problematikát pedzeget: a kozmoszisten valójában testrészsistenségek összessége. És ez a képlet akár az egyistenhit és a többistenhit problematikájának viszonyát és megoldását is feszegetheti... Elóhim tehát feltűnik, s megjelenik Jahve, másik teremtőként, ebben az immár zökkenőmentes kronológiában.

⁵⁵ *Kalevala*. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 18. p.

⁵⁶ Graves, Robert: *A görög mítoszok*. I. Budapest, 1970. Európa, 47. p.

⁵⁷ Károli Gáspár fordítása.

Hová lett Elóhim? Tán egy upanisad fogja megadni a választ:

„Az Úr lakozik mindenben, mi a világon él s mozog.”⁵⁸

Bennünk lakik Isten, és mi is Istenben lakunk.

„A mindenség nem más, mint az ő (Brahma) testének különféle részei: szeme a lég, látása a nap, hasa az óceánok, csontjai a hegyek, erei a folyók, lélegzete a szél, hajszájai a felhők. De a lélek tulajdonságai is az ő testének részei: felső ajka a szemérem, alsó ajka a vágyakozás, melle az igazság, háta a jogtalanság. (...)

Az ég a feje, a nap, a hold a szeme, a tér a füle, a levegő a lélegzete, a világ a lelke. A föld a lába. Úgy mondják, a hegyek a csontjai, a folyók az erei, a felhők testének kigőzölgései, a fák és fűvek a hajszájai. Egyáltalán semmi sincs, ami ne lenne része az istennek, kit Virajnak, vagyis mindenségnek neveznek.”⁵⁹

Az, hogy az előbbi felfogás az ősi héber észjárástól sem idegen, Ádám legendáriumból illusztrálható:

„...Ha azt olvassuk: Ádám a föld iszapjából alkottatott, ezt úgy kell értelmeznünk, hogy négy elemből. (...) Az ember testét mikrokozmosznak, kisebb világnak mondják. Mert teste földből van, testének nedvei vízből, lélegzete levegőből, testének melege a tűzből származik. *Feje kerek, mint az ég*, s két szem van rajta, miként az égbolton is két égitest tündöklök. Gyomra, ahogyan a tenger, mindenféle nedveket tartalmaz. (...) Lábai, miként a föld, tartják az egészet. Égi tüztől kapott látást, a felső légkörből hallást, az alsóból szaglást, ízlelést a víztől, tapintást a földtől. Szilárdságban a kövekkel osztozik, csontjaiban a fák ereje van, hajának és körmeinek ékessége egy a füvékével, virágokéval, érzéklése a vadállatokéval. Íme, ilyen hát az ember testi lényege.”⁶⁰

Ádám a mindenségből lett összeállítva, ugyanakkor eszerint mindenséggé is alakítható, ezt sugallja idézetünk. Márpedig Ádám Isten mása, hisz Isten önnön képére teremtette. Ám ez azt is jelenti, hogy Ádám ősalakjából Isten megjelenésére is visszakövetkeztethetünk.

Az önmarcangoló polinéz isten

Mivel a szikla és a homok ódzkodik attól, hogy a világ megteremtéséhez a nagy isten, Ta'aroa rendelkezésére állják, így az önmagát feláldozva válik Mindenséggé:

„Ta'aroa (...) haragja még mindig nem csitult; és a hátgerincét tette hegyláncokká, a bordáit hegyoldalakká, bensejét sebesen futó felhőkké, haját és húsát a föld gazdagságává, karját és két combját a földnek erejévé, kezének körmeit és lábának körmeit kagylókká és halpikkelyekké, tollait fákká, lombokká és kúszónövényekké, hogy felvirágozzék a föld, és beleit [tette] 'oura-rákokká, tengeri és édesvízi angolnákká; és felforrt Ta'aroának vére, s kiszökött: [belőle] lett a pirkadó ég s a szivárvány.”⁶¹

⁵⁸ *Titkos tanítások. Válogatások az upanisadokból.* Ford. Vekerdy József. Budapest, 1987. Helikon, 5. p.

⁵⁹ Ipolyi Arnold: *Magyar mythologia.* A hasonmás kiadás függelékai. Budapest, 1987. Európa, 129. p.

⁶⁰ Uo.

⁶¹ Rockenbauer Zoltán: *Ta'aroa.* Budapest, 1994. Századvég Kiadó, 14. p.

Buddha égi bőre

Buddha a világot önmagából kiporciózó, önmagát ekként feláldozó kozmoszistenség. Lépcsőn jön az Égből, húsával táplálja a Föld lényeit - mint a testét és vérének kiosztó Krisztus azon az utolsó vacsorán -, majd pedig egy szívből jövő gesztussal azt a felajánlást teszi, hogy az ő bőrével takarják be a didergő világot. Mindenséggé vált.

Krisna Vishnunak az a része(!), amely visszatért hozzá a Mennybe, miután kimerítette karmáját. A Földet - Krisztusként vagy Kecalkoatlként - elhagyó Krisna tehát újraegyesül Vishnuval. Ez is táplálja belső sugallatunkat, hogy a megváltók személyében az Égbolt-istenség egy-egy testrészének megtestesülését tisztelhetjük. Mindezt legszemléletesebben az Uranosz kasztrált testrészéből kikelő gyönyörűséges Vénusz-Aphrodité varázslatos meséje példázza. Ő az, aki kilép a tengerből, lábnyomaiban tavasz fakad, és életre kelti a világot, mert ő az élet anyjának mondta magát.⁶²

* * *

Nemcsak az Eget és a Földet látták emberinek a régiek, de nászukat is, és ez is irányadó adalék a mítoszi térképekhez való viszonyulásunkhoz. Nemsokára, a Pocakhegybe alászállva, igen nagy szükségünk lesz rá, hogy azt a vidéket feltétel nélkül valóságos anyai hasnak fogadjuk el, hogy aztán általa megérthessük az őskori gnosztikus elképzeléseket a maguk teljességében.

Erre kiváló példákkal szolgál egy kései szerzőnk: a mindentudó Aiszkhülosz.

Föld és Ég násza

A Földet döfködő Égapa

Aiszkhülosz a *Danaidákban* az illetlenségig emberien ábrázolja az Égapa vonzalmát a Földanyához, hisz megjelenik a vágy, vagyis a libidó, sőt maga a beteljesülés is, mégpedig naturalisztikus köntösben.

„A szentséges Ég nagyon vágyik *beledöfni a Földbe*
és vágy fogja el a földet is, hogy megessék a nász,
ágyasától, az Égtől eső hullik alá,
és megtermékenyíti a földet,
s megszüli a halandók számára
a nyájak takarmányát, és Démétér eleségét.”

Az Égapa végül lemond a „beledöfésről”, amire annyira „vágyott”, és beéri a Földanya bepermetezésével, ám fontos számunkra az egyesülés mélységes humanitása.

Az ősbűn az okok oka

Aiszkhülosz az anyjával tévedésből frigyre lépő Oidipusz vétkét a kronoszi ősbűn képsorával szembesíti, vagyis Kronosz eredendő vétkével, végtére is itt található az első ok: a Földanya testének bemocskolása.

⁶² Apuleius: *Az aranyzámár*. Budapest, 1964. Szépirodalmi Kiadó.

„(Kar:) Nagy, ősi bűnt mondok el.
Bosszúja gyors - harmadízig (...)

Csak ha utód nélkül hal el,
boldogítja városát.

S legyőzte: esztelen családi vágy!
Fejére halált nemzett: apa-
ölő Oidipuszt, aki majd
anyja teste földét,
hol sarjadott, maggal szórja be,
s vérlucskos *gyökeret* mer
növesztetni.”⁶³

Tehát a szerző a *ráolvasás*_klasszikus receptjét alkalmazta, amely a problémák első okáig nyomoz vissza, vagyis az összes probléma ősidőkből eredő gyökeréig.

Az Ősapát a Pocakhegy tolta fel

A feledékeny Hésziodosz

Noha Hésziodosz a Földet és Eget emberpárnak tekinti, mégsem veszi őket kellőképp „emberszámba”. Ez többek közt oda vezet, hogy híres ún. filozófiai alapmítoszában, a *Theogoniában* immár repedezett értelmű kozmoszszületés kerül elénk:

„Gaia először méltó párját hozta világra,
csillagos Égboltot, hogy mindent beborítson,
és legyen Úranosz!
(...)
Aztán szülte a *nagy hegyeket*...”⁶⁴

Lám, Hésziodosz ismeri a lényegét és a szereplőket, sőt még a kronológia is helyes, hisz a Földből előbb kiválik az Ég, aztán megjelenik a Nagy Hegy. Más kérdés, hogy ő már szem elől tévesztette azt, hogy korántsem véletlen a Hegy felbukkanása, hiszen Ő a kozmikus nász „gyümölcse”. Itt még az is kimondatik, hogy a Hegyet Gaia „szüli”, vagyis az anyaság terminológiáját alkalmazza egy geológiai képződmény keletkezésére.

Gaia „Nagy Hegyet” szül, ez pedig égis éró világhegyet jelent. A „nagy” értelme ilyen összefüggésekben mindig: *égig érő*. És ez lesz az a hegy, amely Uránoszt Gaiától eltaszítja.

Rekonstrukciónktól a Hésziodosz-mese visszanyeri egykori fényét, mivel helyükre kerülnek az őskoordináták, és a maga többszintűségében sejlik fel az egész, szerves ösfolyamat.

Lehetséges, hogy Hésziodosz, ez az ősi dalnok már a felejtés korának szülötte volna? Marcel Garnet - Georges Dumézil könyvében - mintha épp erről a jelenségről szólna, kínai ősszövegek kapcsán.

⁶³ Aiszkhülosz: Heten Théba ellen. (744-773. sor) In: *Aiszkhülosz drámái*. Magyar Helikon, 1971. Ford. Jánosy István.

⁶⁴ Hésziodosz: *Istenek születése*. Ford. Trencsényi-Waldapfel Imre. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 125. sor.

„A királyi dinasztiák őseire és uralkodóira vonatkozó történelmi konstrukciók úgy jöttek létre, hogy szerzőik (erőszakoltan, és többé-kevésbé mesterkélt módon) egymás mellé helyezték már felbomlott legendák foszlányait. Ez az egymás mellé helyezés oda vezetett, hogy a már megcsontított töredékek újabb torzulást szenvedtek el...”⁶⁵

A Föld köldökszinórja

Egy erősen csillagászati ihletésű sumer szöveg egy átvakolt anyaságmesét perget le előttünk, mely tán el is kallódna, ha egy-két árulkodó elem nem figyelmeztetne a jelenet hovatarozására.

„(...)Enlil, hogy az Ország magját a földből kisarjassza,
 eget a földtől távolított, önként támadt akarata
 földet az égtől távolított, önként támadt akarata;
 hogy a test-termő földből fej növekedhessék,
 ég s föld köldökévé kötötte el a vágást.
 Midőn a Nap felragyogott, csinált egy kapát...”⁶⁶

Ha Ég és Föld köldökének elkötéséről beszélnek, Pocakhegy nélkül is belátható, hogy kozmoembriológiai mítosszal van dolgunk. Ők tehát anya-gyermek viszonyban állnak, ami azt is feltételezi, hogy itt egy Pocakhegy tornyosulhatott, ormán Nippur szent városával. Ez ugyanis: Ég és Föld köldöke. Nippur megfelel a cikumpolaritás elvárásainak:

„Ég s föld köldöke,
 íme a városuk, itt laknak ők,
 Nippur,
 íme a városuk, itt laknak ők,
 a datolya-erdő,
 íme a városuk, itt laknak ők,
 az Iszalla,
 ez ott a fénylő folyó,
 (...)
 a méz-kút
 ez ott az édes víz kútja...
 (...)
 Egy napon a szűz leány szülőanyja elé áll...”⁶⁷

És itt elkezdődik égbe ragadásának meséje, amely a mi *Júlia szép leányunk* testvérmeséje, ám arról majd máshol beszélünk...

Még annyit jegyezhetünk meg, hogy az előbbi köldökelkötés azért különösen kedves számunkra, mert a kozmogóniákban eddig ez az embriológiai mozzanat ritkán bukkant elénk, vagyis bizonyítási rendszerünk ezzel is több lábra került. És azt se feledjük: a köldök elvágása és elkötése után ragyog fel a Nap. Tehát itt is felsejlik egy Égitest szabadulása a Pocakhegyből.

⁶⁵ Dumézil, Georges: *Mítosz és eposz*. Budapest, 1986. Gondolat Kiadó, 8. p.

⁶⁶ A kapa teremtése. In: „*Fénylő ölednek édes örömében...*” *A sumer irodalom kistükre*. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 44. p.

⁶⁷ Enlil és Ninlil. In: Uo. 36. p.

Az anyaméh börtönében

Az ez ügyben Thomson⁶⁸ kutatási irányát joggal méltányoló Jankovics Marcell egyik magával ragadó tanulmányában a szétcincált hésziodoszi jelenetre az alábbi megfigyeltet kínálja:

„A képlet világos. Még egyértelműbb lesz, ha fölkatjuk az orvtámadó gyermekisten leshelyét. Efelől maga a szöveg igazít el bennünket. Mivel Uránosz csak úgy érzi a hatalmát biztosítva, ha ivadékait a Földbe zárja, azaz lévén a Föld anyjuk is egyben, meg sem engedi születni őket, börtönük csakis az anyaméh lehet.”⁶⁹

Ez már valódi megoldás lehetne, ám azzal a Földanyából kitüremkedő (szerintünk élő) hegygel is kéne számolni, melyről Hésziodosz megemlékezik: „aztán szülte a nagy hegyeket.” Ez a mondat a mese központi dimenziója, s ez az, amitől eseményeink a geocentrikus minden-ség élő koordinátái között lépésről lépésre követhetők.

A jelek szerint a Földanya méhét Jankovics magzatostól a vízszint alá gondolja, ez lesz a gátja a legfőbb horizont: az égis nyúló „anyaüzem” felismerésének.

Kitörés a Pocakhegyből

A vizsgált hésziodoszi jelenetnek akad egy igen jó svádájú polinéz rokona, amely ugyancsak Föld és Ég nászát zengi. Ám nem olyan tessék-lássék módon, mint Hésziodosznál, hanem aiszkhüloszi életszerűséggel. A kozmikus szülőket itt is a közibük ékelődő gyermekek szakítják el egymástól. Itt sincs Pocakhegy, ám valamikor lehetett.

„Az istenek teremtése - ennek részleteiről a mítosz nem tudósít - az egymással szorosan ölelkező Rangi, az égatya és Papa, a Földanya közötti sötét szűk térségben ment végbe. Amikor kényelmetlen helyzetük lassan tűrhetetlenné vált, összegyűltek az istenek, és arra az elhatározásra jutottak, hogy szétválasztják apjukat és anyjukat, s így teremtenek maguknak teret, fényt és levegőt. Az istenek sorban megpróbálták felemelni Rangi testét, ez végül Tanénak sikerült: »Rangi messzire eltávolodott Papától, és a *haragos szelek* végigsüvítettek az ég és a föld között megnyílt térségen.« (...) Az ég és a föld régi szerelme azonban megmaradt, és éjszakánként az ég még ma is sóhajtozva és harmatkönnyeket ejtve gyászolja szeretőjét, akinek ölelő karjaiból kiszakították.”⁷⁰

A Talmud szerint Ádám és Éva kezdetben egyek voltak, ám Isten kettéhasította testüket. Hogy jön ez ide? A héber teoretikusok is analógiában gondolkoztak, tehát ami Lent történik Ádám-Évával, mindaz a kozmoszra is visszavetíthető. Mert minden analógia oda-vissza érvényes.

Egy ködbeveszett égboltemelés

A kalevalai kozmosz születése sem idegen a vizsgált hésziodoszi képsortól, hisz a megvénült magzat, Väjnämöjnen ugyanúgy szorong anyja teste labirintusában, akár az előbbi polinéziai istenmagzatok, illetve Kronosz és fivérei.

⁶⁸ Thomson, G.: *Első filozófusok*. Bp. 1975. 158. p.

⁶⁹ Jankovics Marcell: Erősz és Erőé. In: Hoppál Mihály - Szepes Erika (szerk): *Erősz a folklórban*. Budapest, 1987. Szépirodalmi Könyvkiadó.

⁷⁰ Bodrogi Tibor: Óceánia. In: *Mitológiai ábécé*. Budapest, 1978. Gondolat, 371. p.

„Komoly öreg Väjnämöjnen
Anyja méhét rójja régen,
Harminc nyara, hogy azt rójja,
Épen annyi télszak óta
Ama csendes nagy vizeken,
Homályos habok hegyiben.

Tanakodik, tépelődik,
Mi lesz véle, hogy lesz élte
Sötét rejtekhely zugában,
Itt e szörnyű szűk szobában,
Hol a holdat sohse nézi,
Napot észre sohse vészi.”⁷¹

Mialatt ő e kozmikus pocakvilágban bolyong, az anyja ugyanúgy szenved, mivel nem szabadulhat magzata terhétől. Nemrég láttuk, eközben formálja, sőt hozza létre önmagából a Mindenséget. De mi következik még mindebből? Eddig azt mondtuk, hogy a magzatfejlődés folyamánya az Égapa felemelkedése, feltolódása. Mindez az alábbiakból is kiolvasható:

„Szigetek immár megteremtve,
Szirtek téve tengerekbe,
Rakva oszlopi az égnek,
Földek és terek im készek,
Mind a kőlapok beírva,
Kirovázva mind a szikla,
Mégse lesz meg Väjnämöjnen,
Az ős költő nincs jelennen.”⁷²

De hol itt a pocak? Ott, hogy az égboltemelés és magzati fejlődés egyszerre következik be, tehát az egyik esemény akár a másik következménye is lehet.

„Egy elbeszélő költeményben, amely Joukahainennek és Väjnämöjnennek tudásért vívott küzdelmét adja elő, található a következő részlet: Joukahainen azzal dicsekszik, hogy még emlékszik arra az időre, amikor a tengereket szántották, a halas árkokat ásták, *dombokat formálták és a hegyeket teremtették. Väjnämöjnen azt válaszolja, hogy ő maga végezte ezt a teremtő munkát.*”⁷³

Ne feledjük azt se, hogy Väjnämöjnen, akárcsak Kronosz, a második titán generációhoz tartozik. Ugyanúgy próbál kiszabadulni a kozmikus anya hasából, mint Kronosz és fivérei. A szülők szempontjából mindkét esetben parazita a gyerek, betolakodó, és az anya hasa a magzatok börtöne. Az ősszülők közé szorult gyerekek lázadása a sumer-akkád *Enúma elisben* is előbukkan, ám ezzel a bonyodalmas képsorral itt most ne foglalkozzunk.

⁷¹ Kalevala. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 18. p.

⁷² Uo.

⁷³ Lauri Honko: Finn mitológia. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról.* Budapest, 1980. Európa.

Ezek a magzatok tehát titánok. Kronosz nyíltan az. *Kalev* karjalaiul és észtil *óriást*⁷⁴ jelent, tehát Väjnämöjnen és Kalevipoeg is titán. Sőt még Ádám is az! Ez pedig a Talmudból olvasható ki:

„Ez úgy van, mint Eleázár mondotta:

- *Az első ember a földtől az égig ért*, miként írva van: »Azon naptól kezdve, hogy embert teremtett Isten a földön«...»⁷⁵

Ha pedig mindez igaz, akkor ez a talmudi Ádám is a Nagy Szétválasztó, vagyis a neves „világoszlop emberek” sorában is megállja a helyét.

Oszlopos égboltemelők

Egy számos tanulsággal szolgáló, beszédes című hettita mesében, *Az égi királyság történetében* ugyancsak égboltemelésre bukkanni: most megtagasztalhatjuk, miként születik meg egy valóságos sziklaanya dioritgyermek:

„Egyre magasabb lett, úgy állt a tengerben, mint egy oszlop, s magassága végül a tengert is elérte. (...) Megrendítette az eget, és megmozgatta a földet. Toronyként magasodott fel, és elérte az istenek házáat. *Felemelte az eget, mint egy könnyű ruhát...*”⁷⁶

Tehát a gnózis őspaneljaira bukkantunk e különös atmoszférájú mesében, mivel egy gyermek növekedése következtében tolódik fel az Égbolt. Mindez, ha nagyon akarjuk, akár egy burkolt magzatfejlődés is lehet, melyet pld. egy új naptári ciklus beköszöntése tehet szükségessé. Tegyük mindehhez: a tenger a mindenség magzatvizének számított a régiek szemében. Ez az ötlet - egyéb más mellett - máig tudományosan is tartja magát, pusztán az anyaság képsorát rúgta le magáról.

Egy képsor a japánok szent, ám pocaktalan legendájából:

„És fickó! Szolgálj rá a Nagy Föld Ura névre, és az Élő Föld Szelleme névre, és lányomat, Hercegnő-Előret első feleségeddé téve, erősítsd meg palotádnak oszlopait a Tudakozódás Hegyének⁷⁷ lábánál a *legalsó sziklarétegben*, és *emeld föl keresztgerendáit* a Magas Ég Síkjáig, és lakj ott!”⁷⁸

Ez már kései spekulációnak tűnik, mivel kilóg belőle az égboltemelés és a világközép problematikájának nyílt filozófiája, és azt nem feloldottan tartalmazza, miként ősalapotában. De azért így is szeretjük.

Hegymelő űs-Jézus?

Jellemző a Pocakhegy-legenda életerejére, hogy még az űs-Jézussal is összehozható. Igaz, ezúttal nem is maga a vizsgált képsor, hanem annak hiánya olvasható ki fehéren-feketén.

⁷⁴ Óriást és kovácsot. Egyesek a Kalevalát Kovácsországnak olvassák.

⁷⁵ *A Talmud könyvei*. Budapest, 1921-23. Korvin Testvérek Könyvnyomdája, 230. p.

⁷⁶ *Egyiptomi és Mezopotámiai regék és mondák*. Dobrovits - Kákosy. Móra, 1988. 137. o.

⁷⁷ *A Tudakozódás* Hegye tudásbarlangnak tűnik, vagyis mátrix-helyszín. Lásd *Regressus ad uterum* című rész.

⁷⁸ Wheeler, Post: *The Sacred Scriptures of the Japanese*. N.Y., 1952. In de Santillana, Giorgio - von Dechend, Hertha: *Hamlet malma*. Debrecen, 1995. Pontifex Kiadó, 154. p.

„A föld felszínének mozgását porosz szövegek úgy mondják el, hogy a kövek Jézus születése előtt még egészen kicsit voltak, születése utáni éjszakáján kezdtek nőni, és három napig nőttek, utána úgy maradtak. A sziklás hegyek valószínűleg akkor keletkeztek. A Balaton is akkor keletkezett, azon az éjszakán tört fel a vize a föld mélyéből. (Dänhardt gyűjtése, 1909,20)”⁷⁹

Krisztus és a hegyek egy ritmusra növekednek, és ennek az a megfejtése, hogy itt is a Földanya hasa növekszik Jézussal, miként másutt is tapasztaltuk. Mondani sem kell, rendre Biblia-független legendák ezek.

Az Égapához húzó hegyek

„Mióta vannak högyek?”

„Mikor Isten mindent mögteremtött, vissza akart mönni az égbe. De semmi sem akart utána mönni, csak a föld. Mikor visszanézött, látta, hogy a föld mögy utána. A kezével intötte le, hogy maradjon. De ami má akkor utána mönt, úgy maradt. Azóta vannak högyek.”⁸⁰

Lám, itt meg az Égapa távolodása esik egybe a hegyek születésével, ám ez is több a pusztá egybeesésnél, hisz lépten nyomon ebbe a toposzba botlani... Az egyik esemény tehát kiváltotta a másikat.

Mindez téves szereposztásban is elmondható. Itt Krisztust Istennel keverik:

„Mikó Krisztus Urunk fölmönt a mennyégbe, a föld utánamönt, emelkedött utána. Aztán mikó mondta Krisztus Urunk:

- Ámen! - akkó mögállottak. Abbú lött a högy. Abbú van a Karancs teteje is, osztén az angyalok templomot építettek rá.”⁸¹

Égellenes hegyek?

Margalits Ede szólásgyűjteményében a *hegy* az *ég* ellensége:

„Az egek ellen a hegyek is felemelkednek.”⁸²

Mi teszi ezt a szólásunkat döbbenetessé? Ezt csak az értheti meg, aki emlékszik a mátrix-mítoszra.

A szöveghez közelebb hajolva kiderül, hogy ez egy korai Földanya párti, és atyaisten elleni fogalmazvány. A Pocakhegybe beszorított lázadó ősmagzatok emelkednek fel az Egek ellen, hogy léttérhez jussanak. Ez tehát egy *Földanya-elvű*, kereszténység előtti ősideológiától viselő hegypárti mondás, még akkor is, ha mindezt csak belelátjuk. Így távolba mutató értelme van, amúgy meg sületlenség...

⁷⁹ Nagy Ilona: Apokrif evangéliumok, évkönyvek, folklór L'Harmattan kiad. 34. o.

⁸⁰ Lammel Annamária - Nagy Ilona: *Parasztbiblia*. Budapest, 1995. Osiris Kiadó, 29. p.

⁸¹ Uo. 270. p.

⁸² Margalits Ede: *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. Budapest, 1990. Akadémiai Kiadó.

2. rész

A Köldökös Világhegy

Szakítás

A szakkutatásban az is felmerül, hogy ez a köldökcsillagos Pocakhegy jellegű kozmogóniai mese *létezett-e egyáltalán*. Így aztán honnan is sejthetnék a kutatók, hogy egy széthullt legenda roncsait tekintik kutatási alaphelyzetnek.

Ezzel szemben mi úgy találtuk, hogy jól ismert, egymástól távolinak tetsző történettípusok igencsak vágyakoznak egymásra. Összepasszolnak, sőt rögvest egybeforrnak... Még az a felvetés is megkockáztatható, hogy az emberi kultúra oroszlánrésze ebből a filozófiai csillag-meséből gyökerezik, mivel ez maga a virágba borult geocentrizmus.

Az eredeti állapot felismeréséhez az vezetett, hogy a hagyomány nagy előszeretettel helyezte Ég és Föld közös középpontját a Sarkcsillagra, és ez meglehetősen nyugtalanító, mivel a Föld köldökének semmi dolga odafent. Tehát e probléma egy csapóajtót rejteget...

Az anyaság mítoszából a köldökös világhegy, vagyis a Földanya égis éró pocakját elmesélő központi képsor egy szép nap katapultált, és ezt napjainkban mint önálló problematikát vizsgálgatják. Ugyanis nem nehéz észrevenni, hogy a Köldökös Világhegy és világtengelytársai viselik a legizgalmasabb módon a világközép jelképrendszerét. Ám így, az eredeti meseközegről leválva boldogtalanságra ítéltetett a hegy, ugyanis elfeledte előkelő származását: azt, hogy ő Ég és Föld gyermeke.

A szakítást az árván maradt anyaságmese is alaposan megsínylette, ugyanis a Pocakhegy távozásával magával ragadta a történet komplett koordinátarendszerét, a köldököt, ami az origót jelenti, és a világtengelyt, a mitikus események legfőbb kozmikus tájékozódási irányát. A mese kettéválása igen régen történhetett, hisz jószerivel mindenki elfeledte a részek néhai egybetartozását.

Ezek után nézzük meg, mit tart a tudományos világ e köldökcsillagos - szerintünk elárvult -, égis éró hegyek felől.

Köldök a levegőben?

A Mória-hegy csúcsa *a föld köldöke*, ahol most a szentély áll, mivel ott áldatott meg Ábrahám, amiért késznek mutatkozott feláldozni Izsákot.

„Több, eredetileg sámánhitű nép a Sarkcsillagot nevezte *Köldökcsillagnak*... a finnek mitikus Északi *Köldombja* ...*a Sarkcsillagig ér.*”⁸³

„A kozmikus hegy csúcsa azonban nem csupán a Föld legmagasabb pontja, hanem a Föld köldöke is, ahonnan kiindulva kezdetét vette a teremtés.”⁸⁴

„A palesztinai Bethel egyúttal a Föld köldöke és égi kapu is.”⁸⁵

⁸³ Ponori Thewrewk Aurél: *Csillagok a Bibliában*. Budapest, 1993. Tertia Kiadó, 59. p.

⁸⁴ Eliade, Mircea: *Az örök visszatérés mítosza*. Budapest, 1998. Európa, 34. p.

⁸⁵ Dr. Berze-Nagy János: *Az égis éró fa*. Pécs, 1984. Baranya Megyei Tanács, 57. p.

„A palesztinai Tabor-hegy neve *tabbürt*, vagyis »köldököt«, *omphaloszt* jelenthetett. A Gerizim-hegyet Palesztina közepén kétségkívül a Közép tisztelete övezte, ugyanis a »Föld Köldökének« nevezik. Egy Petrus Comestor gyűjtötte hagyomány azt mondja: (...) »ezt a helyet lakható földünk köldökének mondják.«⁸⁶

„(Enlil) a Ki’ur Hegyét, szűzi földed, az édesvizút
A négy világtáj központjában
Ég s föld *köldökén* alapítottad.”⁸⁷

„A világ közepe egy hatalmas hegy... A hegy csúcsa a »világköldök(é)«-ig, a sarkcsillagig, másként a »Köldökcsillag«-ig nyúlik.”⁸⁸

Végül, essék szó egy mongol, 3219 méteres hegyteteji szikláról, melynek közepéről egy tengersizem nézegeti az eget:

„A legnagyobb egy nagy szikla, melyet a mongolok *Küjszü*-nek, »köldöknek« neveztek el.”⁸⁹

Hallatlan tétje van ezeknek a fogalmazványoknak, ugyanis innen, a mindenség keletkezési meséjéből érthetjük meg nemcsak az egykori elképzeléseket, hanem kultúránk alapjait is.

A hegy neve: Pocak

A világgözép-problematika előbb idézett legjelesebb szakértői mintha egyáltalán nem firtatná a hegy eredetét, hanem mint első létezőt, őshelyzetet, princípiumot emlegetik, jóllehet, egy ilyen kiindulási helyzetből életszerűtlen minden, ami történni fog, Ez pedig nem akármilyen, hanem a Kezdet Kezdeté. Mért törődnek bele egy ilyen ellentmondásba ezek a kiváló mítoszfejtők? Tán mert a darwini fejlődési elvet itt is érvényesnek vélik, s így gondolhatják, hogy az ősmítosz a szárnyát próbálgató ősideológus gyermekes próbálkozása...

Aki tehát nincs tisztában azzal, s épp ezért nem mondja ki, hogy a Köldökös Világhegy a Földanya hasa, az tragikus módon starthelyzetnek tekint egy pusztá következményt.

Néhány jellemző megközelítési módra ajánlatos ráfókuszálnunk, végtére is a probléma méltán legjelesebb kutatóit idéztük:

Lauri Honko:

„A világ közepe egy hatalmas hegy (...) A hegy csúcsa a »világköldök«-ig, a sarkcsillagig, másként a »Köldökcsillag«-ig nyúlik.”⁹⁰

A köldök addig sem lóghat, lebeghet a levegőben, amíg a hegy hozzá *felnyúlik*, felnövekszik, hisz akkor addig mi tartotta az Eget? Tehát ez a kronológia még a hegy világpillér funkcióját is elvitatja. Az sem korrekt fogalmazás, hogy a világ közepe „egy hatalmas hegy”, mert a

⁸⁶ Eliade, Mircea: *A sámánizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 246. p.

⁸⁷ Ének Enlilre In: „*Fénylő ölednek édes örömeiben...*” *A sumer irodalom kistüke*. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 105. p.

⁸⁸ Honko, Lauri: Finn mitológia. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról*. Budapest, 1980. Európa, 192. p.

⁸⁹ Lükő Gábor: *Gyökereink*. 5-6. 1993. Magyarország, 26. p.

⁹⁰ Honko, Lauri: Finn mitológia. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról*. Budapest, 1980. Európa, 192. p.

közép pusztán a köldökorigó. Ám a világhegy egy összetett problémakomplexust foglal magába, egyebek közt a köldökorigót és világtengelyt.

Mircea Eliade az anyaság meséjének „elbitorolt”, épp ezért életszerűtlen változatát találja elének:

„A kozmikus hegy csúcsa azonban nem csupán a föld legmagasabb pontja, hanem a föld köldöke is, ahonnan kiindulva kezdetét vette a teremtés. Vannak olyan kozmológiai mondák, amelyek a világ közepének jelképiségét szinte magából az embriológiából kölcsönzött fogalmakkal írták le. »A Szentséges Egy úgy teremtette a világot, mint egy magzatot. Amiként a magzat a köldökből növekedik ki, úgy Isten a maga köldökéből teremtette a világot.«”⁹¹

Ez egy *visszafelé pörgetett pocakhegyes jelenetsor*, mely során az Égapa kerül a Kezdet kezdetére: itt a tojás tojta a tyúkot. Eliade máshol kijelenti, hogy:

„... a matriarchális ideológia nyomai, amelyek idegenek az ősi elképzelésektől...”⁹²

Hoppál Mihály már évtizedekkel ezelőtt rábukkant egy egyedülálló leletre, melyben a Hegy neve: Pocak. Egy középkori perzsa történetíró ránk hagyományozott egy ufó-mesébe illő ujjur hiedelemmondát.⁹³ Hoppál egy mértékadó tanulmányban tárja elének e kényes és ingoványos témakörbe illő eredetmesét. A nemzetség forrására - ami ezúttal egy Fekete Szikla - szülő- és sziklaügyben majd még visszatérünk,⁹⁴ ám itt most minket egy két fa közt álló domb foglalkoztat. A dombot égi fény termékenyíti meg, amely - akár egy anya hasa - kitüremkedik. Az ujjur törzsek felfigyelnek az éjjelente tüneményesen foszforeszkáló hegy mélyéből felszüremelő énekhangokra. Egy szép napon „*ahogy a terhes nőnek, ha eljön az ideje*” - így a mítosz -, a hegyoldalból kipattan egy ajtó, és öt rekeszben öt fiúgyermek szopja tömlőből a tejet. Hoppál Mihály tehát már évtizedekkel ezelőtt fel- és elismeri, hogy a genetikai hegynövekedés fontos leletére bukkant:

„Szó szerint vehető az ujjurokról szóló perzsa történetíró közbevetése a terhes asszonyról, vagyis a mitikus kép értelmét mondja ki.”⁹⁵

A kezdet kezdetén a világközép kozmikus koordinátáit is viselhette e jeles legenda, ám a neves ősszülekre - Égapára és Földanyára - már csak hiányukból következtethetünk. Az előbb emlegetett két dombot övező két fa a Föld s Ég testrészt reprezentánsai: apa- s anyafája. S no persze, a Köldökcsillag is ott ékeskedhetett egykoron e pocakdomb legtetetjén.

Az anyaság mítoszának átvakolása létkérdés a férfiak számára: ha a női elv jelenik meg elsőként a Mindenségben, s belőle ered a férfi, akkor ők jogi értelemben is *teremtő* és *teremtény* viszonyban állanak egymással, vagyis egymásnak alá vannak rendelve. És korántsem mindegy, melyikük pasáskodhat a másik felett, úgy a Földön, miképp a Mennyben is...

⁹¹ Eliade, Mircea: *Az örök visszatérés mítosza*. Budapest, 1998. Európa, 34. p.

⁹² Eliade, Mircea: *A szamanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 258. p.

⁹³ Hoppál Mihály: *Kép és szöveg. Előmunkálatok a magyarság néprajzához*. Akadémiai Kiadó, sorozatcím: Mítosz és történelem. 304. o.

⁹⁴ Lásd Az észtek szülő sziklaanyja c. rész.

⁹⁵ Hoppál Mihály: *Kép és szöveg. Előmunkálatok a magyarság néprajzához*. Akadémiai Kiadó, sorozatcím: Mítosz és történelem. 313. p.

A hegy élő volt

Jókai hegye

A sumer hegyek leírásai általában a nemzés fogalomtárával fonódnak egybe: a hegynek öle van, a „csodálatos” hegyet néha „meghágják”, „behatolnak a hegybe”, sőt felruházzák a szülés képességével is: „Szülőanyám a hegy sötét méhe” - zengi Mezopotámia. A hegy már az ő házuk táján is egyet jelent az alvilággal, olyannyira, hogy közös nevet használnak e két fogalomra (*kur*), akárcsak Egyiptomban. Még az indogermán *hill* is összecseng a *Hell*-lel, vagyis az alvilágukkal. A hegy tehát az egyúttal *alvilágot* is jelentő anyaméh: egyszerre jelenti az élet és halál forrását. Forrást, akár meséinkben, hisz itt fakad az élet és halál vize... Könnyen belátható, hogyan fér meg az élet és a halál, a tűz és víz itt egy helyen. Nyilván, mert a halottak lelke is a Pocakhegyben várja a ciklikus újjászületést. A finnek rokon látomásait is idézzük ide, jóllehet az anyaméh és alvilág analógiáját odébb tárgyaljuk:

„Ugyancsak az északi tájra, oda, ahová a világhegyet képzelték, egy folyam túlsópartjára helyezték a finnek a halottak birodalmát.”⁹⁶

Jókai Mór valóságos látnokként jeleníti meg az ősi elképzeléseket:

„Irtóztatókat szokott lelkem álmodni. (...) Egy óriási hegyet láttam egykor (...) Roppant fekete tömeg, alak és idom nélkül, láthatártalan óceán közepében. Semmi élet, semmi hang nem élt rajta; oldalain sem fű, sem bokor nem zöldült, csak a vihar vert oldalához veszni tért hajókat, s hosszú tengerútja felén a vándorfecske szállt meg vendégneszkerető kopár ormain. Éjenként a viharok látogattak el hozzá. És láttam, mint raktak e hegytetőre zsarnok várurak vastag sziklavárat, nagy, nehéz falakat, sziklába vájt börtönt, nehéz rostélyokat a keskeny ablakokra. Rabszolgahad, ki embervérrel élt, lakott e várban, s kízó ördögök, kik bor helyett emberkönyűket ittak, s Isten nevében átkokat követtek el. - És elveszének mind. - *Mert élő volt a hegy*. Gyomrában élő lángok laktak, s mikor nem tűrheté tovább az átkok terhét, mellyel elhalmozák, megrázkódék, kirombola, tűzével leszórta a rabszolgaság tanyáját *fejéről*, s haragja megolvadt érctüzével urat és szolgákat mélyen eltemetett. Még azután századok lefolyásaig hányt önvállaira lángokat, s a tengert maga körül tűzpatatokkal forralá fel, s nagy égő köveket dobált fel az égre, mely egykor mennykövekkel sújtolá.”⁹⁷

Lám, Jókainak van, kinyílt egy harmadik szeme is a feledés homályába veszett múlt tájaira.

Egy már idézett vietnami mese részleteiben eltér ugyan a Jókai-látomástól, ám mégiscsak egy rokon átokhegy mesével akadt dolgunk.

„Volt egyszer a sötét mélység felett egy magában álló hegy, a hegyen volt egy erdő, annak minden fájában lélek lakott, a háborúban megölt ártatlanok lelkei. Ez az erdő soha ki nem virágzott. Reggelenként a fák súlyos harmatcseppeket sírtak.”⁹⁸

⁹⁶ Honko, Lauri: Finn mitológia. In: Hoppál Mihály (szerk.): *A Tejút fiai. Tanulmányok a finnugor népek hitvilágáról*. Budapest, 1980. Európa, 193. p.

⁹⁷ Jókai Mór: *Elbeszélések. (1842-48)*. I. Budapest, 1971. Akadémiai Kiadó, 166. p.

⁹⁸ Dao Ngoc Thang: *Hogyan került Kuoi bácsi a Holdra?* Budapest, 1987. Móra, 14. p.

Empedoklész öngyilkossági aktája

Az élő vulkánok környékét hűséges polgárok lakják, jóllehet tudva tudják, hogy időzített bombán élnek. A vulkanikus talajon primák a terméshozamok, ám ők inkább spirituális megfontolásból költözhetek ide. Úgy hitték, hogy a kilökődő tufa a Földanya méhéből származó prima matéria, csaknem placenta anyag, mi más magyarázná e vidékek példátlan termékenységet, azt itt tapasztalható sarjadást.

Tény, hogy a folyton morgó, bugyogó, forrongó aktív vulkánon van mit töprengeni. Nyilván él, hisz megfelel a kritériumoknak. Néha még a születésének is tanúja lehetett az ember, ahogy pocakként kitüremkedik a Földanyából. Az izzó, hömpölygő, vérvörös lávafolyam a Földanya vére - mely megalvadva fekete szurokká válik, mint a vér.

És mi más lehetne a vulkanikus tevékenység, mint egy gigantikus magzatfejlődés?

Empedoklész a költő-filozófus gondolt egyet, és az Etnába vetette magát. Őt nevezi Plutarkhosz az utolsó görög sámánnak, aki viszont az „örök visszatérés” eszméjét hirdette, amit ma kozmikus ciklusnak mondanak. Beleugrott a fortyogó Etnába, ám meglehet, épp újjászületési megfontolásból. Az Etna világhegy, a kráter égi méhkapu, s a hegy kohója tehát a szent metamorfózis színtere. Hogy is lehetne öngyilkos egy olyasvalaki, aki ilyesmit beszél:

„Mást mondok neked: Nincs születése egynek sem
Az összes halandók közül, sem rettenetes halálú vége,
Hanem csupán keveredés és keveredettek átalakulása
Létezik.
Ezekre alkalmazzák az emberek a születés nevet.”

Az öngyilkosság kozmologikus átgondolására a magyar hagyomány is szolgál példával:

„A kút nyílása és a füstlyuk máig a túlvilág kapuja volt a magyar ember szemében. A szerelmében csalódott leány a kútba ugrik, az életbe beléfáradt ember meg felmegy a padlásra, és felköti magát.”⁹⁹

Vagyis a mi öngyilkosaink is hitték a halál utáni életben, a Nagy Körforgásban, ha e tragikus döntésükbe belecsempészték a technológiát. Tehát nem mindegy számukra, hogy hol kötnek ki...

A mészkőhegyek magánélete

A szelíd mészkőhegyekben is zajlik az élet, hisz ezek is ugyanolyan termékenységi központok. A mészkövek a megkövesedett élet nyomát mutatják, irdatlan csonttestükből múltba vesző korok életnyomai kandikálnak ki kagylók, csigák képében. Hogy kerül a víz a hegytetőre, miként fakadhatnak patakok ormukon, dacolva a gravitációval, kérdezhetné a kapilláris hatást nyilván nem ismerő régi ember. Mi más lehet e különösségek magyarázata, mint hogy a hegy él? Áramló patakok szövik át e kómába esett gigász szerveit, odabent minden cseng, bong, csilingel, akár egy hasban vagy méhben. Termálforrások patakja gőzölög, olykor bizarr, kénes, infernálisan emberi illatokkal. Az élet és a hó a régieknek egyet jelentett, aki tehát barlangba lép, egy gigantikus testbe keveredett. Már a bejáratot is bársonyos szőrzet, zuzmó és moha övezi, ami ugyancsak emberi vonás, odabent pedig a régi ember egyebek közt méhcsaládra is bukkanhatott, ami olyannyira megihlette fantáziáját, hogy ezt külön fejezetben kell tárgyalnunk...

⁹⁹ Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. 2001. Táton Kiadó, 275. p.

A barlang egyebek közt asztmatikus megbetegedések csodaterápiás gyógyhelye, ám voltaképp minden betegségre jó, hisz itt valósággal kegyelmi állapotba kerül a modern beteg. Mert zsigerei ösztönösen emlékeztetik a hegy varázsára: ez a Földanya reprodukciós és rehabilitációs laboratóriuma.

A barlang a fa odvának pandanja, vagyis az előbbieket - egyebek közt - a fa szimbolikájával is elmesélhetők, és jelentésük egy és ugyanaz:

„(A tölgy) lehetett száz esztendő, amikor kivágták. A rosszul fejlődő pólyásbabát átdugták az alsó részén levő nyíláson, azt remélve, hogy így majd helyrejön. Ez az újjászületés a távoli jakutok mítoszaira emlékeztet...”¹⁰⁰

Arra is található mentség, miért látták a barlanggal egyebek közt a fát is rokon szellemiségnek, ám ebbe most itt nem bonyolódhatunk... Arra viszont még érdemes rávilágítanunk, hogy a barlang-anyaméh szimbolika oda-vissza érvényes, vagyis az anatómiába a barlang frazeológiája szivárog vissza kölcsönösségi alapon. A barlangnak mélye, „méhe” van, az anyaméh ellenben „barlangos” szerkezetű. Beszélünk egyebek közt vénuszdombról, méhszájról, ami az élő labirintus szentséges bejárata.

A barlangba falazott ősmese

A Pocakhegy-hitű Neander-völgyiek

Gordon Childe őskortörténészt a Neander-völgyi temetkezési szokások ráébresztették, hogy ennek a finoman szólva aláértékelt és gyökeresen félreértett ősi társadalomnak már hinnie kellett az újjászületésben. Ez a felismerés mérföldes lépés lehet az alaposan félrekezelt múlt rehabilitációja felé.

„...elhalt társaikat társadalmilag jóváhagyott szertartások közepette temették el, és bíztak abban, hogy valahogyan elkerülhetik vagy semmivé tehetik a halál hatalmát. (...) *A sírokat rendszerint barlangokban ásták, amelyek egyben lakásul szolgáltak számukra: gyakorta a tűzhely közelében, mintha a tűz a hideg tetemet el tudná tölteni az élet melegével.* A tetemeteket meghatározott testhelyzetben, általában *zsugorítottan* helyezték nyugalomra. Az egyik sírban a fejet elválasztották a törzstől. Rendszeresen ételt és eszközöket temettek a holttest mellé. A Neander-völgyiek bizonyára azt képzelték, hogy *az élet valamilyen formában folytatódik*, és a halottaknak ugyanolyan szükségleteik vannak, mint az élőknek. A középső paleolit korszaktól kezdve a szertartásos temetkezés folytatólagosan nyomon követhető; a mai koszorúk, *tollbokréta* és virasztás - bármennyit változtak is a hagyományok átöröklése során - olyan eszmekomplexumot testesítenek meg, amely legalább százezer éves!”¹⁰¹

Childe úgy okoskodott, hogy csakis magasabb szempontokkal magyarázható a barlanglakók „saját fészükbe” temetkezése, ami dacol a jóérzéssel, és az elemi higiéniaiával. A tetemzsugorítás, magzattá alakítást jelent, a szó mindkét értelmében: embermag kerül a Földanya méhébe a mi értelmezésünk szerint. A tetemet kozmikusán tájolják, miként később mindenütt,

¹⁰⁰ Lükő Gábor: *Gyökereink*. 5-6. 1993. Magyarország, 64. p.

¹⁰¹ Childe, V. Gordon: *A civilizáció bölcsője*. Budapest, 1959. Gondolat, 31. p.

ugyanis egy változatos formátumú, széles körben elterjedő, egyívású szokás veszi innen kezdetét. A zsugorított tetem a barlang tüzetől életszikrárt kap, és előbb-utóbb kikel, ha nem itt, akkor egy szerencsésebb dimenzióban. Tán még az evangéliumi gondolat is innen gyökeredzik: csak aki képes gyermeké válni, az léphet be a Kapun. Az ilyen többszintű mondások az ősideológia képsorából virágoznak ki. Az előbbi ötlet kidolgozásához tán még a korosodó ember töpörödése, gyermekessé válása is hozzájárulhatott. Eurázsia halottai - így elődeink is - általában lepedőbe bábozva kerültek az anyaföldbe, mert a tetem az eljövendő élet földbe vetett magja.

G. Childe felnyitotta ugyan szemünket, hogy már ezek a korai barlanglakók ismerték és gyakorolták ezt a túlélési stratégiát, ám ennél sokkal többről van itt szó valójában. Elmulasztotta felismerni magának a Barlangnak a viszonyát a benne zajló eseményekhez. Csak és kizárólag a Barlang - illetve annak valamilyen paradigmája - szolgálhat a feltámadás reményével a temetkezési rítusok számára, lévén a Barlang a Földanya méhe. Einsteinnel szólva:

„Pedig mindaddig, míg az események ideje és koordinátái nincsenek megállapítva, a természettörvényeknek (*nálunk: ceremónia*) sincs pontos értelmük, melyekben ezek a koordinátaidők előfordulnak.”¹⁰²

A Neander-völgyi barlangkultusz korának vitáját majd eldöntik a hozzáértők; de az már most kijelenthető, hogy igen magas kulturális állapotot is jelez a barlangba „falazott” Pocakhegy-ideológia, mert meglelte immár aligha kétséges. Ez azt jelenti, hogy a Pocakhegy-mesének e barlangkultusznál idősebbnek kell lennie.

Kétségen felül áll, hogy a barlangmotívum együttese egy építészeti képnyelvnek tekinthető, olvasható írásnak, dekódolható értelemmel: tehát abban a kozmoszban és körforgásban, lélekvándorlásban és tán feltámadásban hittek, amit eddig tárgyaltunk. És nagy a gyanúnk, hogy a vallásos hiedelmek a mai napig ezen az alapon állnak, jóllehet az idő - és olykor maga a felhasználó is - tett róla, hogy bajos legyen az őskori előzmények felismerése.

Minden barlang anyaméh

Az etnográfus-misszionárius *Josef Winthuis* az ún. vad törzsek körében érintetlen körülmények között talál az egyetemes gondolkodási klisére:

„...a természeti népek gondolkodása át van nőve erotikummal, s a melanéziai gunantunák (Új-Britannia), de az ausztrál őslakók is olyan ártatlan szavaknál, mint szem, száj, fül, *barlang*, gyakran azonnal a vaginára; az orr, nyelv, lándzsa szavaknál pedig a penisre gondolnak. Talán meglepőnek tűnik, hogy a szavaknak ilyen jelentéseit a magyar népnyelvből is ki lehet mutatni. (...) a gunantuna törzs (...) egy képnyelvet fejlesztett ki énekei és mítoszai számára, melynek szó szerinti, exoterikus értelme az európai fülében összefüggéstelen zagyvaság(...) *E képnyelv szinte kizárólag a nemi életről szól, főként a mindent létrehozó nemi aktusról*, és igen gazdag szókinccsel bír.”¹⁰³

Mi már tudjuk, nem a nemiség, hanem a teremtés misztériuma foglalkoztatta a régiek kutakodó, és nem feltétlenül móríckás fantáziáját. Hasonló végeredményre jut Leo Frobenius is, a nagy etnográfus, a veszélyes barlangok titka után kutakodva.

¹⁰² Einstein, Albert: *A speciális és általános relativitás elmélete*. Budapest, 1978. Gondolat, 82. p.

¹⁰³ Bernáth Béla: *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest, 1968. Gondolat, 7. p.

A nagy labirintus- és „barlangkutató”, Paolo Santarcangeli is erre a megállapításra jut:

„A barlangnak azonban van egy állandó jelentése is, melyet megtalálunk mind a mítoszokban, mind a tudat alatti ábrázolások birodalmában: az a »yoni«, a nő nemi szerve, a kék, a megsemmisülés színhelye. Az erotikus egyesülés hasonló mitizálásán túl a barlang - és ugyanígy a labirintus is - még nagyobb hitelességgel ábrázolja az *anyaölet*, az *anyaméhet*, a biztos helyet, ahonnan elindultunk, és ahová a megsemmisülés félig tudatos vágya mindig visszaűz.”¹⁰⁴

Temetés után nevetés?

Dániel és fia, Akhat történetéből kiszámítható, hogy az ugariti legendákban is *uterusnak* látták a temetési barlangot:

„A szörnyű hírre Dániel lábai megroggyantak, és verejték patakzott le az arcán. Mikor az égre pillantott, sasokat látott. Erre felemelvén a hangját így kiáltott:

- Törje le Baál a sasok szárnyát, tépje szét tollaikat! Akkor majd leesnek a lábaimhoz, és én felvágom a gyomrukat, és megnézem, nincsenek-e benne csontok és húsdarabok. S ha megtalálom, megsiratom Akhatot, és eltemetem. Az *isten barlangjának földjében helyezem nyugalomra.*”¹⁰⁵

Dánielt mintha egyes egyedül a barlangi temetés ténye foglalkoztatná, és immár tudjuk ennek a magyarázatát is. Tegyük mindehhez, hogy embermagnak látták a *csontot* széles e világon.

Elektra sem pusztán tisztességből hívja ki maga ellen a sorsot, hanem „technológiai” megfontolásból vitte saját bőrét a vásárra fivérei üdvözléséért. Ezúttal sem a *tisztesség* a magyarázata e szent leány indítékának, hanem a kozmikus ciklus áramlatába akarja véreit plántálni. Számukra rettentő büntetés gyanánt a létből való végérvényes kirekesztést szánták, ez a szophoklészi műben az első számú motiváció, egyszersmind az események megértésének kritériuma. Innen fakad annak a büntetésnek a szörnyű horizontja, mely napjainkig temetőárokba rekesztette az arra érdemesülteket.

Mátyás a hegyben

Két délszláv monda is kitünteti a legendák Mátyását azzal, hogy egy hegy méhébe temetik.

Az egyik mesében (*Mátyás király és a tündér*)¹⁰⁶ nagy királyunk végső szorongattatásában a stájerföldi Szenthegyhez keveredik kísérőivel. Katonái döntögetni kezdik a Szenthegy fáit, mígnem a hely tünderei alaposan rájuk ijesztenek. Mátyás nem hátrál meg, belevágja fejszéjét az égerfába¹⁰⁷ - ilyesmi történik egy Démétér-legendában¹⁰⁸ is -, ám ekkor megdördül az ég, és a kinyíló Szenthegy elnyeli Mátyást és csapatát, aki azóta is ott vár a feltámadásra.

¹⁰⁴ Paolo Santarcangeli: *A labirintusok könyve*. Gondolat, 1970. 174. p.

¹⁰⁵ *Egyiptomi regék és mondák*. Feldolgozta Dobrovits és Kákossy. Móra, 1998. 149. p.

¹⁰⁶ Lengyel Dénes: *Régi magyar mondák*. Budapest, 1972. Móra, 461. p.

¹⁰⁷ Lükő Gábor Gyökereink című tanulmánykötetében kimutatta, hogy ez a magyarok égfája.

¹⁰⁸ Himnusz Démétérhez In: *Kallimakhosz himnuszai*. Budapest, 1977. Európa, 36. p.

Egy másik - szintén újjörög ízű - délszláv monda Mátyás¹⁰⁹ végső harcát ábrázolja a túlerővel szemben. Most egy hársfa árnya nyújt menedéket a maroknyi csapatnak, majd pedig a Budai-hegy jótékonyan kitarja ölét, megnyílik a kis csapat előtt. Egy kerek kőasztalnál - a Kerek Asztal lovagjaiként - aludhatnak ítéletnapig, mígnem üt az óra, felébrednek, *kizöldül* az a régi hárs, és a világ összes királya odakint várakozva ünnepli ezt az újjászületett Mátyást. Ő lesz ugyanis a világ összes népének királya, és egy hit uralja a Földet. Lényegében Krisztussá válik.

A barlang ezúttal is a Kezdet és a Vég helyszíne.

A sziklába temetés

Tárkány-Szűcs Ernő, a magyar jogi népszokások kiváló kutatója is tud arról, hogy hazánkban is szívesen választják napjainkig a sziklába temetés amúgy körülményes módozatát, amely viszont alighanem a leghathatósabb túlélési stratégia, sőt maga a Megoldás.

„A 18. században a temetőn kívüli temetkezés már csak ritkán fordult elő; pld. Torockóról olvashattuk, hogy *sziklában véstek helyet* a koporsó számára, vagy a régi Sárréten a vízi emberek a csak csónakkal megközelíthető szigetek kiemelkedő fái alatt ásták el halottaikat.”¹¹⁰

A barlangtól a templomig

Miután kimutattuk, hogy az organikus barlang a kozmikus születések helyszíne, a Neander-völgyi és egyéb tapasztalat birtokában önkéntelenül is felvetődik annak a lehetősége, hogy a kultikus barlang valamint a templom szellemisége és architektúrája egy és ugyanaz, eszmeiségük a mátrix-kultuszig nyúlik vissza, és a barlang később templommá nővi ki magát. *A barlangtemplom pedig a hiányzó láncszem közöttük.*

A templom eszerint kintről világhegy, egyúttal óriásnő, és bentről is egy nő belsejét mutatja. Legalábbis ezt idézi alkatában, no meg az odabent zajló misztériumokban. A templomnak hangsúlyozottan női bejárata van, feje a torony, szava a harang, s a harangnak nyelve van.

A magyar térszemléletet elemző Lükő valóságos asszonyként jellemzi a szilágysági fatornyot, melynek rajza (186. kép) a könyvében megtekinthető:

„(...) és olyan alakot adtunk neki, mintha csakugyan böszoknyás, magas kontyos nőt ábrázolna. A matyó betlehemes lányoknak van ilyen hosszú, hegyes fejdíszük, mint a mi haranglábunk sisakja. Úgy lehet, keleti örökségük ez is a matyóknak, a kirgizeknél is megtalálható.”¹¹¹

Toldjuk meg mindezt azzal, hogy ez a templom-leányzó is a világközép problematikájának hordozója és megtestesítője, vagyis az ormán látható alma-aranygömb a Sarkcsillagot jeleníti meg, ámde mindez már egy későbbi témánkhoz, az oszlopember jelenséghez vezet...

Aki templomba lép, egy életteremtő gépezetbe keveredik, és ott, az *omphalos* közelében, a szent bordázat alatt, megcsapja a misztérium szele még akkor is, ha nem hisz benne...

¹⁰⁹ Lengyel Dénes: *Régi magyar mondák*. Budapest, 1972. Móra, 462. p.

¹¹⁰ Tárkány-Szűcs Ernő: *Magyar jogi népszokások*. Budapest, 1981. Gondolat, 190. p.

¹¹¹ Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. 2001. Táton Kiadó, 272. p.

Neander-völgyi halottkultusz - nálunk

Némi túlzással még úgy is fogalmazhatunk, hogy amikor Mária Terézia a templomi temetkezést betiltotta hazánkban, járványügyi megfontolásból, lényegében a Neander-völgyi temetkezési szertartást tiltotta be. Mindaddig ugyanis a legkiváltságosabbak az altemplomba temetkezhettek. Mert ez a szentséges hely a templom omphalosza és örökmécse mellett jottányival sem tér el a Neander-völgyi csodaközponttól.

A templom tehát egy „kifényesített” barlang, belseje pedig a Földanya szent méhe. *Épp ezért a barlangtemplom, egy fontos fejlődési láncszem a barlang és templom között.* A templom isten háza, ám például a Tibeti Halottaskönyvben¹¹² az anyaméhet az istenek palotájának szentelik, ami önmagáért beszél. És mivel az anyaméhbeli alvilág kétfunkciós, vagyis a halál és az újjászületés labirintusa, tehát a halottaskönyvek helyszíne is a kettős feladatot ellátó kozmikus anyaméh. A halottkultusz egyben újjászületési kultusz, így a tor a halott lakodalmá...

A templomkertbe temetkezést már a helyszűke kényszeríti a hívőkre, és a temető is az előbbi okokból szakad el végleg a templomtól. Erre is van megoldás: ekkor magát a temetőföldet „szentelik meg”, vagyis jelképesen felruházzák a Földanya méhének speciális adottságaival, így lesz minden sírdomb, sírhalom a világközép jellemvonásait jelképesen magába foglaló Pocakredukció.¹¹³

A fejfa, a kereszt a lélek Golgotája, világtengely, akárcsak a templom tornya.

A templom labirintusa

Könyvtárnyi irodalmat keltett életre a kérdés: mi célt szolgált a labirintus, ez az ősidőből származó, önnön értelmét túlélő konstrukció? Ezen belül is vitát kavart, hogyan kerülhetett a labirintus templomok padlózatára, hisz üzenete eleve tisztázatlan. A templomépítészet ugyanis még a középkorban se képes szabadulni attól a - nem is ókori, hanem nyilván őskori - beidegződéstől, hogy megörökítse a labirintus tekervényeit. Ezeket az eretnek ízű konstrukciókat a középkorban gyakorta a szabadkőművesek ősgyökerű szektája csempészi vissza, ám valami mód mégiscsak helyén valók, hisz megtűri őket a keresztény templom szellemisége. Nyilvánvaló, mivel gondolata az egyetemes templom eszmeiségéből táplálkozik. Interkontinentális jelenséggel van dolgunk, melyet az indiánok is ismernek, ezt a Borgiakódex igazolja.

Paolo Santarcangeli úgy igyekezett rendet vágni a labirintusok világában, hogy ismertette a színpompás felfogásokat. Például a labirintus kacskaringóiban Kerényi - többekkel egyetemben - a halálra, Böhl pedig a női öltre vagy a bélrendszer tekervényeire ismer. Igaz, ők nem templomi összefüggéseiben vizsgálták a talányt. Ám a labirintnak kizárólag egy gépezet elemeként, szerveként van értelme, őshelye tehát a barlang, melynek tekervényes útjai juttathatták arra az ősgondolkozókat, hogy ez csakis a Földanya méhe vagy bélrendszere lehet. A templombelső viszont, mint látjuk, barlang, tehát a labirintus megfelelőbb helyen aligha lehetne!

¹¹² Tibeti Halottaskönyv. Budapest, 1999. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, 101. p.

¹¹³ Lásd Őskori relativitás c. rész.

Barlangtemplom - sziklateplom

Mivel a barlangtemplom megfogalmazásában jobban őrzi az eredeti állapotokat, épp ennyivel bölcsőbb és öregebb is a templomnál. Az egyetlen sziklatömbből faragott világcsodáról, a monumentális *ellorai* barlangtemplomról így áradozik Baktay Ervin:

„Ezt a nagy templomot, belsejében zárt szentélyekkel, a környező sziklafalakba mélyített galériákkal, a tágas udvaron emelkedő oszlopokkal, óriási elefantszobrokkal, lépcsősorokkal, szobrok és domborművek megszámlálhatatlan seregével - *egyetlen kőből* faragták ki (...) kifogy minden jelző, minden szuperlatívusz.”¹¹⁴

Várkonyi Nándor csaknem a lényegre tapint, felismerve a Gyökérzetet:

„A mű »a Föld szilárd pillérjét«, vagyis a Himaláját ábrázolja, belsejében Siva szentélyével, s e fölött a szent hegy, a Kailász másával - ezért faragták ki közvetlenül a Föld testének, a sziklának anyagából. Csak így lehetett valódi, így felelt meg céljának, tartalmazta az *eszmét*.”¹¹⁵

Kár, hogy nem mondja ki: ez itt a Földanya pocakja. Azaz a barlangtemplom eszméjéül az ő méhbarlangja szolgál, vagyis amit mi mátrix-kultusznak nevezünk.

Regressus ad uterum

A remete- vagy sámánjelölt számára is jóval többet jelent a barlangba vagy faodúba vonulás egy puritán lakásmegoldásnál: ez éppen a Megfelelő Hely. Itt hozható létre a világok közti kapcsolat. Kommunikációs központ, a Három Világ találkahelye.

„Észak-Amerikában (...) a jelöltek hegyi barlangokba vagy elhagyatott helyekre húzódnak vissza, és intenzív összpontosítással próbálják megkapni azokat a látomásokat, amelyek kizárólagosan döntenek a sámáni pályafutás felől. Szokás szerint pontosítani kell, milyen fajta »varázserő« kérnek.”¹¹⁶

A jelölt varázserőért vonul be a hegyi barlangba, emberen túli képességek beszerzéséért.

„A barlang és a labirintus továbbra is elsőrendű fontosságú szerepet tölt be más archaikus kultúrák beavatási rítusaiban (pl. Malekulán); mindkettő csakugyan a túlvilágra való átlépés, s alvilágjárás konkrét szimbóluma. A chilei araukán sámánokra vonatkozó első értesülések szerint az ő beavatásuk barlangokban történik...”¹¹⁷

Eliade felismeri, hogy ezek a beavatások, tanítások, csodák barlanghoz kötődnek, ám fel sem merül benne, hogy amikor ez a kultusz született, a barlang jócskán túlmutatott önmagán, és koordinátáit a világmindenség adja.

„Itt van egy paviotszo (paviotso) sámán története, amelyet W. Z. Park gyűjtött és tett közzé: ötvenesztendős korában elhatározza, hogy »doktor« lesz. Bemegy egy barlangba és *imádkozik*.”¹¹⁸

¹¹⁴ Várkonyi Nándor: *Sziriat oszlopai*. Budapest, 1972. Magvető, 78. p.

¹¹⁵ Uo. 79. p.

¹¹⁶ Eliade, Mircea: *A samanizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 105. p.

¹¹⁷ Uo. 61. o.

¹¹⁸ Uo. 105. p.

Hát tessék, erről beszéltünk idáig: a sámán imádkozik, mert tudja, hogy a barlang valójában templom, ahol a világtengelyen át közvetlenül érintkezhet istenével.

Zeusz a titkok barlangjában

A csecsemő Zeuszt rejtegetik a csecsemőnyeldekő apa, Kronosz szeme elől. Anyaméh barlang ez a javából, de egyszersmind templom is. Ez abból következik, hogy a gyermek Zeuszt négy betolakodó támadja meg, ám már itt megjelenik a későbbi templomok privilégiuma: a bent lévők tabu alatt állnak, érinthetetlenek. Ez ugyanis autonóm terület.

„Nem ölhetette meg villámával a rablókat, mert senkinek sem volt szabad a barlangban meghalnia.”¹¹⁹

Miért? Mert a barlangot anyaméhnek, vagyis az öröklét helyszínének tekintik, ahol nem létezik a Halál. Vagyis a templom a barlangi mátrix-eszméből öröklí a jogát, hogy a halálraítelt ott védelem alatt álljon, és a világi hatóságoknak ne szolgáltatassák ki.

Az egyetem-tudásközpont napjainkig rendelkezik ugyanezzel a privilégiummal, az autonómiával. Ám a sámánkultusz azt mutatja, hogy a barlang a mindentudás központja, tehát vagy véletlen, vagy nem, ám a szálak a kezdetkorban összefutnak.

Az Ida-hegy mágikus barlangja

A krétai Epimédész

„Sokáig »aludt« Zeusz barlangjában, az Ida-hegyen; böjtölt és megtanulta a hosszan tartó extázist. A »lelkesült bölcsesség«, vagyis az extázistechnika mestereként hagyta el a barlangot. Ekkor »járni kezdte a világot, gyakorolta a gyógyítás művészetét, eksztatikus látnokként jövendőt mondott, magyarázta a múlt rejtett értelmét, és tisztító papként (kathartész) kiűzte a különösen súlyos bűnök elkövetésére küldött démonok okozta bajokat«. A barlangba húzódás (alvilágjárás) klasszikus, de nem szükségképpen »sámáni« beavatási próba.”¹²⁰

Mindez tehát Eliade számára sem kétséges. Ám mindez pusztán a barlang mátrix szellemiségéből adódó következmény. Vagyis Eliade ragyogó felismerései nem érnek el feltétlenül az összablonig, ahonnan az ösértelem feltárulhat.

A „sámáncsináló” Hegy

Diószegi Vilmos 1957-ben járt a sámánkultuszt módszeresen likvidáló szovjet birodalomban, ám talált még parazsat a hamu alatt. A szagáj hiedelemvilág máshogy rakja ki az ősi képsor kártyáit, ám a végeredmény itt is a hegy és a sámántudomány elválaszthatatlansága.

„Nálunk a sámán vagy a nemzetsége sámánősenek, vagy valamelyik *hegynek*, vagy egy-egy betegségnek az akaratából válthatott sámánná... Többségük a nemzetségi sámánős óhajára lesz *kámmá*, (sámán) az elhunyt sámánok szellemeit kapja tőle... Ha valaki ezt nem akarja, sámán kíséretében el kell »mennie« a nemzetségi sámánőshöz, s meg kell »hívnia« lakomára. Akkor megkérhetik: vegyen vissza minden szellemet.”¹²¹

¹¹⁹ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 67. p.

¹²⁰ Eliade, Mircea: *A sámánizmus*. Budapest, 2001. Osiris Kiadó, 351. p.

¹²¹ Diószegi Vilmos: *Sámánok nyomában Szibéria földén*. Magvető, 1960. 42. p.

A barlangba vonulás oka s egyben magyarázata, hogy maga a Hegy, illetve annak barlangja a Nagy Sámánavató. Tehát nem pusztán a világundor üzi a delikvenszeket a hegy méhébe, hanem pontosan tudják, hová vonulnak.

„Sámán lehet valaki a hegy, valamelyik hegy gazdaszellemé révén. A hegy szelleme révén bárki sámánná válhat, ha ősei között nem is akad földöntúli erejű. Néha maga az ős megbízza a hegyet, hogy keressen öneki sámánt. Az ilyen sámán a hegy szellem által válik ugyan sámánná, de a nemzetségbeli sámánös óhajára.”¹²²

Oktatás a Vénusz-barlangban

„A német néphit garabonciásai, a »vándordíákok« (fahrende Sühler) azt hirdetik magukról, hogy a horselbergi *Vénusz-barlangban* éltek, s ott szerezték titkos tudományukat. Az érchegeységi románság néphitében Pavelscu szerint a garabonciások a föld alatt tanulnak hét évig, vagy pedig egy *barlangban keletkeznek*: hét gyerek bújik be a barlangban, és csak hat jön ki, az egyik ott marad, megtanítja a többieket is, de nem lehet tudni, hogy melyik marad ott.”¹²³

„Keletkeznek a barlangban”, vagyis születési barlang ez. Lám, ez a hiedelem még mifelénk is tartja magát napjainkig, tehát igen csökönyös ősgondolatra bukkantunk. Apuleiusnál a magát Élet Anyjának nevező Vénusz, hegyanya (Urania - Aphrodité) anyabarlangja az élet és tudás forrása.

Hegylények

Atlasz eget emel

A szerteágazó hagyomány abban egyetért, hogy hegyemberek is éltek a kezdet kezdetén. Ők vélhetőleg a Pocakhegy-szüzsé főhősei. Magyarán: a hegyember jelenség is a mátrix-mítosz-ból vezethető le. Általában kettős formátumban találkozunk vele: Néha élő hegyként bukkan elénk, ilyenkor a Földanya megkövesedett pocakjával van dolgunk. Máskor pedig - mint autonóm hegy - személyiség.

Ilyennek mutatkozik a sumer Enlil atya is, kit nyilván nem alakja miatt nevezték el *nagy hegynek*: „Ó, *nagy hegy*, Enlil atya, tied a dicséret.”¹²⁴

Atlasz is több egy hegynél, ő is ún. világoszlop ember, ahogy a szibériai rokon népek mondanák. Atlasznak amúgy is joga van Uranosz és Gaia szétválasztására, hisz ők a szülei lényegében. Aiszkhülosz úgy tudja, hogy Atlasz *tulajdon testével, sőt testéből emeli az oszlopokat*, ő tehát megfelel a hegy-oszlop-ember strukturális követelményeinek.¹²⁵

„(Atlasz) Nyugaton áll, *vállaival* támasztja meg az Eget és a Földet *elválasztó* (tehát tartó) oszlopokat, az égboltozatot pedig a hátán hordja...”¹²⁶

¹²² Uo. 42. o.

¹²³ Diószegi Vilmos: *A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben*. Akadémiai Kiadó, 1989.

¹²⁴ „Fénylő ölednek édes örömeiben...” *A sumer irodalom kistüke*. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 106; 81. p.

¹²⁵ Várkonyi Nándor: *Az elveszett Paradicsom*. Budapest, 1994. Széphalom Könyvműhely, 381. p.

¹²⁶ Uo.

Hérodotosz felidéz egy görögök előtti észak-afrikai bennszülött Atlasz-legendát:

„Ezen *sóhalom* közelében van az a hegy, melynek Atlas a neve; meredek, mindenfelől *kerek*, s állítólag olyan magas, hogy a csúcsát nem lehet látni; mert télen-nyáron mindig felhővel van borítva. A bennszülöttek e hegyet az *ég oszlopának* nevezik, tőlük is kapták a nevüket, mert *atlantoknak* hívják. Azt mondják róluk, hogy sohasem esznek élőlényt, s hogy soha sincsenek álmaik.”¹²⁷

Tegyük hozzá mindehhez, hogy az örök éberség, illetve a táplálkozás szükségletlensége a bűnbeesés előtti aranykori ismérvek, eszerint ők paradicsomi népnek vallják magukat, vagyis odafent illene lakniuk, az égi ormokon...

Atlasz az összülők között

Homérosz mintha pikkelle Atlaszra, mivel *fondorlelkűnek* nevezi. Mi a bűne ennek a jóra való titánnak, akinek vállán az egész világ terhe?

„(...) hullámvert szigeten, hol a tenger köldöke fekszik.
Erdővel borított sziget, istennő a lakója,
lánya a *fondorlelkű* Atlasznak, ki a tenger
minden mélységét jól ismeri, tartja a roppant
oszlopokat, mik a földet, eget széttartva merednek.”¹²⁸

Atlasznak joggal felróható, hogy a Földet és Eget valósággal kipöcköli, vagyis szülei szerelmét, találkozását hiúsítja meg. Távol tartja őket egymástól, hogy a második stb. istengenerációnak és a Föld lakóinak biztosítsa a léttérét. Az összülők szempontjából jogos fondorlelkűnek mondani őt. Tehát az oszlopemberek nemcsak az Ég leszakadását akadályozzák meg, hanem azt is, hogy bekövetkezzék a kozmikus összülők káoszt, világvégét okozó násza. Föld és Ég párzása az *égszakadás, földindulás*. Figyelemre méltó apróság, hogy Homérosz a Földet említi először, ami tán több lehet pusztá előzékenységénél: A hierarchiát deklamálja.

A teljhatalmú Hegy

Egy japán mese - *A kőfejtő* - is figyelmeztet, hogy a Hegy a csillagmesék központi személyisége:

„A kőfejtő sűrűn hallotta a falubeliektől, hogy a kőszikla tövében, ahol dolgozik, valami hegyi manó tartja lakását, aki hébe-hóba megjelenik az emberek előtt, és minden kívánságukat teljesíti.”¹²⁹

Ez a Hegyi Szellem a kőfejtőt akárkivé átváltoztathatja, és változtatja is. A nagyravágyó kőfejtő előbb király, majd Nap, később maga a félelemes Vihar lesz. Ám végül is a saját bőrébe kívánczik vissza, hisz mégiscsak ő maga a legerősebb: aki még a rendíthetetlen hegyet is képes lerombolni...

¹²⁷ Herodotos. IV. könyv. Budapest, 1893. Franklin - Társulat, 184. fejezet.

¹²⁸ Homérosz: Odüsszeia. I. 29-65. In: uő: *Iliász. Odüsszeia. Homéroszi költemények*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1974. Magyar Helikon.

¹²⁹ *Japán mesék*. Kiadja: Pap-ker kft., 2001. A Kőfejtő. 13. p.

A Hegy - illetve annak szelleme - igen nagy úr lehet, ha ő dönt a kozmosz szereposztásáról, bárkit kedvére napistenné, viharistenné tehet. Az alakváltoztatási készség is az anyaelvből fakad, tehát ez a hegyi manó is maga a női elv, illetve annak szolgálója. Nemrég láttuk, hogy egy hegylény, Kave sziklaanyja szüli a Kalevipoegben a főégitesteket: a Napot, a Holdat, a Fiastyúkot is...

Azzal is számoljunk, hogy ez a kőfejtő egy mitikus kulcsfigura: a *hegy_lerombolója*, Ég és Föld szétválasztója, a hegy legnagyobb ellensége. Ez esetben óhajait a hegyi szellem rettegésből teljesíti...

Séta az apán

A nemrég más ügyben tárgyalt uráli mesében a férj nem is sejtette, hogy egy Hegy leányát vette nőül. Mi is megszoktuk, hogy a hegynek háta, gerince van, fel sem tűnik már, ez az emberszabású jellemzés a hegyemberek idejéből rekedt itt. És vegyünk azt is észre, hogy álruhás kozmogóniai mesével van dolgunk, hisz ilyen vegyes műfajú családok a világ kezdetén éltek világukat:

„Látod, egy hegyhát látszik. Egyenesen a gerinc mentén haladj (...)

- Szerinted mi a földön járunk?

Felel az asszony:

- Ez a hegyhát az én apám háta. Azon járunk.”¹³⁰

A tibeti hegyember

Meru, a *Tibeti Halottaskönyv* Óriáshegye is az eget tartja, ugyanis az égig ér.

„Tartja az egek ötemeletes s még többretegű világát (...). Csúcsán áll a Kívánságteljesítő Csodafa.”¹³¹

Innen meg az derül ki, hogy egy markáns hegy-ember analógia hitében éltek és gondolkoztak, s absztrakcióikkal alaposan lelavíroztak a józan ész térképéről:

„Ha két szemed megnyomva fénykör nem támadna, annak neve: az Óriáshegy ormán örökös napnyugta, s jelenti három vagy hét nap múlva elérkező halálod. Ha ujjal befogott jobb és bal füledben a dübörgő hang elmarad, annak neve az Óriáshegy gyomrabeli Égjárónők (!) önnönhangja megszakadt, s jelenti hetednap vagy tizenharmadnap érkező halálod.”¹³²

Lám, ennek az Óriáshegynek itt is gyomra van, benne égjárónők cikáznak, mivel a hegy belseje, bélrendszere az égbe vezet, és nyilván a száján lépnek ki az örök fénybe. Az emberi testre maradéktalanul rávetítették a kozmikus hegy részleteit:

„Ha reggel, mikor már süt a nap melege, a tiszta napnak háttal állsz, és az árnyék fejtetején nem látszik pára, annak neve: az Óriáshegy ormáról letörik a Kívánságteljesítő Csodafa, s jelenti öt nap múlva érkező halálod. Ha éppen a tarkó *ördögkapuján* egy hajcsomó a többtől eltér, s felfelé hajlik, annak neve: a Kívánságteljesítő Csodafára egyetlen félelmes ellenséggként támad a Halál Fekete Ura...”¹³³

¹³⁰ Domokos Péter (szerk.): *Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák*. II. Budapest, 1984. Móra, 264-266. p.

¹³¹ *Tibeti Halottas könyv*. Budapest, 1999. Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 184. p.

¹³² Uo. 127. p.

¹³³ Uo. 127. p.

A hegy-Ádám

Egy hegy-gigásról írhat az Egyiptomi Halottaskönyv:

„Gerincem összeköt az éggel és a földdel.”¹³⁴

A Talmud még azt is tudja:

„Az első ember a földtől az égig ért.”¹³⁵

A bibliai ügyekben mértékadó héber hagyomány is őriz egy ilyen meglepő képet a kozmikus Ádámról:

„Ádám alakja minden méretet meghaladóan nagy, fenséges, szinte szörnyszerű óriás, aki a földtől az égig ért.”¹³⁶

„Isten olyan óriásira formálta Ádámot (...), hogy amikor pedig felállt, feje egy magasságban volt Isten trónusával.”¹³⁷

Ádám égig ért, ennek a kijelentésnek van egy fontos kódolt üzenete: aki odáig felér, annak az lehetett az eredeti feladata, hogy feltolja és távol is tartsa a Földtől az Eget. Ő tehát Ég s Föld gyermeke, vagyis a Pocakhegy-ember. Egyéb érv nehezen hozható föl e különös jelenségre, így viszont értelmet nyer egy hieroglifa.

Vajúdnak a hegyek, egeret szülnek

E hegylény gyakorta maga a hegy, és lakója vagy szelleme is egy személyben. Független is tőle, azonos is vele, sőt foglya is lehet, mint a vártornyok jól ismert királykisasszonya. Az előbb férfi hegyeket láttunk, ám tán még izgalmasabb, amikor a szikla asszonyi formában bukkan elénk. Velük fogunk most foglalkozni.

Hogy minek alapján ismerték fel a régiek, hogy melyik a nő, és melyik a hím lényegű? Biztosan erre is kitaláltak valami receptet, ismerve éleslátásukat. Tán a férfiakat a mészkövek, a nőhegyeket pedig a vulkánok jelentik, melyek méhében az anyasághoz közelebb álló forrongások zajlanak, ám ez csak felvetés, és találgatni nekünk is szabad...

A hegyembernek orra (orma), gerince, háta, méhe, gyomra, lába s öle, hágója van - sőt, a magyarban, majd meglátják, még szülőnyílása is akad -, ahelyett, hogy *alja*, *teteje*, *belseje* stb. volna, miként azt joggal elvárhatnánk egy geográfiai képződménytől. Szeme a tengerszem, hangja a *visszhang*, és vére a hegy *bora*. Ezt mindig, mindenki így látta annak idején. Ízig-vérig asszonynak látták, most ezt szeretnénk szemléltetni.

¹³⁴ Egyiptomi Halottaskönyv. Budapest, é. n., Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 71. p.

¹³⁵ *A Talmud könyvei*. Budapest, 1921-23. Korvin Testvérek Könyvnyomdája, 230. p.

¹³⁶ Hoppál Mihály - Szepes Erika (szerk.): *Erősz a folklórban*. Budapest, 1987. Szépirodalmi Könyvkiadó, 69. p.

¹³⁷ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, é. n., Szukits Kiadó, 54. p.

Hettita Sziklamenyasszony

Az égi királyság története mondából megtudjuk, hogy a 3. istengenerációhoz tartozó hettita Kumarbi különös kegyetlenséggel fosztotta meg az apját a tróntól: nemzőszervét leharapta és lenyelte.¹³⁸ Ám a sors iróniája folytán a *gyomrában* gyermek fogan: a Viharisten, aki nemsokára épp őt fosztja meg hatalmától. Ámde Kumarbit kemény fából faragták, s bosszút esküszik fia ellen: nyakába veszi a világot, és *jogarával*¹³⁹ ellátogat egy igen csinos égis sziklához.

„Elment egy *sziklához*, amely azonban tulajdonképpen egy *nő volt*. Olyan hatalmas volt ez a sziklaasszony, hogy csak háromszor két óra alatt lehetett rajta végigmenni. Kumarbi szerelemre gyulladt iránta, és feleségül vette.”¹⁴⁰

Kumarbi bosszúállási stratégiája a következő: égis sziklaarájával olyan gyermeket nemz, aki majd revánsot vesz érte áruló fián, a Viharistenen. Egy fenséges látványt nyújtó „diorit-gyermek” születik, aki:

„Egyre magasabb lett, úgy állt a tengerben, mint egy oszlop, s magassága végül a tengert is elérte. (...) Megrendítette az eget, és megmozgatta a földet. Toronyként magasodott fel, és elérte az istenek házáat. *Felemelte az eget, mint egy könnyű ruhát...*”¹⁴¹

Egy jól ismert mitikus közteslény születik a sziklaanyától, egy egetverő oszlopember, aki teljesíti apja elvárásait.

Ilyen lények láttán szemünk se rebben, ha olvasmányainkban a vasjugáni osztjások híres vasoszlopemberére bukkanunk.

Az akkád hagyomány egy „gyorsfotója” is őriz hasonló hieroglifát egy világtengely emberről: Ninurta áldást mond a doleritkőre:

„Doleritkő, te, aki harcomban
egyszál-egyedül vívtál mellettem...”¹⁴²

Siva apósa a Himalája

Szemlátomást az indeknél is kiváltság, ha valaki egy Hegységbe beházasodhat. Eszerint vagy hittek az ősmesében, vagy a józanságuk hagyta őket cserben...

„Siva pedig a Hegy, az egekbe nyúló *Himaván* leányát, Párvatit választotta párjául.”¹⁴³

Angar az óriásasszony barlangjában

Ódin egy ízben, amikor a magas kilátón (Hlídszkajálfron) tartózkodnak, alaposan rápirít nejére, Friggre:

„Látod Agnárt, akit annyira pártoltál? Egy óriásasszony barlangjában hever, többre nem is vágyik.”¹⁴⁴

¹³⁸ E jelenetsort a mítoszkutatók a Kronosz-féle atya-kasztrálás előképének szeretik látni.

¹³⁹ Falloszimplikáció.

¹⁴⁰ *Egyiptomi és Mezopotámiai regék és mondák*. Dobrovits - Kákosy. Móra, 1988. 136. p.

¹⁴¹ Uo. 137. o.

¹⁴² Rákos Sándor: *Gilgames. Agyagtáblák üzenete*. Budapest, 1985. Szépirodalmi Könyvkiadó, 241. p.

¹⁴³ Baktay Ervin: *Indiai regék és mondák*. Budapest, 1963. Móra, 32. p.

De ki is ez az Agnár? Frigg védence, akit öt évig tanítgatott álruhában, mialatt Ódin Agnár testvérét oktatta, ugyancsak álruhában. Mint látjuk, az istennő pártfogoltja egy óriásasszony barlangjában heverész, mivel az óriásasszonyok barlangtulajdonosok. Maga a heverészés is beszédes cselekedet, mert mint láttuk, a barlangban szerzi meg a delikvens a tudást, meditációval, amit az avatatlan szem heverészésnek vél.

Tihany leánya

Mára már hallgatag Tihany hegyi nimfája, a Visszhang, akit Csokonai keres fel egy szívfájdító beszélgetésre, *A tihanyi ekhóhoz* című versében. Nemrég a hegy emberi szerveiről beszéltünk, s most kiderül, hogy keble is van. Csokonai ugyanis a nimfa „vaskeblének” önti ki bűját, bánatát. Azért van vasból, mert a sziklában lakik az érc.

„Óh, Tihannak rijjadó leánya!
Szállj ki *szent hegyed* közül.”

Miért fordul Csokonai egy sziklaszellemhez? Mert valaki azt súgja neki, hogy a szikla a remény, az újjászületés fészke, szent női perszonifikáció.

„Óh, van-é még egy érmi szállás,
Régi barlang, *szent(!)* fedél,
Melyben egy bölcs csendes nyugtot, hálást
E setét hegyekben lél?
Hol csak egy kő lenne párna,
Hol sem ember, sem madár nem járna (...)”

Ő, a bölcs a Hegyleány szent barlangjába vágyik. A madár se járta hely meséink halhatatlan országában található. A kő a párna a Kalevipoegben és a Bibliában is, Jákob feje alatt, amikor a nagy égi átjárónál elalszanak.

„Abban, gondolom, hogy semmi jussal
Ellenkezni nem fogok,
Hogyha én egy megvetett virtussal
Itt egy kőben helyt fogok (...)”

Csokonai tehát jól tud kérni: lényegében egy burkolt ajánlat keretében megkérte a sziklalány kezét. De félre a tréfával, itt mi most egy fontos toposz újraszerveződését érthetjük tetten, és e jelenség átvilágítása is megérne egy misét.

Babba, az anyahegy

A „babona” címszónál a Tolnai Világlexikon a magyarokat hegyimádónak mondja, jóllehet nincs *azon* semmi imádnivaló, hacsak nem tekintik kozmikus anyaközpontnak, vagyis a Nagy Misztérium fészke.

Daczó Árpád kiváló könyve, a *Csíksomlyó titka*¹⁴⁵ megrengeti mindazt, amit a magyar őshagyomány gyökérzetéről tudunk. Daczó szerint Babba volt a magyarság ősi istenasszonya, s a Boldogasszony Máriához intézett imákat voltaképp hozzá küldi a régi magyarság. Kultu-

¹⁴⁴ G. Beke Margit: *Északi istenek. Történetek az Eddából*. Budapest, 1973. Móra, 44. p.

¹⁴⁵ Kéziratomból lezárása után került kezembe Daczó Árpád kötete, vagyis a Babba Máriával kapcsolatos megjegyzéseim utólagos betoldások.

szának nyomait, melyet Daczó szerint a hunok felejtettek régiókban, a régi Etelközben máig őrzik a helységnevek. Sőt Erdélyben és a peremvidékeken Csíksomlyó titkos istenasszonya, Babba Mária napjainkban is vígan él és üdvözt.

Az ő sziklaasszony mivoltát a szókimondó hagyomány nem feledte el:

Babele egy szikla a Déli-Kárpátok „világtetején”, amely tulajdonképpen a Babba nevet hordja. Ő a mi „keresett” sziklaasszonyunk, erre a környék a nevei figyelmeztetnek: hisz a Babelétől északra a *Csecsszopók*-pataka folydogál, s délre pedig ott csörgedez a *Tejecske*-patak.¹⁴⁶ A Babele keleti lábánál az önmagáért beszélő *Vágyak forrása* fakad.¹⁴⁷

„Déstől északnyugatra, a Lapos felé kiágazó út mentén van a Bába-szoros. (...) lenn pedig a sziklába mélyedve, egy forrással az alján, egy hasadék van, ami valóságosan olyan, mint egy óriási női szeméremtest. Az ottani románok, a maguk természetes-ségével úgy is nevezik ezt a hasadékot, hogy az Bábának a »micsodája«.”¹⁴⁸

Tán a régi népdal is őrá emlékezik:

„Királyfalvi Nagy Hegy¹⁴⁹ alatt

Folyik a Szerelem-patak.”

Túl a Szerelem-patakon, székely balladáink a Bánat-patakról, a keserűség vizéről is megemlékeznek, s nyilván e tájékon talál rá, aki keresi. Már csak azért is, mert a babbás helyeken rendre felbukkan az ördögárok és az ördögkő is. Ezek az öröm- és búbanatvizek a világközép jellegzetességei, melyet Babba képvisel: e sziklalény méhéből fakadnak az élet és halál forrásai, a nemi vágy és a gyász folyói.

Odüsszeuszi sziklaasszony

Láttak egy asszonyt,

„Akkora volt, mint egy hegycsúcs, iszonyodva csodálták.

Az meg a gyűlésből hazahívta urát,

Ama híres Antiphanészt; jött ő gyászos vést hozva reájuk.” (X. 102-138)

Ez csak látszólag egy hétköznapi óriásnő, ám előbbi példáink ismeretében nem véletlen, hogy sziklaként jellemzik. Homérosz arzenáljában amúgy is nyüzsögtek az efféle köztes lények, tehát vélhetőleg eredetileg itt is sziklaasszony szerepelhetett. Még a Küklopsz esetében is felmerül egy ilyen értelmezési lehetőség, de ebbe most kár volna beleveszni...

Az észtek sziklaósanyja

Már jeleztük, hogy az ész Kalevipoeg család, óriásdinasztia. Még az is kimutatható a szöveg dzsungeléből, hogy ősanyjuk, Linda egy sziklanő:

¹⁴⁶ Daczó Árpád: *Csíksomlyó titka*. Csíkszereda, 2002. Pallas - Akadémia Könyvkiadó, 234. p.

¹⁴⁷ Uo.

¹⁴⁸ Uo.

¹⁴⁹ égis erő

„Tették tüstént a fennvalók
a jó özvegyet, a jámbort
sziklaszállá, magas szirtté,
Iru oldalán oszloppá (...)
Sziklává lett fajdyúkocskát,
lelke-lankadt özvegy Lindát
mai napig, mostanáig,
nézhetitek, láthatjátok:
Iru irdatlan hegyén ül...”¹⁵⁰

Atlasz, mint tudjuk, egy égbolttartó oszlopemberből lett sziklává, s itt is felsejlik a mitikus ősalapot lehetősége: hogy az isteni Kalevipoeg família végül is egy „irdatlan” magas, tehát égis éró sziklaasszony méhbarlangjából ered.

És ne feledjük, az ujugurok nemzetsége is egy Fekete Sziklából¹⁵¹ fakad.

Amazonasz menti sziklaistenek

És most ugorjunk oda, ahol még nem jártunk, az Amazonas melletti *piaroa* indiánokhoz, kiknek mitikus hőseit máig hegyekként mutogatják:

„Puerto Ayacucho közelében áll egy hatalmas háromcsúcsú hegy. Ez a hegy az indiánok szerint a mitikus hősök nevét viseli.”¹⁵²

Ezúttal felejtsük el modern beidegződéseinket. A régi mese ugyanis maga az őstudomány, tehát a letűnt korok relikviái, rejtvényei nem a fantáziálás igényével születtek. Értelmezni akarták a világot, és ennyire futotta... Legendáriumukban még a Pocakhegy-ideológia is fellelhető: az állatok egy barlangból erednek:

„Mondják, hogy az állatok barlangban születtek, ezeket is Wahari alkotta.”¹⁵³

Nem keletkeznek, hanem „születnek” az állatok, s nem nehéz kitalálni, hogy kinek a barlangjában. Ám hogy miként láthatták ezt a barlangot, ugorjunk át ezúttal Szibériába, a *ketek* földjére.

Szibériai alvilágbarlang

A Jenyiszej menti keteknek is hasonló emlékeik vannak arról a mitikus túlvilágról, a holtak birodalmáról:

„A föld színe alatt óriási barlang van, annak boltozata a mi földünk. Összesen hét ilyen barlang van egymás alatt a föld *méhében*: folyók vannak itt, s bennük különleges halak, az állatok közül pedig csak a mamutok élnek meg. A barlangokban nincs nap, és nincsenek csillagok, örökös ott a sötétség, nincsen tűz, és tűzrakások helyett fénylő-foszforeszkáló korhadt farakások köré gyűlnek a lelkek.”¹⁵⁴

¹⁵⁰ Kalevipoeg. *Észt hőségnek*. Ford. Rab Zsuzsa. Budapest, 1985. Európa, 72-73. p.

¹⁵¹ Hoppál Mihály: *Kép és szöveg. Előmunkálatok a magyarság néprajzához*. Akadémiai Kiadó, sorozatcím: Mítosz és történelem. 313. p.

¹⁵² Mariweka, Piaroa indián mítoszok és mesék Európa, 1987. 129. o.

¹⁵³ Mariweka, Piaroa indián mítoszok és mesék Európa, 1987. 26. o.

¹⁵⁴ Okladnyikov, A. P. - Martinov, A. I.: *Szibériai sziklarajzok*. Budapest, 1983. Corvina, 187. p.

Jóllehet, az alvilág e rétegzettsége annak eredménye, hogy az égrendszert levetítették a föld alá, ám mindez minket annyiban érint, hogy itt is méhe van a földnek, állatok és emberek születnek meg itt. A Föld, az anyaság, a barlang, az alvilág és a születés fogalmak itt is egybekapcsolódnak. Az égitestek hiánya, a vakoskodás felidézi bennünk a méhbarlangban rekedt második istengeneráció fájdalmait és sérelmeit, melyek végül is kitörésre ösztönzik őket a Földanya méhéből...

A Földanya mozgalmas méhe

„A lapp eposzban igen szövevényes totemisztikus hiedelmeket találunk arról, hogy milyen kapcsolata volt egy öreg varázslóasszonynak egy rénszarvasbikával, s hogy az emberek rénszarvastól származnak...

A lappok országuk eredetét is egy mitikus rénszarvashoz, a Mjandas-pyrrhé-hez kötik. (...) a Földanya méhéből előfut Mjandas, a vad rénszarvas...”¹⁵⁵

A mesebeli és mitikus öregasszony, akit öreganyámnak ajánlatos szólítani, általában maga a Földanya, illetőleg annak szelleme. „Olyan öreg, mint a föld.” Vagy az országút. (Égi?) A varázslás kezdetben nőhöz kötődik, vélhetőleg tiszta mátrix-ügylet, mert az első varázslók és sámánok nők voltak. Tán ebből következik, és ez a magyarázata Eliade megfigyelésének: számos vidék sámánjai női öltözetet viselnek, és női teendőket látnak el.

Észak Szüze, titkos hegyleány

A Kalevala Ilmari kovácsa nyakába veszi a világot, mert ő is megpályázza a ragyogó szépségű Észak Szüze kezét:

„Kinek nem kell semmi kérő,
Férfi, bármilyen sokérő;
A fél Észak népe vallja,
Hogy gyönyörű, magasztalja:
Hold fénylik a homlokáról,
Melléről a nap világol,
Válláról a göncölcsillag,
Hátáról hetevény¹⁵⁶ csillog.”¹⁵⁷

Meséinkből is visszaköszön ez a titokzatos leányzó, ám a mai olvasó a rajta díszelgő csecsebecskéket ékszernek vagy esetleg tetoválásnak képzelheti. Ám egy sokkal merészebb felvetésre ösztökél minket egy másik kalevalai adalék. Arra, hogy a Szűz hátha egy égis éró világhegy-világtengely kisasszonyként birtokolja a neves csillagzatokat. Hátha az Észak Szüzén lévő ragyogó csillagda is konkrétan értendő. Ugyanis Ilmari igen gyanús útvonalon jut fel Észak szépéhez:

„Hold fölött, a nap alatt el,
Göncöl válla közt haladt el;
Észak udvarába ére.”¹⁵⁸

¹⁵⁵ Uo. 181. p.

¹⁵⁶ Fiastyúk

¹⁵⁷ *Kalevala*. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, X. 65. p.

¹⁵⁸ Uo. 66. p.

Lám, az út a Szűzhöz ugyanazon csillagok közt vezet, melyeknek ő a boldog birtokosa. Eszerint ez egy égitest-szabadító történet a javából. Tehát a kovácsot nem tisztességes férfiszenvédély vezérli, hanem az éltető égitest-háromságot akarja visszacserkészni.

Várjunk csak! Mi vezettük eddig is félre magunkat, hisz a szöveg nem hagy kétséget afelől, hogy maga a Nap, a Hold és a Göncöl világol a lányról. Csak a mi földhözragadt, halandó méretű leányra gondoló fantáziánk kicsinyítette le ékszer méretűvé a Napot és a Holdat.

Csillagruhá menyasszony

Egy némileg elsivárosodott magyar menyegzői(!) dal is ezt az ösképet sejteti:

„A menyasszony elég *magos*,
Öltözete is csillagos,
(...) mártott mézet s bábót vegyünk,
s menyasszonnyal együtt együnk.”¹⁵⁹

A csillagruha jelzi, hogy ennek a töredéknek előzményei lehetnek a csillagidőkből. Ha a menyasszonynak magasnak illik lennie, az eleve óvatosságra int: hátha egy csillagpalástos, égig érő ara szolgál a menyasszony ösképeként. De miért kell a mézesbábót együtt vele fogyasztani? A méz és a báb termékenységi rítus szertartását sejteti.

Az Eiffel-torony szindróma

A torony a franciában nőnemű, az Eiffel-torony meg - úgy mondják - egy *nagy(!) asszony*. *A feje a felhőkben, a lába a földön áll*. A tetején étterem forog, mint általában a felhőkarcolókon. „Kacsalábon forgó vár” effektus ez. Művét még maga Eiffel mérnök is az acélszerkezet stabilitását szemléltető demonstrációnak hitte, miközben sikerült a maga teljes felszereltségében rekonstruálni az égboltot tartó oszlopembert, oszlopasszonyt. Az Eiffel-tornyot, ezt a kísértetet, a geocentrista világközép iránti olthatatlan vágy hívta életre, jóllehet modern ötletként kavarta fel a világ nyugalalmát, s vált „kegyhellyé”, betöltve egy láthatatlan ősfunkciót.

Szülőkövek

Fantáziánk lehetővé teszi, hogy - az állatokkal ellentétben - tán túl sok mindent is elképzelhessünk, és másokkal elhitessünk. Ám hogy a sziklák szülnek, ez egy merészen csengő, ám hallatlan virulenciájú központi toposz. Mit érthettek eleink ez alatt, mert nyilván értettek valamit. A megértéshez szükséges fonalak, úgy tűnik, már jó rég elszakadtak.

Mire gondolhattak a szülő sziklát annyit felemlető, amúgy nagyon is józan elődeink? A természet szolgál példával kőből támadó életre: a csupasz sziklát egyszer csak moha bárosnyozza.

Jó ismerősünk az az ősmesetípus, mely az életet valami módon a csontból kelteti ki. A csont és mészkőhegyek alapanyaga egy és ugyanaz, ezt látja, akinek van szeme az ilyesmire. Tehát ott, ahol pld. kagylóból vagy teknőcből terem az első élet, ott a köves csonthéjat is be-kalkulálhatták spekulációikba, mint ősananyagot.

¹⁵⁹ *Magyar népdalok*. I-II. Budapest, 1975. Szépirodalmi Könyvkiadó, I. 417. p.

„Mert nagy anyánk ez a föld; s a kövek testében a mondott csontok: hát ezeket kell nekünk hátradobálnunk.”¹⁶⁰

Egy magyar népmese is ugyanerről beszél:

„No, te királyfi, ennek a folyadéknak, mely az örökkévalóság kősziklájából fakadt, olyan tulajdonsága van, hogyha valaki ezelőtt négy- vagy ötezer esztendővel meghalt is, ha csak egy *csontikáját*¹⁶¹ megkapod, s lefröcskölöd ennek vizével, azonnal felébred.”¹⁶²

Más irányból is ugyanide jutni: szintén életjel, hogy a kőből szikra pattintható, a szikla a tűz anyja. A legkézenfekvőbb és leglátványosabb sziklai életjel a láva, a vulkanikus tevékenység.

Ám járható útnak tűnik, ha a vizsgált sziklanők irányából próbálunk fogást találni e problematikán, kiknek szülési tehetségét már példáztuk az előbbieken.

A szikla anyakohója

A Kalevala egy remekbe szabott megoldást kínál a szülőkö elfogadására, és ezzel az egész jelenség konszolidálására. Csak folytatnunk kell Ilmarinen lánykérésének követését, mégpedig onnan, hogy Észak Szüzét az kaphatja meg, aki a Banyának cserébe *szampót* remekel.

„Hanem aztán harmadnapra
rátalál egy tarka kőre,
egy hatalmas(!) kősziklára.
Ott a kovács csak megállott,
tűzet rak a kő tövébe;
felállítja fűjtatóját¹⁶³ ...”¹⁶⁴

Akad itt egy-két gyanús mozzanat, mely eleinte belemagyarázásnak tetszhet, ám meglátják, milyen rafinált históriába botlottunk...

A kő *tarka*: ez a régieknek rendre a termékenységet jelenti. A fűjtató felállítása - akár a bőrduda, férfितetre való készülődést sejtet. A kohóból kikeveredő tárgyak fogják elárulni, miféle kovácsi tevékenység folyik alattomban! Ilmari kovácsnak az égarda világon semmi beleszólása sincs a végtermékeibe, illetve éppen annyi, amennyi egy nemzőatyának az utódjába. Vagyis lutri, hogy fest a produktum. Mert nem ő formálja végtermékét, azok - akárcsak a szülemények - valami felsőbb törvény alapján alakulgatnak. Ilmari kovács nem győz csodálkozni teremtményei láttán:

„Ilmari, vasak verője,
Megnézelní véle jónak
Alsó részt a kohónak,
Hogy mi jődögél tűzéből.”¹⁶⁵

¹⁶⁰ Ovidius: *Átváltozások*. Budapest, 1975. Magyar Helikon, 20. p.

¹⁶¹ A csontot világszerte „embermagnak” tekintették a régiek.

¹⁶² A halhatatlanságra vágyó királyfi. In: *Világszép mesék*. 2. Budapest, 1962. Móra, 257. p.

¹⁶³ Az analóg magyar bőrdudás a pokolban tanul, vagyis a kovácsműhelyben.

„Fújd fel a dudádat / Játssz el a nótámat” - ezek egyúttal a nemzés képsorai is.

¹⁶⁴ *Kalevala*. Ford. Nagy Kálmán. Bukarest, 1972. Kriterion, 96. p. 300. s.

¹⁶⁵ Uo. 68. p.

Első nap *arany ív*, másodnap *csónak*, aztán egy élőlény, egy arany üsző. Csak eztán könyörül meg a hohó a kovácson, és „termi meg” a várva várt „*tarkatetős*” szampót, amely rögvess növekedésbe is kezd, vagyis élőlénynek illik lennie. Tehát a szikla szült... Ám nemcsak földi élőlények ezek a születmények, hanem asztrológiai alakzatok is. Vagyis ezt is az égről olvasták...

Csillagszülő szirt

Amennyiben egy kösziklából, egy szirtből kel ki az új Nap és új Hold, akkor ott is egy női szikla bujkál, és a kikelés születést jelent:

„Köszöntelek, hold, hogy fénylesz,
Orczád megmutatod, ékes,
Dicső Nap, hogy felderültél,
Világunk az égre ültél!
Kedves hold, *kikeltél kőből*,
Szép napunk, a szirt mögéből,
Mint arany kakukk, kikeltél,
Mint ezüst gili, szökellettél...”¹⁶⁶

Tahiti sziklaszűz

Polinéziában a férfi őselvet a homok testesíti meg, a hozzá illő ősara pedig ki más lehetne, mint „Hatalmas sziklaasszony”, akit bizarrul „Papának” hívnak, s akivel már volt dolgunk az előbbieken...

„Ta’aroa szólott: Ó, Tumo-nui, (a földön) csússz ide, légy férfi, légy férje ennek az asszonynak, Papa-arahának (Hatalmas Szikla).”¹⁶⁷

Legendáriumuk bőséggel szolgál e jeles közteslénnel:

„Kitől született világra e fiúcska? Ateától és Papa-tu’-oitól (Csúcsos Szikla) született Ta’aroának szépséges magzata.”¹⁶⁸

Lám, Ta’aroának is egy jeles házaspártól született gyermeke, miként az evangéliumi Istennek Szent József jegyesétől, a Szűzanyától. És ez még nem minden! Mindjárt meglátjuk, Máriának személye hátterében is feldereng egy sziklaszűz...

A terhes kő

Ahol a kovács a kő szülője:

„Görögországon és Indián kívül az elhullatott mag motívuma felbukkan a kaukázusi mítoszokban is, különösen azokban, amelyek Szoszruko hőssel foglalkoznak. Itt a Földet kő helyettesíti, Héphaszthoszt egy pásztor, Athénát pedig »a szép Szatanej«, aki gondosan ügyel a *terhes kőre*, majd amikor az ideje eljön, egy kovácsot hív, aki bábaként segíti világra a »kőből született hőst«, kinek teste fejétől a lábáig csillogó kék acél, kivéve a térdét (vagy a csípőjét), ahol a kovács fogója érte.”¹⁶⁹

¹⁶⁶ Uo. 314. p.

¹⁶⁷ Rockenbauer Zoltán: *Ta’aroa*. Budapest, 1994. Századvég Kiadó, 13. p.

¹⁶⁸ Uo. 23. p.

¹⁶⁹ de Santillana, Giorgio - von Dechend, Hertha: *Hamlet malma*. Debrecen, 1995. Pontifex Kiadó, 230-231. p.

Indián „nőhegyek”

„Hegyeink *méhe* kitárul, ezért sírok,
kovapor felhői szállnak, ezért sírok.”¹⁷⁰

A felszálló kovapor is a vulkanikus tevékenység és a kovácsmunka kísérője, mégpedig a nemrég vizsgált értelemben.

Nganaszan szülőkő

Egy uráli nganaszan rege mondja:

„Az Új föld rénistene így szólt: Szarvaim most simák. A kőhegyek megnőttek. A belsejükben talán vas fog születni.”¹⁷¹

Tehát antropológiai képnnyelven szól itt is a vas születése; az anyaság kliséjével figyelik a vulkanikus eseményeket. Merthogy a vas is „élőlény”.

Az Edda - A teremtés köve

Az Edda is a kő megtermékenyítéséről dalol:

„... nem volt még küszöb, sem firnamentum,
tér fűtt, »tátongó«, de fű sehol...
Délről nap tűzött a teremtés kövére,
akkor a földön zöld fű fakadt.”¹⁷²

A hegy bábája

Modern szemünk szerencsés esetben érti ugyan az összövegek sejtjeit, ám az már kérdés, hogy miként szövődnek szövetekké, és szervülnek-e bennünk egyáltalán? Vagy elfogadjuk az Ősbutaság elvét vallók kényelmes struccpolitikáját, akik összevissza beszélő részeknek képzelik a hagyomány megteremtőit. Nehéz is érvet találni az alábbi sumer szövegre, főleg, ha koncepciótlan a kérdező:

„Nintu, a hegység úrnője,
a *fénylő szülőkövet*, hatalma jelét kapta,
a köldökszínór-ollót a kenetet és növényeit kapta,
a lazúrkő díszítésű *orsót* kapta,
a fénylő, tiszta füröszttőtálat nyerte el:
ő az *Ország bábája*,
kezében van az úr születése.”¹⁷³

¹⁷⁰ Sasok és kondorkeselyűk. Navatl és kecsua költészet. Budapest, 1977. Magvető, 472. p.

¹⁷¹ Domokos Péter (szerk.): Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák. II. Budapest, 1984. Móra, 230-232. p.

¹⁷² Gulyás Pál: A viharzó diófa. [Edda Völuspa] Óizlandi gyűjteményes mű a IX-XIII. századból. Budapest, 1983. Magvető, 515. p.

¹⁷³ Enki és a világrend In: „Fénylő ölednek édes örömeiben...” A sumer irodalom kistükre. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 63. p. 395. sortól.

Ezek a sumerok hetet-havat összehordanak: miként kerülhet a *hegység*, a *kő* és a *szülés* közös fedél alá? A Pocakhegy-mese lehet a megoldás, mely épp a Földanya hashegyének kozmikus szülését meséli el. Tehát mégsem a protekció, hanem szakrális megfontolás jóvoltából lehetett a Hegység úrnője az Ország bábája, ellentétben a mai gyakorlattal...

Bába köve - „Kősziklától fajzott”

A szülőkőért nekünk sem kell a szomszédba menni, hisz itt van a beszédes című - Elek apó gyűjtötte - mese: *A Bába köve*.

„Fogaras vidékén, Vajda és Récse határában van egy kőbálvány, szakasztott olyan, mint egy leány. A magyarok Bába kövének hívják.”¹⁷⁴

Egy tündérlány sziklává válásának legendája ez, ám hogy mitől hívják bábának, mi köze e tündérlánynak a szüléshez, ezt maga a mese már elfelejtette, úgyhogy vigasztalódjunk meg néhány szóval: „Hol a kőben voltál?”¹⁷⁵ „Tudja a kő, hol jár.” „Hol a Pokolban voltál?”

Ízetlenségnek tűnhet, mégis mérlegelendő, nem innen gyökeredzik-e egy alpári káromkodásunk: „Hol a pi...-ban voltál?” Hisz lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy a kő és a pi... kifejezés egyaránt jelent újjászületési központot, és pokol-alvilágot a letűnt eszmevilágban.

Nemcsak a kő, a Hold is a nőiség ritmusára jár, ezért kerülhettek egy fedél alá az alábbi mondásban: „Követ és holdat egyaránt ne ugasd.”¹⁷⁶

És most pedig mattot adunk a bizonytalankodóknak: „Kősziklától fajzott.”¹⁷⁷

A Bába köve legendája Daczó Árpád oknyomozó kötete¹⁷⁸ olvastán felértékelődik: Babba Mária nemcsak a legfőbb istennőnk, hanem az anyaság patrónusa is. Mivel kultusza hegyhez kötődik, ő az ország bábája¹⁷⁹ s sziklaszüze.

Bibliai szülőkőkultusz

Ez a szülőkő problematika alaposan megkavarhatja az utóbbi évezredekben kikristályosodott Biblia-képünket is, ugyanis ennek a kultusznak gigászi pillértöredékei rejtőzködnek a szent szöveg mélytengeri világában.

„Kőszikla! Cselekedete tökéletes, mert minden ő útja igazság. Hűséges Isten és nem csalárd; igaz és egyenes ő.” (5. Móz. 32,4)

„A Kősziklát, a ki szült téged, elfeledted. Megfelejtetted Istenről, a ki nemzett téged.” (5. Móz. 32,18)

¹⁷⁴ Benedek Elek: *Magyar mese- és mondavilág*. Budapest, 1995. Videopont Kft. 591. p.

¹⁷⁵ Margalits Ede: *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. Budapest, 1990. Akadémiai Kiadó, 340. p.

¹⁷⁶ Uo. 475. p.

¹⁷⁷ Uo. 476. p.

¹⁷⁸ Daczó Árpád: *Csiksomlyó titka*. Csíkszereda, 2002. Pallas - Akadémia Könyvkiadó.

¹⁷⁹ Daczó a *Babbát* szépnek érti.

Na, ilyenkor kéne újragombolni a Bibliát, melynek egy döntő fontosságú összejtjére bukkanunk. Látták ezt már sokan, nem nehéz észrevenni, de nem a mátrix-mítosz szemszögéből. A kérdés az, hogy nem elszigetelt ötlet idekeveredésével van e dolgunk, mint az egyiptomi Echnaton Naphimnusa esetében, amely szöröstül-bőröstül a 104. szentkönyvi zsoltárrá változott.

Zóhár, a ragyogás könyve egy - szó szerint - alapvető fontosságú kőről beszél, amely igencsak alkalmasnak tűnik, hogy a mindenség kiváltságos szülőpontja legyen:

„Jehuda rabbi így folytatta: »A *Sion* hegye kies hely, és mind az egész Földnek öröme, *észak*¹⁸⁰ felől való oldalon, a nagy királynak városa.« (Zsolt. 48,3) (...) Amikor a Szent, áldott legyen, megteremtette a világot, drága követ helyezett a drága trónusa alá, s alámerítette azt a mélységbe. A kő egyik vége a mélységbe mélyedt, a másik a magasba meredt. S e magasba meredő vége a kőnek, ez az a pont, amely a világ közepén áll, ahonnan a világ jobbra és balra, minden irányba kiterjeszkedik, s e középpont által nyeri szilárdságát; e követ az alapvetés követének nevezik, mert Ő innen ültette a világot (...) hogy a világ fundamentuma legyen, és az egész sarjadó közepe.»¹⁸¹

A sarjadó közép a Sarkcsillag, vagyis a mi Köldökcillagunk. A tévedés kizárt, hisz a Sion a héber hagyomány világpillér hegye.

Kit rejt a szülő szikla?

Az előbb a bibliai *szülő sziklát* idéztük, melyet nyilván egy homályba vesztett anyaisten szellemisége övez. Ő a Kő, a mindenség forrása - ezt *Zóhár* könyvéből tudjuk. Ez a Szikla főistenséggént vonul át a Biblián. El Shaddai aki neve szerint a hegyek istene vagy maga a szülőkö, vagy annak poláris ellenpárja: Isten, mivel - mint már láttuk - ők ketten nemzik a világot:

„A Kösziklát, a ki szült téged, elfeledted. Megfelejtkeztél Istenről, a ki nemzett téged.” (5. Móz. 32,18)

Lám, a Szentírás határozottan különbséget tesz a nemző és a szülő istenség között.

„Az Úr menedékem, váram, szabadítóm, Istenem, *sziklám*, hozzá menekülök.” (Zsolt. 18(17),3)¹⁸²

A *várat* - templomot, házat stb. -, miként minden építményt, az egyetemes hagyomány *női perszonalifikációként* jegyzi. Ez bizonyítható. A vár a Földből nő ki, a Földanya testének ugyanúgy része, mint ahogy arról a barlangtemplom kapcsán szoltunk.

„Éljen az Úr, áldott legyen az én *sziklám*, dicsőség üdvöm Istenének!” (Zsolt. 18(17),47)¹⁸³

„Így szólok Istenhez: *Sziklám* vagy, mért feledkeztél meg rólam?” (Zsolt. 42-43,10)¹⁸⁴

¹⁸⁰ Miként az előbb a Kalevalában, itt is az Északi Sarkcsillagnál vagyunk, a kozmosz kilátótornyában.

¹⁸¹ *Zóhár, a ragyogás könyve*. Budapest, 1990. Holnap Kiadó, 38-39. p.

¹⁸² *Biblia*. Budapest, 1992. Szent István Társulat, 624. p.

¹⁸³ Uo. 625. o.

¹⁸⁴ Uo. 637. o.

Ezt a szembeszökő szikla talányt, ezt a megkövesedett hatalmas kérdőjelet a Szentszék Bibliájában a következőképpen fejtik meg a kutatók:

„A szikla gyakori megjelölése Istennek, ő a biztos alapja a szövetségnek, s egyzersmind pajzs, védője népének.”¹⁸⁵

„Mert kicsoda volna Isten az Úron kívül?

S kicsoda köszikla a mi Istenünkön kívül?” (2Sám 22,32)

Ezúttal felsejlik egy szerepköri egybemosódás, ám az eredeti szereposztás mégiscsak az 5. Móz. 32,18-ban található, ahol az Úr a *nemző*, a szikla pedig a *szülő* istenség.

Nem lehet a köszirt pusztán jelképes értelmű, kizárt, hogy csak a szilárdság jelképe volna. Élő „anyaistenség-szikla” ez a javából.

A mohamedánok a *Kába-kő* felé imádkoznak, és arra tájolták templomaikat, mert ez a mohamedán világ középpontja.

A Kösziklához esdeklő Dávid

Módszerünk segít ötletet adni ahhoz, hogy megértsük, a gonosz emberiség elől menekülő Dávid miért épp a Köszikla Istenhez fohászkodik?

„Az Úr az én *kösziklám*, váram, szabadítóm(...) Az Úrhoz kiáltok, a ki dicséretre méltó, és megszabadulok ellenségeimtől.” (Zsolt. 18,3-4)

Lám, a Biblia Csipkerózsika-álmot alvó dimenziói bontakoznak ki előttünk. Lássuk ezek után magát a szabadulást:

„Szükségemben az urat hívtam...” (Zsolt. 18,7)

„Megindult, megrendült a föld, s a hegyek fundamentomai inogtak: és megindultak, mert haragra gyúlt.” (Zsolt. 18,8)

„Füst szállt fel orrából, és szájából emésztő tűz; izzó *szén* gerjedt belőle.” (Zsolt. 18,9)

„Mert a mi Istenünk megemésztő tűz.” (Zsid 12,29)

Mintha vulkanikus istenség pusztítná a gonosz világot, hisz valóban arra az élő anyasziklára illik ez a gyönyörű jelenetsor, akiről írják: „a szikla, aki téged szült”.

Végül is Dávidot az előbbi égszakadás-földindulásból az Atya-Isten menekíti ki, tán az, akiről írták: aki „nemzett téged”. Hisz ő csak most érkezik fentről, „lehajlítja az eget”, vagyis összeköti az Eget a Földdel:

„*Lehajtotta az eget*, és leszállt, és homály volt a lábai alatt.”

A vulkanikus tevékenység is lehet a homály okozója.

„Lenyúlt a magasból, és felvett engem; kivont engem nagy vizekből.” (Zsolt. 18,17)

Isten és Mózes hegyteteji találkozása mögött is felsejlik egy vulkanikus vízió lehetősége:

„Akkor felméne Mózes a hegyre; és felhő borítá el a hegyet. És az Úr dicsősége szálla alá a Sinai hegyre, és felhő borítá azt hat napon át; a hetedik napon pedig szólítá Mózes a felhő közepéből. Az Úr dicsőségének jelensége pedig olyan vala az Izráel fiainak szeme előtt, mint emésztő tűz, a hegy tetején.” (2. Móz. 24,15-17)

¹⁸⁵ Uo. 686. p. 18,3.

Zeusz és a Szikla románca

A boldog régiek fűvel-fával összeszűrhatték a levet annak idején, szó szerint fűvel, fával, oly színes palettán kínálta magát a szerelem. A mitikus elképzelések azt jelzik, hogy a teremtők személyesen jártak el a természet kialakításában. Módszerük a „dugványozás”, az emberi teremtés, nemzés protokolljával. Enki atya a magját a csatornába önti, s beindul a sarjadás. Vajnamöjnennek is lehetett valami egyéni megoldása, amikor a pusztá Földet virágba borította, s az erdőket életre keltette... Tegnap még kiközösítették volna, ha valaki egy szikla-jegyest mutat be a szüleinek, de ma már ismét omladoznak a józanság határai...

„Az Agdos-szikla a Nagy Anya alakját öltötte magára - így szól a történet -, s Zeusz aludt rajta. Álmában, vagy miközben az istennővel birkózott, magja a sziklára hullt. A tizedik hónapban az Agdos-szikla üvöltve világra hozott egy fékezhetetlen, vad, két-nemű és kétszeresen szenvedélyes lényt, Agdistist.”¹⁸⁶

E gögös lényt Dionüszosz fékezi meg: kasztrálja. *Peniséből* gránátalma fakad, melynek később Nana elé hulló gyümölcséből születik a csodaszép *Attis*, a fríg elbeszélés szerint. Hát így forgott régen a lét kaleidoszkópja.

Aphrodité hegyi méhkasa

„A király (Minósz) vendégszeretetét Daidalosz azzal hálálta meg, hogy az Eryx hegyén egy templomot épített Aphroditénak, s az istennő számára még egy arany méhkast is készített, amelyben a méhek otthonra találtak.”¹⁸⁷

Hegytető, templom, arany méhkast, s mindez a szerelemistennő karakterológiáját vetíti elénk... A méhkaptár az anyaméhet jelenti, mindkét értelemben, ezt később tüzetes vizsgálat alá vesszük. Ám nem akárki a kaptárkészítő, hanem a Labirintus kiötlője és megalkotója. Kréta labirintusának tekervényei ugyanis antropológiai szinten a bél, illetve az anyaméh útvesztőjét idézik. Daidalosz csodakovács tehát nyilván egy rafinált méhkast szerkeszthetett, olyat, amilyen a szerelem istennőjének dukál. Női méhkast.

Az örökkévalóság kősziklája

Az ősi kozmoszstruktúrát példás épségben rögzítő mese, *A halhatatlanságra vágyó királyfi* hőse célba ér a mindenség csúcsára, a Halhatatlanságba, ahol már áll az idő. Maga a pusztá tény, hogy itt egy nő uralkodik, azt mutatja, hogy a halhatatlansághoz a női elv illik. Az öröklét vize itt is sziklából folyik, a női méh sziklájából, és az öröklét vize az, amit akár az öröklődés nedűjének is mondhatunk.

„No, te királyfi, ennek a folyadéknak, mely az örökkévalóság kősziklájából fakadt, olyan tulajdonsága van, hogyha valaki ezelőtt négy- vagy ötezer esztendővel meghalt is, ha csak egy csontikáját megkapod, s lefröcskölöd ennek vizével, azonnal fel-ébred.”¹⁸⁸

¹⁸⁶ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 63. p.

¹⁸⁷ Paolo Santarcangeli: *A labirintusok könyve*. Budapest, 1970. Gondolat, 21. p.

¹⁸⁸ A halhatatlanságra vágyó királyfi. In: *Világszép mesék*. 2. Budapest, 1962. Móra, 257. p.

A Solymári barlang szülőcsatornája

Azt a hosszanti kritikus barlangszakaszt, melyen a barlangászok csak átpréselődve nyomulhatnak keresztül, *szülőcsatornának* nevezték el. Hogy mikori ez a névadás, mellékes, a lényeg az, hogy a barlang láttán az emberiségnek mindig és mindenhol az anyaság ötlik eszébe.

A temetés: magvetés

Az őskor fedezte fel, hogy a temetés és születés egyet jelent, megérkezést és távozást. És épp ezért a halandóságba beletörődni képtelen régi ember a halotti szertartást születési rituálévá alakította át.

„testemet a földbe, / anyámnak méhébe / Mindgyarást berakjátok”¹⁸⁹

Más nyelvjárásban:

„- Eltemetsz-e engem
Temető kertjébe?

- Eltemetlek rózsám,
Virágos kertembe.”¹⁹⁰

Régi sírjaink kerek,¹⁹¹ azaz anyai has alakúak, és a minoszi Kréta kerek sírjai is jó ismerőseink, jóllehet hosszúkás embert temettek bele, nem pedig lepényhalat. Eurázsia *kurgánba* temetkeznek, egy félkör alakú sírdombba, s nem is akárhogy, hanem *magzati pózban*. A tetemet - miként az analóg piramisokban -, akár egy iránytűt, kozmikusán tájolják, a jól bevett feltámadási recept szerint, mely beválhatott, egyébként már leszokott volna róla az emberiség...

A basahalmi köldökvágás

Az alföldi *kunhalmokat* rézkori temetkezési helynek mondják, és az is. Egyebek között. Ugyanis csak az számít igaz debreceninek, akinek Basahalmán, vagyis ebben az ún. kunhalomban vágták el a köldökszínórját. Csak és kizárólag akkor kerülhet a köldökvágás világszerte szentséges ceremóniája egy sírba, ha az egyúttal anyaméh is. Mindez azt jelzi, hogy a szájhagyomány időtlen idők óta őrizgeti az őstudást, amihez a másik oldalról közelítő régészet, mint ez esetben tapasztaljuk, nem férközhetett.

Babba bába

Babba Mária elsősorban a szülő nők legfőbb oltalmazója, s gyermek- és általában termékenységügyletekben őhozza fohászkodni a leghatásosabb.

„Feltűnő, hogy különösen a szülésnél ő a fő segítő. Mind az állatoknál, mind az embereknel, ő szabadítja meg a vajúdot a terhétől. Ő a fő védője a magatehetetlen magzatnak is. Az állapotos asszonynak is ő a fő oltalma.”¹⁹²

¹⁸⁹ Bernáth Béla: *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest, 1968. Gondolat, 113. p.

¹⁹⁰ Vári Fábián László: *Vannak ringó bölcsők. Kárpátaljai magyar népballadák*. Ungvár - Kolozsvár, 1992. Intermix Kiadó, 104. p.

¹⁹¹ A régi magyar ház is a kerek kunyhóból nőtt ki magát. Afrika máig kerek kunyhókban lakik. Ami örökkévaló, az körkörös, ami körkörös, az örök - mondja Arisztotelész.

¹⁹² Daczó Árpád: *Csíksomlyó titka*. Csíkszereda, 2002. Pallas - Akadémia Könyvkiadó, 62. p.

A régi magyar helynevekben hegyek és halmok őrzik emlékét: Bábaköve, Bábahalma stb. Daczó szerint a babba elsősorban szépet jelent, ezért a Széphalom típusú elnevezések is ezt az ősi hitet rejtegetik...

Mivel e basahalmi köldökvágási szertartás a hegyhalom és anyaság ősi egybefonódásának csaknem nyílt vallomása, szent meggyőződésünk, hogy Basahalma Babahalma lehetett, hisz láthatják, a *baba* még a rózsánál is *basává* válik: babarózsából basarózsa lesz. Daczó anélkül is a Babba-kultusz folyományának tekinti a kunhalom jelenséget, hogy e sírhantot anyaüzemnek, Pocakhegynek látná. Elmondja, hogy az egykori etelközi kunhalmokat¹⁹³ kultikus szobrok, ún. kunbabák ékesítették, s ezeket kőbabának nevezi az orosz. (Engedtessek meg egy privát megjegyzés: az ukrán fronton szanitációs nagyapámnak jó egynéhány *hun(!)babát* sikerült lencsevégre kapnia.)

Kősziklánk, az ős-Mária

Oszlopszülő sziklaanyák

Nem csupán az apokrif, de az evangéliumi Szűzanya csillagalakja mögül is felsejlik egy olyan „mindenségtartó sziklaasszony”, amilyen a hettita égig érő *sziklaszűz* volt vagy éppen a kalevalai Észak *Szüze*. Kumarbi leánya a világ *megtartóját* szüli, a dioritgyermeket,¹⁹⁴ míg Mária a világot jelképesen, sőt tán konkrétan is megtartó Krisztust. És ha Mária ősképe valóban egy sziklaszemélyiségből költözött nemrég az Evangéliumba, akkor a szent családra is ráillenek a Tóra szavai:

„A Kősziklát, a ki szült téged (...) Isten(...), a ki nemzett téged.” (5. Móz. 32,18)

Ámde kényes problematikával lévén dolgunk, emlékezzünk meg arról a krétai Nagy Anyakultusról, amelyről nem mondhatni, hogy az apokrif szövegeink forrása volna, ám hogy általa az ős-Mária nem éppen szokványos legendáriuma jobban megérthető, az bizony aligha vonható kétségbe.

Világhegy Mária

A mi Máriánk eszerint Föld és Ég leánya, akit kozmikus helyzetéből fakadóan kezdetben hegyként is tisztelhettek. Egy fontos kozmogram tanúsítja, hogy Mária a világszerkezet tartóeleme, hisz őt Anna Földanya néven szüli az Égapa.

„...Föld szülte Eget
Ég szülte Máriát
Mária szülte a világ megváltóját
Aki ettől nagyobbakat szül
Az árthasson nekünk.”¹⁹⁵

¹⁹³ Uo. 203. p.

¹⁹⁴ Lásd Hettita sziklamenyasszony c. rész.

¹⁹⁵ Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Magvető, 1976. 182. p.

A görög Aphrodité is összezseng Máriával, egyikük a szerelem, másikuk a szeretet letéteményese. Uránia-Aphrodité¹⁹⁶ itt-ott szépen áthangelődik, s már nem szerelemszomjas, gyönyört osztogató végzet démona, hanem a tiszta, az égi szerelem megtestesítője, ami a testet levetve immár maga a Szeretet. Őt is Hegyistennőként, a hegy úrnőjeként tisztelik Korinthusban, ahol hegycsúcson lévő szentélyben kereshetik fel hívei.

Máriának, Márianosztrán sziklatemploma van nálunk.

Mária-hegyről nem tud a Biblia, a nevezetes *Mória*-hegy viszont a héber hagyomány köldökös világhegye. És mivel a héber írás nem ismer mássalhangzót, Mária és Mória ugyanúgy csenghetett.

„...a Mória-hegy csúcsa a *föld köldöke*, ahol most a szentély áll, mivel ott áldatott meg Ábrahám, amiért késznek mutatkozott feláldozni Izsákot.

És monda: Vedd a te fiadat, ama te *egyetlenedet(!)*, a kit szeretsz, Izsákot, és menj el Mórijának földére, és áldozd meg ott égő áldozatul a *hegyek közül egyen*, melyet mondándok néked. (1. Móz. 22,2)”,¹⁹⁷

Az Úr hegye azt jelenti, hogy az Úr sziklája.

Máriát az apokrifok gyakran aranytemplomnak nevezik, a templomról pedig kimutattuk, hogy kintről világhegyet jelent, bentről pedig nőt. Köldökös szikla, melyről a héber hagyomány azt írja: A szikla köldökkő. Abból nő ki a világ.

Az istálló: Mária-barlang

A kis Jézus istállóban látta meg a napvilágot, jöllehet, a bibliai tájakon az istálló barlangot is jelent:

„A régi házak egy része alatt barlangból kiképzett istálló volt (...) az evangéliumi szöveg nyitva hagyja a „ház vagy istálló” kérdését. A már említett Bodmer-papiruszon megőrzött Jákob apokalipszisében viszont az is olvasható, hogy a bölcsek a *barlangba* léptek.”¹⁹⁸

Az istálló és a jászol a rokon népek hagyományában, és persze nálunk is, rendre csodalények, táltos csikók születési helye, s meglehet, eszerint ők is a szikla ölének gyermekei. Az evangéliumi szövegek mai állapota nem sugallja ezt a fontos barlang analógiát, mivel használat közben minden összöveg óhatatlanul is áthangsúlyozódik. Ám jellemző a hagyomány öserejére, hogy még kései festői ábrázolások is szeretik az istállót barlangnak láttatni, miáltal az őállapotot restaurálják, és ezzel közelebb kerülünk a misztériumhoz.

Krisztus az indián Kecalkoatl vagy Adónisz, vagy épp Attis frígiai istenség közeli rokona. Húsvéti halála után három nappal Attis ugyancsak feltámad, s a kenyér és boráldozat az ő teste és vére. Az óperzsa Mithrász - ő a tiszta Fény - ugyancsak *sziklabarlangban* születik, és napja, miként Krisztusé, a vasárnap. Kenyérrel, borral áldoznak neki, és ítélni fog élők és holtak felett. Sőt, Sebestyén Gyula¹⁹⁹ azt is kinyomozta, hogy Mithrász, akit *barlangban* tiszteltek, női istenséggént kezdte pályáját.

¹⁹⁶ Uránia hegyet jelent.

¹⁹⁷ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, é. n., Szukits Könyvkiadó.

¹⁹⁸ Ponori Thewrewk Aurél: *Csillagok a Bibliában*. Budapest, 1993. Tertia Kiadó, 276. p.

¹⁹⁹ Sebestyén Gyula: *A regösök*. Budapest, 1902. Athenaeum, 361-362. p.

„Az első századi keresztények és egyházatyák az ördög művének tartották a Mithrász-kultusz és a kereszténység közt vonható sok párhuzamot...”²⁰⁰

Zeusz születési barlangja

Zeusz, mint tudjuk, a titokzatos krétai Dikté barlangjának a szülötte, tehát számításaink szerint itt is kellett lennie egy barlangtulajdonosnak. Hésziodosz jóvoltából azt is megtudhatjuk, kicsoda:

„(Zeuszt) Az *órvás Földanya* vette magához
Krétának tágas szigetén ápolni, nevelni.
Röpke sötét éj árnyain át elhozta magával,
és Lükoszhoz elérve, az isteni Földnek ölében
elrejtette, a mély barlangban, a sziklafal ormán...”²⁰¹

Lám, egy anyaöl őrzi Zeuszt, a Földanyáé, kire itt pusztán dajka szerepet osztanak. Ám más források arra is emlékeznek, hogy jóllehet menedékhelyként szolgál csupán Zeusznak, ám anyabarlang ez a javából:

„Meséltek Krétában egy szent méhbarlangról is, amelyben Rhea Zeust szülte²⁰² (...)”²⁰³

A barlang érintetlen és érinthetetlen, mint a sziklasír, melybe Krisztust temetik:

„(...) *Egyetlen istennek, egyetlen embernek* se volt szabad a barlangba betennie lábát. Minden esztendőben egy meghatározott időben, nagy *tűz* tört elő a barlangból. Akkor történt ez, *amikor felforrt a vér*, ami az istenek születésekor omlott. A barlangban szent méhek laktak(!), Zeusz dajkái...”²⁰⁴

Külléné, a sziklanő

Hermész isten Zeusz fia. Mitikus küldetése teljesen különbözik Krisztusétól, ám ő is hasonló környezetben: a Külléné-hegy nimfájának sziklabarlangjában jön világra. Küllénét számunkra az teszi külön érdekessé, mert ő a hegy, s egyben annak szelleme is. Valahogy úgy kell elképzelnünk, hogy *önnön barlangjában neveli Hermészt*.

„(...) elsietett a hatalmas Phoibosz Apollón,
Zeusz fia: Külléné erdőborította hegyére
ért el, a szikla sötét árnyékú *mély üregéhez*,
Hol Kronidész gyereket megszülte az isteni nimfa.”²⁰⁵

Hermész az *első tűz csiholója*, s ebben a szent barlangban lobban fel először a láng, ami maga az élet. A nemzés lángja ez, hisz Hermész fallikus isten.

²⁰⁰ Ponori Thewrewk Aurél: *Csillagok a Bibliában*. Budapest, 1993. Tertia Kiadó, 288. p.

²⁰¹ Hésziodosz: *Istenek születése*. Ford. Trencsényi-Waldapfel Imre. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 480. sor.

²⁰² Kerényi itt nem látja, hogy Rhea méhe a barlang maga.

²⁰³ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 66. p.

²⁰⁴ Uo.

²⁰⁵ Homérosz: Himnusz Hermészhez. In: uő: *Iliász. Odüsszeia. Homéroszi költemények*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 832. p.

„Szikrát így Hermész dörzsölt *legelőszőr* a fából.
És vett sok száraz rőzsét, egy földi verembe
rakta be sűrűn és bőven, láng gyúlt ki azonnal,
messzire hirdetvén a hatalmas tűz lobogását.”²⁰⁶

Vas megyében a tűzgyújtást úgy is mondják: a *tüzet megbagzani*. A tűz gerjed, miként a vágy, a szerelem. A legnagyobb titkok az élet lángját övezik, ez lehet az oka, hogy például

„(...) az Atharva Veda e versszakában a tűzcsiholó botokat nagy titokként kezelik, és a *skambhának* tulajdonítják.”²⁰⁷

A szkambha pedig világtengely. Lám, a nyomok ismét a világközép problematikához vezetnek...

No, de ugorjunk vissza a mi pogány szikla-Máriánk őskliséjéhez!

Mária kapuja

Térjünk vissza Mária kapujára. Az ilyesmi láttán: „Mária kapuján *bemennék...*”²⁰⁸ korunk olvasójának tán egy Mária-templom ötlík eszébe. Nem rossz irány ez, hisz a templom a sziklateplom, sőt eredetileg barlangos szikla. Ám olyan megfogalmazás is akad, mely a kaput és a születést az őseredeti szakrális szempontoknak legmegfelelőbb módon kapcsolja össze:

„Mária kapuja fölnyína
Isten fia születne...”²⁰⁹

Már említettük, hogy a Tibeti Halottaskönyv a Méh kapuját a legfontosabb világátjáróként említi, s ilyen bejáratok a világtengely mentén találhatók.

Mária öle

„Kerűjjetek keresztet,
Őrizzetek angyalok,
Hogy nyugoggyam *Máriának ölébe*.”²¹⁰

Mi dolga a fohászkodónak Mária ölében? Mért akar ott nyugodni, hacsak Mária szent öle nem egy kozmikus átjáró, azaz a Feltámadás kapuja.

Szép lassan összeáll az eredeti képsor: a Megváltó a keresztről a történelmi Mária öle helyett egy mitikus szikla-Mária újjászületési barlangjába kerül vissza, a Feltámadás kohójába. Tehát legyen bármily gyönyörű is Michelangelo *Pietája*, szellemisége irányt téveszthetett, persze, ha az ősklisére, a szikla-Máriára és a Fény születésére gondolunk. Mert emlékezzünk:

„testemet a földbe, / *anyámnak méhébe* / *Mindgyarást* berakjátok”²¹¹

²⁰⁶ Uo. 829. p.

²⁰⁷ de Santillana, Giorgio - von Dechend, Hertha: *Hamlet malma*. Debrecen, 1995. Pontifex Kiadó, 123. p. (Idézik Geltner.)

²⁰⁸ Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Budapest, 1976. Magvető, 318. p.

²⁰⁹ Uo. 335. p.

²¹⁰ Uo.

A születés és temetés, mint látjuk, ugyanaz: fürdetés, pólyálás, lepelbe csavarás, mumifikálás. A koporsó-bölcsőt²¹² kötél-köldökszínórral eresztik a föld méhébe, hogy újjászülessen a halott: a Halál a *második születés*.

Egy magyar ballada megmutatja, hogyan kell mindezt elképzelnünk:

„Adta volna Isten,
Hogy a rengő böcsőm
Lett vóna koporsóm,
Az én póla ruhám
Bizony szemfödelem,
Az én póla-kötőm
Eresztő kötelem!”²¹³

Az „érintetlen” barlang

Krisztus sírbarlangjának *érintetlensége* túlmutat azon, mint hogy ott még senki se feküdt. Az érintetlenség szekunder értelme a „szüzesség”. Márpedig Mária épp a szeplőtelenység erényéről nevezetes. Ne feledjük, a sír szájánál ugyanúgy feltűnik egy angyal, miként az „angyali üdvözlés” pillanatában.

„Ez oda menvén Pilátushoz, elkéré a Jézus testét. És levén azt, begöngyölé azt gyolcsba, és helyezteté azt egy *sziklába* vágott sírboltba, *melyben még senki sem feküdt.*” (Lk 23,52-53)

„Azon a helyen pedig, a hol megfeszítették, vala egy *kert*, és a kertben egy új sír, a melybe még senki sem helyeztetett vala.” (Jn 19,41)

A templomkárpit meghasad

Krisztus halálát apokaliptikus jelek kísérik:

„És meghomályosodék a nap, és a templom kárpitja *középen* ketté *hasada.*” (Lk 23,45)

„Jézus pedig nagy fennszóval kiáltván kibocsátá lelkét. És a templom kárpitja fölétől aljáig ketté *hasada.*” (Mk 15,37-38)

Meglehet, ezúttal a templom jelrendszerével is elmesélik a kozmikus átjáró megnyílását, sőt Máté mindezt még a sziklákra is vonatkoztatja:

„És ímé a templom kárpitja fölétől aljáig ketté *hasada*; és a föld megindula, és a *kősziklák* megrepedezének;” (Mt 27,51)

„És a sírok megnyílnak, és sok elhunyt szentnek teste föltámadá.” (Mt 27,52)

Lám, jól gondoltuk: újjászületések történnek, mert kinyílt egy kozmikus kapu.

²¹¹ Bernáth Béla: *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest, 1968. Gondolat, 113. p.

²¹² „diófából lesz a bölcse, azt ringati kend”
„csináltak néked diófa koporsót” - Régen diófaládjában hoztak s vittek minket el.

²¹³ Három tolvaj legény. In: *Magyar népballadák*. Budapest, 1906. Franklin - Társulat, 150. p.

A héber hagyományban Isten a ruhája fényéből²¹⁴ teremti az eget. Nem erről a kárpit-éghasadásról lehet-e itt is szó? Ám akár még a Tejút evangéliumi születésmeséje is lehet ez a hasadás, a Tejúté, mely ugyancsak égi híd a világok között. Csaba királyfi seregét is ebből az irányból, és világátjáróból várják a székelyek.

A kárpithasadás ügyében tán még a szókimondó, profanizáló folklórt sem árt meghallgatni. Jankovics Marcell idézi az uráli regékről író Róheim Gézát:

„A regék nyíló-csukó sziklái, hálója, *éggüggönye*, melyeken át a hősök a világok közt madártestben²¹⁵ járnak-kelnek, s melyek csonkulással fenyegetik őket, szerinte a vagina jelképei, s a regebeli átjárókon való közlekedés nemzés, illetve születés értelmű. (...) Egy változatban az »ég függönyét« a rege hősnőjének föl-le hullámozó szoknyája helyettesíti, s a hősnő éppen szül: szoknyája alól madárfiai röppennek elő.”²¹⁶

Szibériai nyelvrokonaink, a szamojédok ezt tudják a Földanyáról:

„A tundrai jurákok Földhordó asszonyának, az erdeiek Föld-Nagyanyónak nevezik azt a nőnemű szellemet, aki talán a föld alatt lakik, »*hét öv övezi*«,²¹⁷ *földszoknyája* és földsapkája van. *Ő küldi az embereket a földre(!)*, erről könyvelést vezet, meghatározza az életkorukat(...) A tundrai jurák varázssénekekben Föld-Anyá, Föld-Szellem-Anyó, Föld-Anyó néven is szerepel.”²¹⁸

A szétrepedt ég-ruha rendszer?

Ide kívánczik az a kalevalai epizód, mikor Észak úrasszonya elrabolja a napot és holdat, Ukkó, az öregisten egy megmentő tűzsziporkát támaszt, és azt az Égi Szűzre bízta. Ez a láng maga a Remény, melyből új hold és nap támadhatna, ha a szikrát el nem nyelné a föld, jobban mondván: a Föld.

Az apokrif szövegekben Európa-szerte ugyanígy keseregnek a csecsemő Jézus elkallódásán, csakúgy, mint a gyermekét keresgélő Márián. Ezt találjuk Démétér és Ízisz meséiben. Pillantsunk e jelenet egyik kalevalai pandanjára, hátha egyazon csillagászati értelem keltette életre e közös lelkű, ragyogó szépségű jeleneteket.

A Kalevala krisztusi Sziporkájának Ukkó az apja, vagyis az atyaisten, anyja pedig a szűz:

„Ringatá a szűz a szikrát,
Ápolá a tűzdarabkát
Ujjal a szikrát szépítgeti,
Tüzet kézzel képezgeti,
Leejté botor a lángot,
Vigyázatlan a világot,
(...)

²¹⁴ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, é. n., Szukits Kiadó, 33. p.

²¹⁵ Krisztusért is szárnyas angyal érkezik

²¹⁶ Jankovics Marcell: Erósz és Eróé. In: Hoppál Mihály - Szepes Erika (szerk.): *Erósz a folklórban*. Budapest, 1987. Szépirodalmi Könyvkiadó, 131. p.

²¹⁷ Ez utalás a hétrétegű kozmoszra

²¹⁸ Vértés Edit: *Szibériai nyelvrokonaink hitvilága*. Tankönyvkiadó, 1990. 37. p.

Szétrepedt az ég lyukakra,
Mind a mennybolt ablakokra:
Száll alá a tűzsziporka,
A piros sugár suhogva,
Végigvillan az egeken,
Átsüvölt a fellegeken,
Kilenc égen végigszárnyal...²¹⁹

Ki volt Krisztus? Világok világa, világossága: Sziporka. Az örök élet tüze, mely áthull a kozmoszon, hogy megmentse az Embert.

A másik József

A Megváltó temetésénél felbukkan egy másik titokzatos József a semmiből. Személye mintha kiesne az érdekélődés látóteréből, hisz jóllehet becses, ám marginális tettet hajt végre:

„És ímé egy ember, kinek József vala neve, tanácsbeli, jó és igaz férfiú.” (Lk 23,50)

„Ez oda menván Pilátushoz, elkéré a Jézus testét.” (Lk 23,52)

„És levévén azt, begöngyölé azt gyolcsba, és helyezteté azt egy sziklába vágott sírboltba, *melyben még senki nem feküdt.* (Lk 23,53)

Ez a József a mumifikált holttestet, akár egy magot helyezi be a varázsbárályba. Az ács József feladata e folyamat ellentettje lehetett, vagyis a kis Jézus kiemelése a kozmikus méh-bárályból. Így nézve a jelenetet, a két József feladata egy és ugyanaz, csak utóbb már fordítva pereg ugyanaz a film.

Mivel számításaink szerint Krisztust a születési sziklabárályjába temetik vissza, tehát a születésénél bábáskodó szereplők jószerivel azonosak a temetésekor jelen levőkkel. Egykor a név a lényegét hordozta, a régiek nem dobálózta a névadással, sőt rejtelmes kódnak tekintették. Maga a Biblia is ezt példázza: Miként az egyiptomi középbirodalmi szöveg Ízisz Ré titkos és leghosszabb nevét firtatja, Jákob hasonló igyekezettel faggatja Isten nevét.

Isten küldönce

Krisztus sírba „plántálását” követően a sírbárály szája elé egy kő gördül, melyet lepecsételnek, s meglehet, a hely ezáltal válik ismét érintetlenné. Hátha ezek meg az angyali üdvözlés visszafelé pergő eseményei?

„És ímé nagy földindulás lön; mert az Úrnak angyala leszállván a mennyből, és oda menván, elhengeríté a követ a sír szájáról, és reá üle arra.” (Mt 28,2)

„És bemenvén a sírboltba, látának egy ifjút ülni jobb felől, fehér ruhába öltözve; és megfélemlének.” (Mk 16,5)

„És lön, hogy mikor ők e felett megdöbbenének, ímé két férfiú álla melléjük fényes öltözetben.” (Lk 24,4)

„És láta két angyalt fehér ruhában ülni, egyiket fejtől, másikat lábtól, a hol a Jézus teste feküdt vala.” (Ján 20,12)

²¹⁹ Kalevala. Ford. Vikár Béla. 1985. Helikon, 300. p. 47. ének 83. sor.

Mária az angyali üdvözlétből értesül az őt ért megtiszteltetésről, s egyúttal ez lehet a szeplőtelen fogantatás pillanata is. Okkal hihetjük, hogy ugyanaz a kövön ülő szárnyas küldönc viszi vissza Krisztus lelkét az Atyához, aki a cirkumpoláris zónából idehozta.

Egy 3. századból való közlemény még inkább bátorítja a szokásostól eltérő megközelítésmódunkat.

„Krisztus úgy jön ki a sírból, mint a madár a tojásból. Ha ehhez hozzávesszük harmadik századbéli írók(!) hasonlatait, akik a Krisztus által a sírban eltöltött három napot együtt említik a Mária méhében eltöltött idővel...”²²⁰

Eltűnt gyermekek nyomában

Az űs-Mária Kisjézusa ugyanúgy kallódik el, mint Démétér leánya, Koré. Jóllehet, nem minden ponton, ám lényegében a két helyzet egymásra vetíthető.

„Démétér anyává lesz, s haragszik miatta: haragszik és gyászol Koré miatt, *akit belőle raboltak el*, s akit egyszersmind vissza is nyer.”²²¹

Kallimakhosz valóságos világhegy anyának ábrázolja Démétért a hozzá szóló himnuszában, az égre vetítve azt a képet, mely bennünk a sziklaszüzekről kialakult.

„Szörnyen megdühödött Déó,²²² isten leve újra:
lába a földön volt, s az *Olümposzt verte fejével*.
Néhány majd meghalt, miután meglátta az úrnőt,
S nyomban a tölgy sűrűjébe inalt, eldobva a fejszét...”²²³

Tehát Déó éig ér, miként az ősi szikla-Mária, vagy a Mória-hegy.

Krisztus és Koré pokoljárása

Hagyományunk Máriája és Krisztusa a Történet mitikus kulshelyzeteiben közelebb áll az Ízisz- és Démétér-meséhez, mint az Evangéliumhoz, jelezve, hogy információi távolabbról, tán egyenest az ősforrásból származnak. Az Evangéliumban fel sem bukkanó motívumokhoz is csökönyösen ragaszkodik, vagyis olyan mesei őselemekhez, melyek meglétére a Bibliában pusztán a radirozásból következtethetünk.

Korét, mint tudjuk, elnyeli az Alvilág, s ideig-óráig fogva is tartja. Apokrifjeink nagy előszeretettel idézik fel Krisztus halál utáni Pokolra szállását.

„Oh, anyám, anyám, poklokat jártam, poklokat törtem.”²²⁴
„Oh, anyám, anyám, szerelmes jó anyám, pokloknak ajtaján voltam”²²⁵
„és a pokolba mennyi a kénok mind azokval mind megkénzottak.”²²⁶
„Szálla alá *poklokra* a föld mélységébe mindgyá el is temették.”²²⁷

²²⁰ H. Schmidt: Jona. 1907. 178. p. In: Róheim Géza: *Magyar néphit és népszokások*. é. n. Universum Kiadó, 255. p.

²²¹ Kerényi Károly: *Halhatatlanság és Apollón-vallás*. Budapest, 1984. Magvető, 445. p.

²²² Démétér.

²²³ *Kallimakhosz himnuszai*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1977. Európa, 37. p.

²²⁴ Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék. Archaikus népi imádságok*. Magvető, 1976. 541. p.

²²⁵ Uo. 538. p.

²²⁶ Uo. 511. p.

Ám ez a Pokol is a szikla-világtengely mentén található, mégpedig annak legalján. Ám mivel ez a szikla egy óriásnő, a totális analógia értelmében úgy illik, hogy az emberi testnek, az anyatestnek is legyen egy „pokla”. Felvetésünk jogosságát messzemenően igazolja, hogy a falánk embert „bőlpoklosnak” mondja a magyar. És belegondolva, az alvilágról szóló leírások cseppet sem idegenek a gyomor labirintusának műhelyeitől: őrlés, zúzás, lebontás, stb.

Szükségtelemné teszi a további magyarázkodást, az a felfogás, ami szerint: a pokla²²⁸ - az állat méhlepénye.

Az antropológia és a szent topográfia analógiája tehát rejtett csatornákon máig fehéren-feketén kimutatható.

Emlékezzünk csak a krétai Nagy Anya Pokol-problematikájára:

„Számos jel támasztja alá azt a magyarázatunkat, hogy a Nagy Anya kultuszában a termékenység szertartást Kréta szigetén is eredetileg a *Nagy anya, valamint fia, s egyben szeretője között ünnepelték, majd a végén ez utóbbit feláldozták*. A nagy Istennő Anya Krétában, Démétér a görögöknél a *Poklok Úrasszonya* is, az alvilág és a halottak istennője is. A halottak, akiket Plutarkhosz szerint »démétrioinak« neveztek, ebben az esetben is az ő tulajdonába kerültek: *őle a halálnak őle, ugyanakkor pedig a termékenység anyaméhe is, minden, ami eleven, innen származik.*”²²⁹

Élő kapufák

Megmutattuk, hogy az ős-Krisztus csillagtérképi útja tehát halála után egy szent kozmikus kapun vezet át, ugyanígy a Méh kapuját a Tibeti Halottaskönyv a legfontosabb világátjárónak mondja. A Kínától Székelyföldre fellelhető bonyolult asztrológiai kódokat magába záró kapukultusz is jelzi, hogy akad még itt tisztázni való.

A labirintusokat kutató P. Santarcangeli írja:

„Böhl helyesen jegyzi meg, (i. m. 327. o.)²³⁰ hogy egy meghatározott nyelvterület etimológiáinak tanulmányozása helyett sokkal helyesebb a rengeteg szétszórt anyag vizsgálata szempontjából, ha annak a nagy koncepciónak a tanulmányozását folytatjuk, melynek lényege a Föld anyaméhének megtermékenyítése, s amit megtalálunk a *legősibb vallásos gondolatok minden területén*. Az anyaméh az a belső szentély, ahol az Élet kezdete rejtőzik; az anya nemi szerve a *palota kapuit* jelképezi, a bonyolult belső szerveket jelképezik a falak között kanyargó utak, az anya így védelmezi magzatát, mielőtt átlépné a küszöböt, hogy belépjen a makrokozmosz ellenséges világába.”²³¹

Az anyja méhéből nagy keservvel kitörő Vajnmöjnen is a „vár lakatját töri le”. A vár az anya, a lakat pedig a kapu zárópontja. Egy másik kalevalai nő vajúdását is a kapu formanyelvével adják el. Egy valóságos várkapun történő kitörés képsora elevenedik meg előttünk, hallgatva az Ukkóhoz, a legfelsőbb istenhez forduló anya kétségbeesett fohását:

²²⁷ Uo. 568. p.

²²⁸ Fazakas István és Székely Sz. Magdolna: *Igézet ne fogja...* Szendrey Zsigmond és Szendrey Ákos „babonasztára” nyomán. Budapest, 1990. Magvető, 279. p.

²²⁹ Paolo Santarcangeli: *A labirintusok könyve*. Gondolat, 1970.

²³⁰ Böhl, R. M. T.: *Zum babylonischen Ursprung des Labyrinthes*.

²³¹ Paolo Santarcangeli: *A labirintusok könyve*. Gondolat, 1970. 56. p.

„Aranyos nehéz buzogányt
vegyél a te jobb kezedbe!
Úgy igazítsd az útját,
feszítsd szét az *ajtófélfát*,
törd le a Teremtő *zárát*,
rontsd le roppant reteszeit
nagyoknak, kicsinek útján,
erőtelenek eléből!”²³²

Ez a *zár* ugyanazt teszi, mint Krisztus sírján a *pecsét*. Más kérdés, hogy utóbbi jelenetünk épp egy infernalis születés: a bajok, a betegségek, átkok Földre szabadulását hozza, vagyis a Legnagyobb Rosszat. Egy ízben Mózes is fog egy pálcát, és kiszabadítja a Rosszat a tengerből, az anyaelvű mindenség magzatvizéből. Ő is bottal nyit utat - egy kimondatlan születési kapun - a Csipkebokor Istenének botjával, amely kígyó volt egykor:

Zóhár könyve írja:

„Szólott hozzá a Szent, áldott legyen... Vedd kezedbe a botodat, mellyel megütötted a folyót, s menj. Miért? Mert abba van beleillesztve a kísértés és abba van belevésve a Szent Név. Ez az a bot, mely előbb kígyó volt.”

A Gilgames-eposz *Enkiduja* érzi halálát, és ezért a kapufélfát okolja. Reászórt átkából felszajlik, hogy egy női kapuval vívott ádáz küzdelem okozta vesztét, vagyis rádöbben, hogy a halhatatlanságát egy szerelmi csatában kapott halálos sebbel veszítette el.

Magyar Adorján minden kapunyílást női jelképnek lát, melyet *kossal* vagy buzogánnyal illik betörni.

Botond buzogányos ütését Bonfini ezzel a képpel illusztrálja: *egy gyerek kijöhetett volna rajta*.

Három éj-nap a pokolban

Attis három nap múlva támad fel halottaiból.

„Krisztus által a sírban eltöltött három napot együtt említik a Mária méhében eltöltött idővel...”²³³

A bibliai Jónás ugyanúgy időz a *cet* gyomrában *három napig*. A tenger magzatvíz értelmére már célozgattunk - máshol ezt részletesen is ki fogjuk fejteni -, vagyis az őskáoszban zajlanak eseményeink. Már csak az a kérdés marad, összevethető-e a cet gyomra a sír-anyaméhhez?

A görög Delphoi, a jósdá, egyszerre jelent delfint és anyaméhet. A zsidó hagyományban a cet tölti be a delfin szerepét, Jónás tehát *három napra* ugyancsak egy kozmikus anyaméhbe kerül. Hallgassuk csak, hogy koordinálja magát ebből a tengeralattjáróból. A tenger közepén(!) van, a szent közepén:

„Mert mélységbe vetettél engem, *tenger közepébe...*” (Jón 2,4)

„A *hegyek alapjáig* süllyedtem alá, bezáródtak a föld závarjai felettem örökre! Mindazáltal kiemelted életemet a múlásból...” (Jón 2,7)

²³² Kalevala. Ford. Nagy Kálmán. Bukarest, 1972. Kriterion, 477. p. 45. ének 140. sor.

²³³ H. Schmidt: Jona. 1907. 178. p. In: Róheim Géza: *Magyar néphit és népszokások*. é. n., Universum Kiadó, 255. p.

Mint látják, furcsa egy tengerfenék ez. A „hegyek alja” akár barlang is lehet. Kérdés, hogy mit keres a cet a hegy alján?

„(...) És lőn Jónás a hálnak gyomrában *három nap és három éjjel*.” (Jón 2,1)

Akit nem győztünk meg, az higgyen Máté evangélistának:

„Mert a miképen Jónás három éjjel és három nap volt a czethal gyomrában, azonképen az embernek Fia is három nap és három éjjel lesz a föld gyomrában.” (Mt 12,40)

Máté pusztán a két helyzet közti analógiára utal, jöllehet egy „hajóban eveznek”, egyazon kozmikus helyzet részesei. Krisztus feltámad, Jónás is kiszabadul a halból, vagyis mindketten újjászületnek. Sőt Jónás eztán kezd prédikálni, mintha sámánbarlangban járt volna. Mert ott is járt, egy halálrítus-beavatás részeseként szerezte meg a tudást.

„Húsvéti pokolra szállásának jellemző középkori ábrázolása Krisztust úgy eleveníti meg, amint belép a poklot megtestesítő óriás cet alakú szörny száján...” - közli Jankovics Marcell.²³⁴

Úgy tűnik, ennek a problematikának a roncsai kavarognak egy megporosodott magyar ballada - a *Bíró Szép Ilona* - mélyén:

„Anyám, édesanyám, édes asszonyanyám,
Mét adtál vót engem a hideg havasra,
Nagy hegyi tolvajnak, nagy ember-hóhérnak?
Jobb lett vóna nekem: én kicsi koromban
Takartál vóna bé darab gyócsocskába,
Tettél volna belé kicsi koporsóba,
Vettél vóna belé a Duna vizibe,
Hogy akadtam vóna *cethalnak gyomrába*...”²³⁵

Hegybe zárt Tündérkirálynő

Egy Benedek Elek gyűjtötte mese, *A tizenhárom hattyú* épp a vizsgált kozmikus koordináták között fejeződik be:

„Na, bátyám - mondotta a táltos fiú -, (...) gyere, most elvezetlek téged a tündérkirályné-hoz. Látod, amott azt a rettentő nagy hegyet? Annak a gyomrában(!) fekszik a tündérkirályné, s aluszik örök álmatag temiatad. Ám, ha megfogadod az én szavamat, felébresztjük álmából, de vigyázz, mert ha nem úgy cselekszel, amiként én mondom, sohasem látod meg az áldott napot. Én majd megyek előre, te csak gyere utánam. Ügyelj arra, hogy mindig az én nyomomba lépj, mert ha csak egyszer félrelépsz, becsattan az ajtó megettünk, s ki sem nyílik többet. Amerre megyünk, csak úgy nyüzsgönek mindenütt a kígyók, békák s mindenféle csúszó-mászó állatok, nehogy egyre is rálépj, mert akkor jaj neked. A hegy kellős közepében találunk tizenhárom vetett ágyat. Mind a tizenháromban egy szép leány fekszik. Egy közülük a tündérkirályné.”²³⁶

²³⁴Jankovics Marcell: *A Nap könyve*. 205. p.

²³⁵Küllös Imola: *Betyárok könyve*. Budapest, 1988. Mezőgazdasági Kiadó, 62. p.

²³⁶Benedek Elek: *Magyar mese- és mondavilág*. Budapest, 1995. Videopont Kft. 369. p.

Nem nehéz felismerni, hogy emberszabású vidéken járunk, a kígyós-békás hely a nádas mocsár alvilága. Az előrehaladás és (Pocak)hegybe hatolás procedúrája a halottaskönyvek szellemiségét idézi, és a sumer összövegek partitúrája is ugyanez, ahol a hegy méhe egyszerre jelent halált és újjászületést.

Babba Mária-Baubó: a pocak

Ki is volt a mi Babba Máriánk? Hátha mitikus rokonsága segít a megértésben, hisz ő lehet az, akit az ókori népek Ba, Bau, Baau, Babia stb. néven tiszteltek.

„*Babia*: Damaszkusz lakóinál állítólag a gyermekség istenasszonya, az újszülötteknek oltalmazó génusza.”²³⁷

Magyarán: bába. Úgy tűnik tehát, hogy Babba istennő neve, egyedül nálunk fedi le tevékenységét, amennyiben az épp szülésznőt jelent. A név és funkciója egybeesése legősibb állapot bizonyítéka, és ez hallatlan horderejű üzenetet sejtet. Általában az átvételek során kopik el az istenség tevékenységét mutató név értelme, és igen régóta lehet nálunk, ha a neve megőrizte ősjelentését.

Babba Máriát személyiségében a hegy, a születés, az anyaság ötvöződik, vagyis ő a magyar Pocakhegy-kultusz kozmoszbábja.

Hát még, ha eszünkbe jut a Déméter-legenda talányos *Baubója*, akinek titkát tán épp a Babba-kultusz oldhatja meg. És persze Babbát pedig Baubó érteti meg. Baubó neve ugyanis *hasat* jelent. Ez persze önmagában nem volna elegendő összevetési pont, ám meglátják, ez a Baubó, vagyis a Has, az egész alvilágot, egyszersmind a kozmosz méhét is birtokolja.

Az alvilágba hullt Korét sírva kereső Déméter - neve szerint az istenek anyja - vándorlásai végén eljut Baubóhoz, aki zavarba ejtő látványban részesíti. Az orphikus nyomot követő Kerényi mindezt a következőképpen meséli:

„(Baubó) szétterpesztett lábakkal ült le a gyászoló Déméterrel szembe, ahogy kápolnáiban a szobrain is látni, s még ruháját is magasba emelve megmutatta elformátlanodott altestét; s íme, a gyermek Iakkhos nevetett ki Baubó méhéből(...) Nem is lenne könnyű pontosabban leírni, mit látott Déméter Baubó meztelen ölében. Ez már a misztériumok Kimondhatatlanját súrolja. Meglehet, ezt a történetet valaha úgy értették, hogy Déméter Baubónál (...) voltaképpen az Alvilágban volt. Az orphikusok elbeszélése szerint leszállt az Alvilágba, alighanem ugyanazon a tátongó szakadékon át, mely Persephonét a disznókkal együtt (...) elnyelte.”²³⁸

Baubó mintha maga a Pocakhegy volna, amennyiben az Alvilág szakadéka az ő öle. Az Alvilág viszont egyszersmind újjászületési központ, és sok régi nép látta hegynek, így Sumer és Egyiptom is. Az előbbieket szerint az alvilág, vagyis a Pocakhegy belseje Baubó méhe, kinek funkciója a bábaság. Vagyis Baubó lényegében Babba.

²³⁷ Daczó idézete (77. p.) a Vollmers *Wörterbuch der Mythologie*-ből.

²³⁸ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 159-160. p. (Orphei himni 5.)

3. rész

A Pocakhegy kaptára

A mítoszi varázsmézforrás

Mint minden ősi nyelvben, így a magyarban is letűnt korok ideológiai roncsai úszkálnak, melyeket egyre kevésbé ismer fel modern szemünk.

Nyelvünkben a méh kettős jelentésű, egyrészt a kaptárra, másrészt az anyai has lakójára utal. Nagy a méhek felelőssége, végtére is az öröklődést, vagyis a lét legnagyobb misztériumát bízta a magyar hagyomány erre a láthatatlan rovar társadalomra. Az ihlető példa az ősidőkben gyökerezhet, amikor a vadméhek a barlangot választják otthonul. A barlangkultuszban pedig a kozmikus anyakultusz nyomaira ismertünk, a méhkaptár problematikájának ideológiai szálai ismét az anyakultuszban, a Pocakhegy legendában találkoznak.

Hogy mindez mélyen és messzire hatóan igaz, az mutatja, hogy a mítoszokban oly gyakran felbukkanó kaptári termékek valójában *életre keltő csodaszerek*. Az istenek a mézes sört, süteményeket látszólag jámbor torkosságból fogyasztják, ám bizonyítani fogjuk, hogy épp ez biztosítja számukra a halhatatlanságot. Az öröklét és az öröklődés viszont a (kozmosz) anya-méh jellegzetessége, ergo: *a mitikus mézeknek sokkalta több közük van az anya méhéhez, mint a kaptárhoz, mivel az anyaság kaptárában teremnek. A hagyomány mézei tehát nem hagyományos mézek...*

Zeusz a méhes barlangban

Zeusz születési helye is valódi, a szó szoros értelmében vett *méhbarlang*:

„Meséltek Krétában egy szent méh-barlangról is, amelyben Rhea Zeust szülte. Egyetlen istennek, egyetlen embernek se volt szabad a barlangba betennie a lábát. Minden esztendőben egy meghatározott időben nagy *tűz* tört elő a barlangból. Akkor történt ez, amikor *felforrt a vér*, ami az isten születésekor omlott. *A barlangban szent méhek laktak(!), Zeus dajkái...*”²³⁹

Az előzőekben jártunk már ebben a női kisüzemben, ahol a ciklikus vérforrás fakad. Ámde miért épp egy méhcsalád dajkálja a főistenmagzatot? Mert tőlük kapja Zeusz az öröklétet. A dajkálás nyilván nem pelenkázást, hanem táplálást jelent; a táplálékot pedig - e barlang jellege alapján - anyaméznek mondhatjuk.

Mi ebben az érdekes? A görögben az anyaság laboratóriumát nem a méhekről nevezik el, itt a szó jelentése etimológiailag a delfinhez²⁴⁰ kapcsolódik. Ám Delphoi, a neves jóshely első temploma²⁴¹ érdekes mód mégiscsak magán viseli az ősi eszme áruklódó jelét: mivel *méh-viaszból* és madártollakból készült.

²³⁹ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 66.

²⁴⁰ Delphoi egyszerre jelent anyaméhet és delfint.

²⁴¹ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 93. p. és Graves, Robert: *A görög mítoszok*. I. Budapest, 1970. Európa, 285. p.

Arra akarunk itt most kilyukadni, hogy a mai olvasó már nem látja, hogy a méheket csaknem minden nép belekeveri az emberi öröklődésbe. Nem látja, mert megszakadt a nyelvi átjárhatóság a kaptár és az anyaméh között, ez pedig a megértés feltétele. Egyedül a magyarban²⁴² maradt meg az anyaméh és a férfi here, vagyis él az anyaméh és a kaptár közötti filozófiai összeköttetés, mely lehetővé teszi e messzire ható és a legnagyobb titkokat érintő kérdéskör felgöngyölítését.

Méhes az emberen

Az öröklődés alvállalkozói a magyarban a méhek, hisz a nőknek *méhük* van. A kaptárban lakik a petével, léppel, méhlepénnyel rendelkező *méhkirálynő*. Végül is a nő a kaptár birtokosa, melyben majd meglátják, női *méz* és *viassz* terem. A férfi ezzel szemben a másik pólus, a *here* tulajdonosa.

Vessünk egy pillantást a menybe készülődő *Júlia szép leány* égbeszállására, melybe a vizsgált mitikus komplexum: a kaptár és a nőiség együttese lett beleépítve, e kettős szemiotikai nyelven elmesélve:

„Léányom, léányom! virágos kertömbe
E'ső raj *méh*ömnek, gyöngye *lépecskéje*,
Gyöngye *lépecskének* sárguló viassza,
Sárog *viasszának* földön futó füstye,
Földön futó füstye s ménnybe ható langja!”²⁴³

Ahol kaptármese, ott anyaelv...

A kaptártársadalmak szigorú nőuralom alatt állnak, a méheknél, hangyáknál, és természetknél egy óriásanya uralkodik, irányít és belőle nő ki az egész társadalom. Ahol a mézet és egyéb kaptári termékeket elixírként, vagyis az anyaméh termékeiként találjuk, ott a nőuralom filozófiai alapjain állhattak, mivel az anyaság misztériumhitét vallották. A társadalmi berendezkedés modellje mindig és mindenütt az ősfilozófia.

A piramiskultusz fókuszában is az *óriás anya* állhatott a kezdet kezdetén, berendezkedése oly szoros rokonságot mutat a kaptár és természetvár társadalmával. Tán épp a Méhkirálynő a Nagy Anya kultusz ihletője, akit a kaptár birodalma övez. Még az egyiptomi királynők hosszított koponyájáról is kiderülhet, hogy nem kordivat, és nem degeneráció, mint látni szokás, hanem rovarábrázolás. Egyiptom amúgy sem szűkölködik keveréklényekben, miért is ne állhatna például egy aranyköntösű Méhkirálynő ábrázolásaik állatöve közepén?

Az ősegyiptomi ceremóniák egyébként is Ízisz Földanya személye köré szerveződnek. Az ókorban mintha már csak Egyiptom engedné meg magának, hogy női kezek irányítsák hatalmas birodalmát. Egyiptom mintha „úgy maradt” volna. Kleopátrát Íziszként ábrázolják, s férje, Antonius, Oziriszként csupán az anyai princípium háttérében foglal helyet.

Diodórosz Íziszt törvényhozóként emlegeti, a helléneknek pedig elsőként az ő szellemi testvére, Démétér teremtett törvényes rendet.

²⁴² Az olasz nyelvben pld. a nőkben „tojás” található, míg a férfiaknak „madaruk” van, vagyis tőlük a mézkultusz nem göngyölíthető fel.

²⁴³ Kriza János: *Vadrózsák. Székely népköltési gyűjtemény*. Budapest, 1987. Akadémiai Kiadó, reprint sorozat, 124. p.

Aranybogaraink

A méhtársadalom az aranykor népe, innen a kiváltsága, hogy ő rendezheti a kozmosz és az anyai has legszentebb ügyleteit az örökléthez kapcsolódó öröklődés szent és magasztos feladatát.

Lássuk hát, miként költözhetek az emberre a méhek, ezek az aranybogarak? Ennek emlékét egy többnyire félreértett történettípus őrzi, mely fellelhető a Föld összes szegletén:

Hogy került ránk a méhes?

Testrészeink állatok voltak

A vizsgált mesetípus úgy fest dióhéjban, hogy az embert az istenek üres bábnak teremtették. Egy pusztaság, „lakatlan föld” a test még ekkor, melyen nincs szőr, nincsenek szemek, testrészek. De hol maradnak a szervek? Kezdetben nélkülünk élük világukat, önálló állatként, akár a béka, vagy a méhcsalád. Ám általában valami kényszer hatására az emberhez menekülnek, és rajtunk is ragadnak, ezért élünk velük szimbiózisban.

A természet maga szolgál példával effajta tévhit születéséhez: Elődeinket megihlette a látvány, ahogy pld. egy fa gigászi testére apró állatkolóniák hurcolkodnak: a fészket rakó madár, vagy a csőrével harciasan odút barkácsoló harkály. Törzsére a mókus, tövére megannyi rovar, hangyák hada telepszik. És az odújába vadméhek költözködnek, s végtére is így válik a fa egy valóságos üzemmé. A hegyet ugyanígy veszik birtokukba az állattelemek: a barlangjába méhek költöznek, denevérek, medvék, és persze az ősi ember.

Az ember szerveinek históriáját is hasonlóan gondolták el, végtére is - mint korábbi fejezeteinkben adatoltuk - az emberi test a hegy és a fa hasonmása őseink éles szemében. Így aztán az ember felfedezi testén az egész méhkolóniát.

Ne tántorítson el senki, hogy e történettípus általában naiv fogalmazványai kerülnek elénk, mert fontos struktúra láncszemei ezek.

„Valamikor réges-régen, volt egyszer egy híres vita. A száj, a szem, a fül, az orr, a szív, a kéz meg a láb veszekedtek, hogy melyik közülük a legfontosabb.”²⁴⁴

A tisztátalan Kígyó-Béka

A magyar hagyományban - a méheken túl - más állatok is eljátszhatják a nemzőszervek népszerű szerepét. Hogyne volna kapós ez a szerep, végül is a nagy misztérium körülöttük forog... Mindenki sejti, hogy a gólya-béka mesék is ehhez kapcsolódnak, néha burkoltan, máskor leplezetlenül:

„Mire Ádám fölébredt, tényleg ott volt mellette Éva; Ádám akkor nem tudta, hogy mi az, mert nem volt rajta luk. Eccer kimentek a Nílus partjára, kerestek ottan egy szép pázsitos helyet, lefeküdtek mind a ketten, és elaludtak. Éva úgy feküdt hanyatt, mint rendesen az asszonyok szoktak, és egy levelibéka odaugrott az ágyékára, és közben arra ment egy gólyamadár és meglátta a levelibékát. Odanyúlt a csőrével, és egy lyukat vájt.”²⁴⁵

²⁴⁴ A testrészek vetélkedése In: *A tigrisember. Indonéz mesék*. Budapest, 1972. Európa, 39. p.

²⁴⁵ Lammel Annamária - Nagy Ilona: *Parasztbiblia*. Budapest, 1995. Osiris Kiadó, 27. p.

A buja nád, sás az ősnemzés lópvidéke, és ennek jellegzetes lakója a béka; ezen az alapon lehet ez a felfuvalkodásra is képes szerzemény a női test alvilági bejárata. Párja ez esetben nem a mocsárlakó kígyó, hanem a piros csőrű gólya. A csőr eleve férfiszerszám, a harkály ezzel vág odút a fába.

Erről a békáról többet is megtudhatunk egy kirgiz meséből. Hőse egy legényke, aki valóságos lovagként áll ki egy béka védelmére:

- „Odament a kisfiú a kocsishoz, s haragosan mondta:
- Tán megvakultál, hogy eltiportad ezt a békát, s fájdalmat okoztál neki?
- Micsoda védelmezője vagy te mindenféle tisztátalan állatnak?”²⁴⁶

A hősie kiállást méltányoló béka hálából egy kis zöld kavicssal ajándékozza meg lovagját:

„(...) A béka egy kis zöld kavicsot köpött ki a szájából.”

Nem akármilyen kavics ez, hanem *érintésétől feléled a halott*. Tehát a béka az öröklét csodakövének őrizője, ami pedig az anyaméh privilégiuma. A nemzetközi folklór a zöld színhez eleve a nőiséget, a termékenységet kapcsolja. Tehát ez az a béka, amely egy „történelmi” pillanatban Évára fog pattanni, rajta nyer öröklakást. „Tisztátalan” állat, s ugyanezzel a jelzővel illették a régiek a nemzőszerveket is, tán a szűz, tiszta, érintetlen állapot ellentétéleként.

A nők „aranyhala”

A női mátrixot többfelé feltűnően gyakran látják hálnak, vagyis pubes lénynek. A nemzetközi folklór e mágikus testrészt gyakran halacsának mondja és mutatja. Ez a téma már foglalkoztatta Lükő Gábort,²⁴⁷ Hoppál Mihályt,²⁴⁸ Jankovics Marcellt²⁴⁹ is.

Egy magyar népdal ezt kérdezi:

„Fogtál-e már aranyhalat
Violaszín kendő alatt?”

Számos érv szólhatott amellet - illat, sikamlósság stb. - külsőség vethette fel, hogy a „nőkapu” hálnak lássák. Akad egy idevágó szókimondó vogul fogalmazvány, mely pontosíthatja, miként képzeltek el az asszonyon a halat. A folklór ábráin a hal elfekszik a nő lába közt, ám ez akár földre is vezethet. Korántsem közömbös maga a pozíció, hisz az egész ehhez kapcsolódó legendárium megértése függhet ettől. Halljuk ezt a beszédes ideológiai kövületet Képes Géza veretes fordításában:

„Szól az öreg: »Hát, ha már az sincs, (ti. ennivaló)
tokhal szájnnyílása nagyságú
pi(...)dal tartsd jól
a három rokont.«”²⁵⁰

²⁴⁶ A sárkányasszony. In: *A szürke héja - kirgiz népmesék*. Budapest, 1988. Európa, 99. p.

²⁴⁷ Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. 2001. Táton Kiadó.

²⁴⁸ Hoppál Mihály: *Tulipán és szív*

²⁴⁹ Jankovics Marcell: Erősz és Erőé. In: Hoppál Mihály - Szepes Erika (szerk.): *Erősz a folklórban*. Budapest, 1987. Szépirodalmi Könyvkiadó.

²⁵⁰ *Leszállt a medve az égből. Vogul népköltészet*. Budapest, 1980. Európa, 322. p.

Eszerint maga az asszonyi bejárat a hal, illetve a béka ajka csupán, az anyaméh pedig az állat belseje. Tehát a mátrix labirintusába a hal „ajkán” át vezet az út. Egy indián legenda - melyre még majd visszatérünk - alátámasztja gyanúunkat:

„Az indiánok paradicsomi folyója egy békaszájából ered.”²⁵¹

A nemzetközi folklór jó ismerőse ez a kétértelmű hal. A bibliai Jónás egy „beavatási barlangba” kerül, amikor elnyeli a cet. Tudáshoz jut, és ezt a feltevést azzal a héber legendával is alátámaszthatjuk, amely szerint Jónásnak a *Zafirkönyv* világít a cet gyomrában, és a hallal útközben kommunikál. Meg is lesz az eredmény, hisz eztán partot érve jön meg a mondanivalója, és hirdeti az isteni ígét.

A magyarban a *hal* és a *halál* szóalak összecseng, és nem is biztos, hogy véletlenül. Miért? Mert ősfilozófusok szerint az anyaméh a születés és a halál színtere.

Merész asszociációk ezek innen, a XXI. század küszöbéről, ám nem mi tesszük azzá, hanem az égvilágon mindent átfilozofáló elődeink.

A Köldökanya és a Méhlepénynő

Még kacifántosabban cseng, hogy az osztjások külön köldökanyát neveznek ki a szülés körüli ceremóniák ellátására:

„A gyermeket, ill. a vele végzendő rituális szertartásokat a bába vállalja magára, akit »köldökanyának« neveznek. A »köldökanya« munkája felelősségteljes. Ő vágja el, csomózza meg a köldökzsinórt...”²⁵²

A méhlepényt önálló személyiséggel felruházó obi-ugorok gyerektápláló nőnek nevezik a méhlepényt:

„(...) A tremjugániak a *méhlepényt* »a gyermeket tápláló nő« névvel illetik, különösen tisztelik, már a szülés előtt ingecskét, fejkendőt, övet kap, ami mind a »köldökkosár tartozéka«, s mielőtt ezt a környékről elviszik, van tiszteletére egy »köldöklakoma«. A felkínált ételeket a nők eszik meg, a férfiak hozzá se nyúlhatnak.”²⁵³

A placenta lelke

Az előbbi idézetünk korántsem elszigetelt ötlet: J.G. Frazer egy valóságos méhlepénykultusz nyomait göngyölítette fel itt és ott, pld. az ausztrál bennszülötteknél, s a kultusz csökönyösen egyazon formában való elterjedtsége az ötlet ősiségét bizonyítja:

„A queenslandi (ausztráliai) Pennefather-folyó bennszülöttei úgy hiszik, hogy a gyermek lelkének (*cho-i*) egy része a méhlepényben marad. Ezért a nagyanya elviszi a placentát, és elássa a homokban. A helyet kör alakban a talajba szúrt ágakkal jelöli meg, s végüket összeköti úgy, hogy az egész kúphoz hasonlít.”²⁵⁴

²⁵¹ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, é. n., Szukits Kiadó, 74. p.

²⁵² Vértés Edit: *Szibériai nyelvrokonaink hitvilága*. Budapest, 1990. Tankönyvkiadó, 119.

²⁵³ Uo. 119.

²⁵⁴ Frazer, James G.: *Az aranyág*. Budapest, 1993. Századvég Kiadó, 43-44. p.

Efféle kúpformáció is méhkast, tholoszt, anyai hasat idéz. Hát még, ha követjük a szertartást, s kiderül, hogy a *placentában rejtőző lelket* Anjea isten előbb egy fába, majd sziklahasadékba(!) később lagúnába helyezi, hogy évekig ott lakják. A lélek idővel, az isteni gondoskodás folytán, visszakérül egy magzatba, hogy újra megszülessen, a lélekvándorlás és lélekmegmaradás örök törvénye szerint.

Magyar placentakultusz?

„A méhlepényt elásták a bazsarózsa tövére, hogy szép piros legyen a gyermek arca.”²⁵⁵

Tehát a magyar hagyomány mindmáig őrzi azt az egyetemes ősi ötletet, hogy a *méhlepény* a születés után is megszakíthatatlanul tevékenykedik védencéért, a magzatért, kinek, lám-lám, patrónusa. Az sem véletlen, hogy a bazsarózsa (nem inkább babarózsa?) tövébe ültetik, hisz a rózsa az anyaság kozmikus és jelképes cserjéje, s így nézve, még a világműködés problematikája is itt élhetett ebben a ceremóniában.

Placenta testvér

Lássuk mindezt a szumátrai batakoknál:

„A szumátrai batakoknál éppúgy, mint a kelet-indiai szigetvilág sok más népénél is, a placenta a gyermek öccsének vagy húgának számít - a nemet a gyermek neme határozza meg -, és a ház alatt temetik el. A batakok szerint a méhlepény a gyermek jólétével áll kapcsolatban, sőt úgy tűnik, hogy az átvihető lélek székhelyének tekintik (...). A káró-batakok pedig éppenséggel határozottan állítják, hogy az ember két lelke közül az igazi a ház alatt eltemetett placentában van; ez az a lélek, mondják, amely a gyermeket nemzi.”²⁵⁶

A placenta tehát itt is lelkes lény. De mindezért nem kell feltétlenül Ausztráliába vagy a szumátrai batakokhoz járunk: Manysi nyelvrokonaink is elismerték a placenta varázshatalmát, hisz rajta áll az újszülött fejlődése.

Az embernek nem házban, hanem kicsi kalyibában vagy sátorban kellett világra jönnie. A fekvőhelyet pedig, amelyen született, elvitték az erdő sűrűjébe, és szentnek tartották. Szél járta, eső mosta. És így senki sem tudta meg a titkot: melyik ember mikor született, milyen beszéd folyt az újszülött és a szellemek között, és milyen gondolat támadt.”²⁵⁷

A placenta a magzati csodaruha, ettől ered a csecsemő - egykor általánosan elismert - „mindentudása”, akit csaknem isteninek láttak. Mert jellemző mód az „antidarwinista” őskultúra a magzatban az aranykori első embert ismeri fel. Ezt úgy gondolhatták, hogy ő ekkor még az életének kezdetén, mondhatni relatív aranykorában tartózkodik. Világra jött tényleg maga a kiűzetés az Aranykorból...

Krisztus nem rejti véka alá, hogy csak kisdédként juthatunk a mennyekbe, mindezt toldjuk meg azzal, nem is akárhol, hanem a kozmosz „szűk kapuján” *születhetünk* életre földi megpróbáltatásaink jutalmaként.

²⁵⁵ Kiss József: *Szerelmi babonák*. Budapest, 1989. Népszava, 34. p.

²⁵⁶ Frazer, James G.: *Az aranyág*. Budapest, 1993. Századvég Kiadó, 44. p.

²⁵⁷ Juvan Sesztalov: *Amikor a nap ringatott*. Budapest, 1975. Magvető, 80.

A baljós skorpió

Leo Frobenius talált Afrikában egy idevágó és igen bátor hangvételi legendát a szerveinkkel való megbonthatatlan szövetség létrejöttéről:

„Bizony hajdan a *kudo*, a nők hüvelye egyedül járt-kelt a világban, nem volt az asszonyi testtel összenőve. Járt-kelt, mindenfelé megfordult, és öbenne is megfordult mindenki. (Ti. az oroszlán, a ló, a szamár.)”²⁵⁸

Végül is vesztére azzal a skorpióval hozza össze a balszerencse, amelynek szűrő fullánkja a méh fegyverét idézi²⁵⁹. De lássuk a folytatást!

„- Gyere, bújj csak belém!

Megtette a skorpió. De mikor megtette, a mérges farkával megdöfte a kudót. Felordított a kudo fájdalmában, és elrohant. Az asszonyhoz rohant, megbújt az ölében, s onnan mondogatta:

- Tarts itt, rejts el, védj meg!

Megtette az asszony, azóta is tartja, rejti, védi. És azóta van a nőknek hüvelyük, kudójuk.”

A fenti állatok kudóba búzásának a csillagászati megoldása az izgalmasabb, mely világszerte méltóságteljes és magasztos köntösben jelentkezik. Tehát a *csillagkép skorpiója* szűrja meg ezt a kudót is, aki a nemzőszervek egyik jellegzetes égi reprezentánsa.

Az Ég skorpiója

A Napot a Skorpió csillagképben éri a halálos döfés, és ez a legborzalmasabb tragédia, amit őseink, a csillagok tudói, az égboltról leolvashattak.

A Skorpió élet és halál kapuja, s ezen lép az égbe Héraklész, ahol „megifjodik”, gyermek-istenné, sőt magzattá zsugorodik, és Héra odafent újjászüli.

Skorpiók őrzik a Gilgames-eposzban Föld és Ég kötelékeit.

Az óegyiptomi Szetna-regény hőse is a skorpiók közt bukkan arra a *varázskönyvre*, amelyet az anyaméhhez hasonló rejtelemburok övez.

Skorpió szűrja halálra Hóruszt, Ozirisz fiát éjnek évadján, mivel ő az Orion csillagkép, vagyis a Nap éjszakai helyettese.

A férfitest is a női skorpióbejáratnál veszíti életét, csókos csatája után. Ez teszi a nemzést kivégzéssé, amiről igen sokat tud a folklórkutatás. Mindez Apuleius idején már bájjá szelídül, ám nem véletlen, hogy a háttérből kiolvasható az egykori gyilkos csata:

„Leszállt az éj, megjött a férje (Psyché férje, Amor), s miután vitézül megvívta csókos csatáit, mélységes álomba ernyedt.”²⁶⁰

Ám ne feledjük, az élet és halál kapuja egy és ugyanaz.

²⁵⁸ A kudo története (Tim) In: Frobenius, Leo: *Fekete dekameron*. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 118. p.

²⁵⁹ Ahol a méz legédesebb, ott a fullánk legélesebb. - Margalits Ede: *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. Budapest, 1990. Akadémiai Kiadó.

²⁶⁰ Apuleius: *Az aranyszamár*. Budapest, 1964. Szépirodalmi Kiadó, 123. p.

A kozmosz kaptára

A kozmikus méhcsalád

A magyarban az anyaméh a kaptár és a méhkirálynő telephelye, míg a here a férfiaknál van, amely a virágok közt döngicsélő méhecskét jelenti.

A régiek mindezt kivetítették a kozmoszra, ami annyit tesz, hogy háromszintű méhvilággal számoltak: a valóságossal, az emberével - és a kozmoszéval, mert csak így lehet teljes a világ.

Most pedig azt fogjuk megmutatni, hogy a hagyományban felbukkanó mézek a halhatatlanságból nyerik értelmüket, tehát származási helyüknek inkább mondható az anyaméh, mint a kaptár.

Megmagyarázhatatlan, hogy máig él, sőt kiirthatatlan a kettős értelmű méz legendája, jóllehet a filozófiai spekuláció, melynek szüleménye, már rég feledésbe merült. Nincs ember, aki ne a vizsgált kettős értelmű mézre gondolna egy ilyen sláger hallatán: „Pár csepp méz, de tőled csak ez kell.”²⁶¹

Na, de irány a múlt!

A kozmosznő méze

„Jön föl a Hold,
lopja a Nap fényét,
Nő combjai közül
Lopja a férfi a virágmézet
Nő combjai közül.”²⁶²

Ez az egyszerűnek mutatkozó ind versike bizonyítja, hogy az Égi és az Emberi nász egyet jelent. A méz az aranyló és jóságos napsugár, vagyis a fényt is méznek látják, nyilván sebgyógyító hatása és aranyszíne jóvoltából. Külön szerencsénk, hogy a „nő combjai között” bukkantunk a mézforrásra, mert ez arról árulkodik, hogy a szanszkrit hagyományban is anyaméhet képzeltek a nők hasába. Vagyis az öröklét, az öröklődés feladatát ők is a kaptár társadalmára bízták.

A Hold és a Nap fenti násza valójában a Földanya és Égapa szerelmét jelenti, kiknek ők küldöncei, reprezentánsai csupán. Tán épp a nemzőszerveik...

A Földanya elixírje

Legyünk türelmesek a kissé begubózott sumer szöveghez, mivel belőlük is kihámozható, amire most itt kíváncsiak vagyunk. Föld és Ég termékeny násza itt is összekapcsolódik a méz problematikával. Tehát ők is a méheket tekintik az öröklét élő gépezetének, mindenesetre számolnak velük.

²⁶¹ Régi Zorán-sláger.

²⁶² *A szerelem kertjében*. Budapest, 1987. Szépirodalmi, Hoppál Mihály - Szepes Erika. 134.

„(...) A fénylő föld a fénylő eget
szüzi helyen magához vonta,
az ég, a magasságos ég, a téres földdel nászra lépett,
vitézi magját Fának, Nádnak a föld méhébe lökte,
(...)s a boldog föld arra készülődött,
hogyan megszüljön az *élet fűvét*.
A föld, ragyogó boldogságban, bőséget hordoz:
Verejtéke *bort, mézet* gyöngyöz
A Fát, a Nádat *megszüli*,
A raktárban *mézet*, szőlőt halmoz.”²⁶³

Lám, akárcsak Hesziodosznál, a Föld szigorúan az anyaság képsorával szüli teremtményeit. Tehát a sumerok is így spekuláltak! Az *élet fűvének* megszületését még érdekesebbé teszi az *I. számú* sumer ékírásos tábla:

„Uttu, a kedves nő, karját, combját [szétveti],
Ninhurszag Enki magját combjai közül [kikaparja].
Bokor sarjadt belőle,
Mézfü sarjadt belőle”²⁶⁴

Ez a mézfű azonosnak mutatkozik az előbbi életfűvel. Akár az előbbi szanszkrit versikében, a méz itt is a combok közül csillan elő.

Édesszájú sumérok?

„Lugabanda nagy a tudásban,
s nagy dolgot cselekszik:
isteneknek való édes ételt készít,
gondosnál gondosabban csinálja,
a tésztába *mézet* csorgat,
s ismét mézet kever belé...”²⁶⁵

Azért beszél a szöveg „Isteneknek való édes ételről”, mert - mint mondtuk - ez biztosítja számára a halhatatlanságot. Ám korántsem elhanyagolható az a körülmény, hogy a mézben ott van ugyan a tavasz összes fenséges íze s illata, ám a lényeg az öröklét, a többi jó csupán „hab a tortán”.

Csodaviasz

Egyiptom varázsviasza

Telepinus, a termékenységisten egy egyiptomi legendában megsértődve faképnél hagyja az istenvilágot, amitől aztán megáll az élet: Beáll a homály, a tüzek kialszanak, az állatok elnémulnak, az anyák nem szülnek, a folyók kiszáradnak, éhínség, halál fenyeget. Csöppet sem ismeretlenek ezek a naptári elvonulások²⁶⁶...

²⁶³ Fa és nád In: „*Fénylő ölednek édes örömeiben...*” A sumer irodalom kistükre. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 88. p.

²⁶⁴ Enki és Ninhurszag In: Uo. 32. p.

²⁶⁵ Uo. 152. p.

²⁶⁶ Ízisz-Déméter vagy a Kalevala Marjattája, és a mi pogány szűz Máriánk is cserbenhagyja a természetet gyermeke eltűnésével, s magával viszi a földi gazdagságot, az Életet.

A Nagy Napistennek sejtelve sincs róla, mi az oka a katasztrófának, és összehívja a „kupak-tanácsot”, vagyis 1000 istent, egy lakomára, melyen az étel immár nem csillapítja az éhséget, s az ital nem oltja a szomjat. Végül a Viharisten észbe kap, hogy csakis az ő fia eltűnése okozhatja a világra szakadt boldogtalanságot. Elő kell hát keríteni a fiút, bárhol legyen is.

A Nagy *Napisten* küldöncével, a *Sassal* mindhiába keresteti Telepinust. Erre a papa, a Viharisten az *Istenek Anyjához* folyamodik, aki viszont egy *méhet* küld Telepinus felkutatására. A méh a sasnál különb fejedésnek bizonyul:

„(Istenanya): Eredj te, kutasd fel, méhecske, hogy van Telepinus? Ha megtalálod, szúrd meg a kezét és lábát, tégy viaszkot a szemére, tisztítsd meg őt, és úgy hozd hozzám.”²⁶⁷

Lám, a méh valóságos kis életmentő felszerelést visz magával, és viaszkot injekcióz Telepinusba, amely viasz - elixír lévén - életre kelti őt.

Mindebből egy fontos, a hierarchiára vonatkozó alapszabály is kiolvasható, melyre még szükségünk lesz a későbbiekben. A *Sas itt az Égapa küldönce, a Méh pedig a Földanyáé*. A keresés ezek szerint Égen és Földön zajlott. Az Égapa a sassal odafent kerestette, és a Földanya, akinek persze méhe van, idelent.

Lám, ez a szólás, az „égen s földön keresés” a magyar nyelv ősrégi lakója lehet, és az előbbi ügyletekre vonatkozik.

A viaszfigurák mechanikája

Az ember azt hinné, hogy könnyű alakíthatósága predesztinálja a viaszt, hogy Ó-Egyiptomtól korunk vásári panoptikumáig a becses szoboralapanyag lehessen. Ám a viasz sem az a halott matéria, melynek mutatja magát mert a kultusz kezdetén a régiek még mátrix szellemiségét a viaszba is belelátták, és kaptárból származó „anyaviasszal” dolgoztak. Tehát, mint minden kaptári terméket, a méhviaszt az öröklét fátylába öltöztették.

A híres Szetna-regénynek is a viasz a megnevezetlen csodaszere:

„Ötödnap virradtán *viaszt* hozatott Nanoferkaptah, és hajót készített abból, miután tisztálkodott előtte, az előírás szerint. És evezőket és matrózokat is készítettett Nanoferkaptah a viaszból. Varázsigét mondott, úgy lehelt beléjük lélegzetet, majd a folyóba vetette az *eleven hajót*. (...) viaszhajója fedélzetére szállt.”²⁶⁸

Nanoferkaptah ezen a kísértethajón indul a „skorpiók”(!) és kígyók övezte varázskönyv felkutatására. Ám a hajó viaszból lett megelevenítve, ami valójában magát a nemzést jelenti, melynek a viasz az anyai eleme. Ám férfi eleme is akad:

Mindezt még világosabban tetten érhetjük Kheopsz fáraó és a varázslók legendájában:

„Uba-aner szörnyű haragra gerjedt, és azt mondta a szolgájának:

- Menj, és hozz nekem egy darab *viaszt*, hozd el *arany varázspálcámat* és a varázsigéket tartalmazó tekercset is.

A szolga teljesítette a parancsot. A főpap pedig a viaszból krokodilt formált, majd megérintette a varázspálcájával, varázsigéket mondott felette, és így szólt hozzá: hogyha újra jön a csábító, és tavamban fürdik, nyeld el!”²⁶⁹

²⁶⁷ *Egyiptomi és mezopotámiai regék és mondák*. - feldolgozta Dobrovits és Kákósy. Móra, 1998. 140.

²⁶⁸ *A varázskönyv - Szetna-regény*. Budapest, 1962. Magyar Helikon, 16. p.

²⁶⁹ Dobrovits Aladár: *Bábel tornya*. - Az ókori közel-kelet mítoszai és mondái. 52. p.

A vesszős varázslás mindig nemzés-átfogalmazás. A Tóra híres (Mózes és Áron a Fáraó előtt) jelenetében ez a pálca kígyóvá válik. Ezzel csapja meg Mózes a (magzatvíz) tengert, melytől rátör a Pokol a Fáraó birodalmára.

Ez az a csodapálca, mely a sziklából vizet fakaszt:

„(...) és te sújts a sziklára, és víz jő ki abból, hogy igyék a nép...” (2. Móz. 17,6)

De lássuk csak, mit is itatott velük!

„A föld magaslatain járatta őt (Izrael népét) mezők terméseivel étette, *kősziklából is mézet szopatott vele*, kovaszirtból is olajat.” (5. Móz. 32,13)

Mézet? Erre még vissza kell térnünk.

A tapsra váró panoptikum

A panoptikum tán kezdetben feltámasztásra váró viaszfigurákat tartalmazott, akiket a földre visszavártak. Később persze, mint minden, ez is vásárvá züllött, s meg is érdemelnék a kiötlői, hogy Drakula vagy Hasfelmetsző Jack náluk is megjelenjen... A kínai *agyaghad-sereget* is megelevenítési céllal alkothatták, hisz az agyag is az anyaelv matériája: Ádámot Isten agyagból készíti.

A halott attól lesz épp *viaszsárga* mert elszállt belőle a lélek, az égi eredetű férfielv, vagyis a *fény*. A lélek nélküli tetem csak egy sárga csordogáló viaszbáb már Egyiptomban is. A fényt a régi észtek is léleknek látják, illetve lélekhordozónak. Ugyanis hajnalonként a Napból „mézszínű fény”, azaz lelkek özöne zúdul Földanyára egy szent nász keretében:

„Mikor a nap forró fényét
hagyta a hajnal *lövellni*,
és az *méz színű magvait*
szerte szórta, szét a földre...”²⁷⁰

Ámde maradjunk Egyiptomban, s hallgassuk, mit mond Kákosy László az analógiás varázslásról:

„A mágia néha politikai célokat szolgál. III. Ramszesz fáraót például az összeesküvők *ártó viasz-figurák* becsempészésével akarták megölni.

Híres a varázsló volt a XXX. Dinasztia utolsó fáraója, II. Nektanebosz is. Nagy Sándor legendás életrajza, a »*Sándor regény*« szerint mikor perzsa támadás fenyegetett, a fáraó *megelevenített viaszbábokkal* teli hajókat süllyesztett el, így akarta megsemmisíteni az ellenséget.”²⁷¹

Ez volna az analógiás varázslás. Tehát itt nem vetődik fel a viaszhoz kötődő egykori filozófia, mely épp a dolog lényegét adja. Megelevenítésre kizárólag az anyaelvet hordozó matéria alkalmas csupán, amelyben az életre keltés nemzést jelent. E nélkül az egész gyermeteg hókuszpókusz marad, az, amit ők akkor a teremtés technológiájának tekintettek. Más kérdés, hogy némileg félrehúzott az agyuk...

²⁷⁰ *Kalevipoeg. Észet hőségnek.* Ford. Rab Zsuzsa. Budapest, 1985. Európa, 109. p.

²⁷¹ Kákosy László: *Az alexandriai időisten* 240.

A viaszöntő táltosnő

A táltostudományt kutató Diószegi Vilmos egyik adatközlője mesél a viasz körüli ceremóniákról:

„Öreganyám, az *erejtőzött*, élt, a szíve dobogott. Ekkor kapta a tudományát. Öreganyám 44 évig öntött. (Messzi vidékekről jártak hozzá *viaszt* önteni) Tőle a néném kapta meg, az 39 évig volt öntőasszony. Én meg 44 éves vagyok, a néném hagyta énám...”²⁷²

Mi köze a viasznak, viaszöntésnek a jósláshoz, a jövőbe látáshoz? Az, hogy a mátrix-viasz az idők feletti örökléttel áll kapcsolatban. Az onnan származó őanyagot tán idősűrítménynek látták, olyannak, mint egy növényi magot, melyben benne rejlik a jövő, vagyis a fa.

Az obi-ugor nyelvrokainak viaszgyertyát²⁷³ is áldoznak, és a viaszégetés lélekküldést jelent az isten számára. A viaszgyertya szó szerinti *élő, égő áldozat* tehát. A templomi viaszgyertya kezdetben akár viaszbábót is jelenthetett, s jöllehet másképp, ám lényegét tekintve egyiptomi értelemben használták. Krisztus is viaszgyertya, melyből fénylik a lélek, s közben felemészti magát, a viaszt, ami a földi testet jelenti.

Mért is kell áldoznunk az isteneknek? A sámánkultusz egy frappáns válasszal szolgál: az égiek csak a lentről kapott lélekkel gazdálkodhatnak, vagyis csak akkor küldhetnek termékenységűt a földre, elsősorban a nőknek, ha kapnak áldozatot. És amennyit kapnak, annyiból futja nekik is, és ez a „lélekmegmaradás törvénye”.

Döbbenetes, ahogy néha a slágerszövegek őrzik az őselvet: épp most éneklik, hogy amikor megszületünk, ott fenn egy csillag kigyúl, ám ekkor és ettől egy másik a földre hull...

Mágikus viasz, magyarul

A *Júlia szép lány* külsőrekecsini változata életre keltő csodaviaszt rejteget.

„Ne fély lányom, ne fély,
Mert nekem is vagyom
Szép sárig méemnek
Szép sárig iusza,
Szép sárig iusznak
Szép égő gyertyája,
Mennybe száll e lángja
Földre száll e hamja.”²⁷⁴

Az égbe ragadt leánynak nem kell félnie, mert anyja viasza majd életre kelti.

A csodatévő viaszbéka

A méhbajból kigyógyult nők *viaszbékát* adományoztak a csodatévő helyeken,²⁷⁵ mondja Bernáth Béla. A békáról már megmutattuk hogy kiféle: a női alvilág bejárata. Mindez duplán igaz, ha viaszból készítik, főképp, ha épp a méhbaj ellen orvosol. Jöllehet, ezúttal két rendszer keveredik össze: a kaptár és a béka képnyelve, és mivel a kettő egyet jelent, erősítik a tartalmat. Így olvasva a viaszbéka a méhbajból gyógyult nők számára igazi telitalálat.

²⁷² Diószegi Vilmos: *A pogány magyarok hitvilága*. Budapest, 1967. Akadémiai Kiadó, 39. p.

²⁷³ Vértés Edit: *Szibériai nyelvrokainak hitvilága*. Budapest, 1990-6. Tankönyvkiadó; 26; 60.

²⁷⁴ Szöcs István: *Selyemsárhajó*. Kolozsvár, 1999. Erdélyi Híradó, 39. p.

²⁷⁵ Bernáth Béla: *A szerelem titkos nyelvén*. Budapest, 1986. Gondolat, 252. p.

Emlékeznek? Az indiánok paradicsomi folyója egy békaszájból ered.

Tehát a szent vizek forrása a kozmikus anyaforrás.

A szüzecke balzsama

A Kalevala méhecskéjére több ízben is hárul a mézbalzsam szállításának nemes feladata, miként azt nemrég az eltűnt termékenységiten, Telepinus esetében is tapasztaltunk. Méhecskénk ezúttal megrendelésre hozza az elixírt, egy szűzleány öléből:

„Kis méhecske, gyors madárka,
Pázsitok virágkirálya,
Szállj el arra, merre mondom,
Merre mondom és ohajtom:
Szigetkére vízvilágba
(...)
Szigetkére, vízvilágba,
Tengerháti kősziklára,
Leli ott a lányt, az alvót,
Cin-mellűt, aláhanyatlót,
Nevezetlen pást fűvére
Méz mezőnek mezsgyéjére,
Csípőjén aranyos fűszál,
Övén ím ezüstös fűszál.
Szárnyait az édes ízbe,
Merő mézbe mártja tollát...”²⁷⁶

Ezúttal csaknem leplezetlenül tárul elénk a mágikus csodaméz forrása, amelytől a seb beforr, és a halott életre kel. Nem közönséges kaptárban csillog ez a balzsam, hanem egy tündér ölében, és mindezt a legtündéribb hangszerelésben hallhatjuk.

Különös érdekessége ennek a jelenetnek, hogy a világközép problematikába öltözködött: A tengerháti kőszikla maga a világközép. A rajta szendergő leányövcsatja²⁷⁷ még inkább. A *csípőjén* növvő aranyos fűszál, szőke pihe emberfű, rajta aranyló, kaptárjából származó elixírral.

Az, hogy a fűvet a régi ember szőrnek tekinti, házon belül is kimutatható a Kalevalából:

„Ahto is, habok királya
Vízi vénség, *fű szakáll*...”²⁷⁸

A bölcsesség mézsöre

A bölcsesség mézsörét egy fukar óriás egy hozzáférhetetlen szikla ölébe rejti, és leánya őrizetére bízta, mivel az egész világ ezt kutatja. Még Ódin - a germánok Zeusza - is rászomjazik a csodaitalra. Tapasztalataink arra intenek, hogy az óriás szűz maga a nedűörző szikla lehet, a szikla egyszersmind annak szelleme is. Kettős személyiség, mint akikkel előbb már találkoztunk. A mézes italt voltaképp az ő sziklai méhe rejti, erre utal az is, hogy e barlangnak egyáltalán nincs bejárata. Ódin épp ezért a szikla megfűrészával férkőzik e belső szobába, és

²⁷⁶ Kalevala. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 135. p.

²⁷⁷ Dr. Berze Nagy János a világ közepét a molnár öve csatján tudja. (Égig érő fa)

²⁷⁸ Kalevala. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 265. p.

nem is akárhogyan: *kígyóvá válva* surran a furaton át a varázsbárály mágikus mézéhez. Ez pedig a nemzés legősibb képnélve. Hát még, ha megtudjuk, hogy beérve a bárályba Ódin a szűzzel három napos „mézes hetet” tart, s általa jut a csodanektárhoz.

Ódin kígyóként fúrja be magát a sziklába, a Biblia is őrzi ugyanezt az időtlenül ősi hieroglifát, a „kígyónak útát a kösziklán”. (Péld 30,19)

A bibliai Szikla a legszentebb női, sőt szülőelvet testesíti meg, a kígyó pedig, mint tudjuk, varázspálca. Nehéz mindezt nem hieros gamosnak látni.

Amikor szomjazott a nép, Mózes a pálcával - melyről Isten azt mondja: „a pálcával, mely kígyó volt” - nyitja meg a sziklát. De várjunk csak! Miféle vizet is itatott a néppel?

„A föld magaslatain járatta őt (Izrael népét) mezők terméseivel étette, kösziklából is mézet szopatott vele...” (5. Móz. 32,13)

Jóllehet a kígyó nem mézevő, ám a görögök is összehozták a két fogalmat, és ennek valószínű oka az, hogy elsősorban férfi kígyóra, és női mézre gondolnak. Vagyis az anyaság matériája találkozik a férfi hulló jelképével.

Zeusz egyik alakváltozata,²⁷⁹ „Meilikhiosz, a mélységek mézzel lecsillapítandó kegyes istene, kígyó alakban jelent meg.”

A méh románca

Egy Arany-balladában (*A méh románca*) a méhkaptár problematika teljes pompájában tárulkozik elénk, mégpedig a maga kétértelműségében. Látszólag ez a költemény műdal ugyan, ám a „tisztá forrásból” merítkező Arany, miként az a legnagyobbaktól el is várható, az őállapotokat rekonstruálja.

A ballada egy szűz és egy méhecske huzavonájáról szól, azért a bizonyos virágért, melyre a menyasszonynak másnapi esküvőjén volna szüksége koszorújába, ám mi tudjuk, hogy inkább a nászéjszakán kellene az. A rózsa a szüzessége. Maga a verscím sem hagy kétséget a felől, hogy ami kettejük közt zajlik: románc.

„Felel a lány
(...)
Dehogyan leszek
E né'kül menyasszony!
Koszorúmban
Ezt fonom előre,
Úgy vigyenek
Holnap esküvőre.”

A koszorú, a karika ősi női jelkép, melynek párja a vőlegény botja, illetve ezúttal a fullánk.

„...Koszorúdnak
Híja lesz miatta -
(...)
S a leánynak,
Hiába kiáltott,
Szeme alá
Üti a fullánkot

²⁷⁹ Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, 1977. Gondolat, 81. p.

Szegény bogár!
S maga haldokolva
Félreült, egy
Rozmarin-bokorra.

Szép menyasszony
Jajgat a sebével.
Esküvőre
Sem mehet szemével:
Holdfogyásig
Dagadt lón a tája...
Azalatt meg
Elhagyá babája.”

A halálos szerelem a nőiség rózsabokránál teljesül be, majd a méhecske a rozmaringbokron leheli ki páráját, amely bokor az ősfolklór férfibokra! A fullánkot voltaképp a leány *fekete szeme* alá üti, amelyről tudjuk, micsoda, ismerve a hagyomány ún. *szembenézéseit*. Az angol folklór ezért becézi a penist „szemnyitónak”.

A népdal is tudja, hogy

„Nagy a világ, de van közepe,²⁸⁰
az én rózsám fekete szeme.”

Folytatva a balladát:

„Dagadt lón a tája”: a méhcsípés okozta burjánzás nem más, mint az *uterusbéli* magzat-fejlődés. Arany ebbe az abdomen²⁸¹-balladába, nagyon helyesen, még a holdfogyást is belekeveri, a Holdat, az anyaság ősmintáját...

Egy lett népdalban is az előbbi képet találjuk:

„Tán a méhnek tiltanád:
ne szálljon virágra?
A legénynek tiltanád:
Ne várjon a leányra?”²⁸²

A „lélekmadár”

A hettita legendában a méhraj lelket jelent:

„Halld meg, ó Dániel, istenek fejedelmének szolgálja! Meghalt Akhat, az erős. A szűz Anat, mint szellőt, úgy vitte el a lelkét, a lélegzetét,²⁸³ mint egy *méhrajt*, vagy mint füstöt az orrán át.”²⁸⁴

²⁸⁰ Kellős, jobban mondva „kelős” közép.

²⁸¹ Has, alsótest.

²⁸² *Dainák*. Ford. Rab Zsuzsa. Budapest, 1988. Európa, 13. p.

²⁸³ Az összövegben „méhrajként távozott” lélek szerepelhetett, ismerve az analógiákban gondolkozó elődeinket.

²⁸⁴ *Egyiptomi és mezopotámiai regék és mondák*. Feldolgozta Dobrovits és Kákosy. Móra, 1998. 148. p.

A lelket ugyancsak méhnek tekintik a burjátok is:

„Az első lélek a csontban lakozik; a második - amely talán a vérben - elhagyhatja a lelket, és darázs vagy *méh képében bolyonghat*; a harmadik, amely minden tekintetben az emberre hasonlít, egyfajta kísértet.”²⁸⁵

Kandra Kabos a Magyar Mitológiában arról ír, hogy a Nap testét szikrák képezik: és ezek lélekatomok, melyek *méhekként hemzsegnek a Napban*. Eszerint a Nap az Égapa testiculusa. A még meg nem születettek a Napisten és a Nap Anya háztartásában várakoznak a „kilövésre”, vagyis a földi alászállásra. Kandra Kabos szerint a magyar törzsbeliek a napkorongot pontocskákkal jelölik, mert a megszületendő lelkek a Napban rajzanak.

A méh, mint magyar lélekmadár

A magyar hagyomány is képes arra visszaemlékezni, hogy a méh lélekmadár. Percre se feledjük, hogy egy ilyen emlékkép a teljes kultusz néhai meglétét bizonyítja:

„Szórványosan találkozni azonban olyan adatokkal is a magyar néprajzban is, hogy a méh - lélek. Hogy az ember a sírjára vagy rokonaihoz méh alakjában visszaszáll. Berze Nagy írja, hogy egy esetben egy koldus azt állította, hogy a lánya méh alakban kísértett; úgy mondta, a tanítótól hallotta, hogy a lélek olyan, mint a méh. (Ez azonban csak azt is jelentheti, hogy állításának így rangot akart adni.)”²⁸⁶

A magyar hagyomány nemcsak méhlélekről, hanem saslélekről is tudott, Petőfi emlékeztet bennünket erre *Az alföldben*:

„Börtönéből szabadult *sas lelkem*,
Ha a rónák végtelenjét látom.”

A méhlék testünk épületében a Földanyát képviseli, míg sas lelkünk az Égapa küldönce.

A nő „lépre megy”

Leo Frobenius begyűjtött egy a szerelmi mézről szóló ragyogó szudáni néger mesét. A legenda vadásza az addig teljesen ismeretlen nők birodalmába vetődik. Az itt talált amazonok hatalmasak, erősek, ellenségesek, és persze ellenállhatatlanok. Csak csellel tűnnek legyőzhetőnek, s erre a vadász a férfimézet véli a legalkalmasabb csapdának, amikor királyának beszámol úti tapasztalatairól:

„Adj nekem mézet, adj nekem cukornádat. (...) megpróbálom magammal hozni őket.”²⁸⁷

A *mézet* és *nádat*, amit a királytól kap, a *tarisznájába*²⁸⁸ rejti. A nők - stílusosan szólva - lépre mennek. Elhiszik, hogy a tarisznya bódító ízű méze voltaképpen az ő testének „tarisznájában” terem, és nyilván rájuk hárul a feladat, hogy onnan elővarázsolják. A lényeg, hogy rászoknak a férfimézre, mely, akár egy bűvös pillanatragasztó, a két ellenséges nemet egymáshoz édesgeti.

²⁸⁵ Eliade, Mircea: *A samanizmus*. Budapest. 2001. Osiris Kiadó, 201-202. p.

²⁸⁶ Szöcs István: *Selyemsárhajó*. Kolozsvár, 1999. Erdélyi Híradó, 41. p.

²⁸⁷ A nők országa (Nupe) In: Frobenius, Leo: *Fekete dekameron*. Budapest, 1974. Magyar Helikon, 60. p.

²⁸⁸ A tarisznya igen gyakran bukkan fel *testiculus* értelemben.

Ám a férfiméz: *semen*. Kérdés tehát, nem rúgtunk-e öngólt ezzel mi, akik kimondottan az anyamézek után kutakodunk?

Számunkra az a fontos, hogy a *méz* problematikája ezúttal is a *nemzés* gravitációjában található, mégpedig a kaptár és a szerelem együttes nyelvén megszólaltatva.

Az első ember méhkasa

A *Hogyan váltották fel az óriásokat az emberek* című votják mese az ember legelső felbukkanását őrizte meg számunkra. Emberünk épp egy méhkast bütyköl, mikor rábukkan egy óriás. Ekkortájt még ők, az óriások uralják a földet.

„(...) egyszer egy ilyen óriás az erdőt járta, megpillantott egy akkora embert, amilyenek magunk is vagyunk. Az emberke egy fán ült, és *éppen méhkast állított fel*.”²⁸⁹

Az óriás az embert harkálynak véli, vagyis elég rossz lehet a szeme. Hacsak nem az téveszti meg, hogy az ember épp odvat vág a fába a kaptár számára, vagyis ez esetben a meséből kihullt egy mozaikdarab. A harkály amúgy a férfiség madara, a csőr a férfiasság kelléke, és az odúvágás is férfiúi cselekedet a régiek szemében. A méhkas a nőiség reprezentánsa, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy a mesében ekkor még nincs nő a földön. Csak ők ketten, a harkály és a kaptár, vagyis gyanúnk szerint ez egy némileg megkopott nemzőszerv-perszonifikációs mese, amilyenek szép számmal akadnak, széles e világon.

A nádas méhe

A világ végét kereső észt Kalevipoeg és csapata az Óriásokhoz vetődve egy afféle kérdéssel találja szembe magát, amelyet a Szfinx szegezett Oidipusznak. Úgy tűnik, ez a továbbjutás feltétele:

„ki kereng a nádas körül?
Ráfelel a nyelvek bölcse:
- A *méhecske*, a madárka, (...) az kereng a *nádas* körül.
(...) Orrontotta az óriás:
eszés emberfiak ezek.”²⁹⁰

Vélhetőleg a kozmikus méhre célzott kérdésével az óriás, mely a Földanya termékenységű központjában, a mocsárban található. A mocsarat pedig az őskori népek csaknem kivétel nélkül az önnemzés vidékeként tisztelték és félték:

„Ahol a kék vizet látod,
széles hátú hullámaid,
ahol nádas nő a partján,
ahol sás susog a szélén,
titkos száját tátja a föld,
rejtett kapuja kitárul:
ott a *poklok poklát* leled,
halál szája szív be téged.”²⁹¹

²⁸⁹ Hogyan váltották föl az óriásokat az emberek? In: Domokos Péter (szerk.): *Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák*. I-II. Budapest, 1984. Móra, 366. p.

²⁹⁰ Kalevipoeg. *Észt hősnék*. Ford. Rab Zsuzsa. Budapest, 1985. Európa, 392. p.

²⁹¹ Uo. 397. p.

Tehát a Földanya alvilági bejáratánál,²⁹² a Pokol poklánál található a méhecske hazája, a Földanya pokollabirintusának kaptárjánál él és serénykedik, mivel épp ő felel az örök életért.

Égi mézfolyamok

Tejjel és mézzel folyó földről mindenki hallott, ám ez nem bibliai sajátosság, hanem számos hagyomány megemlékezik erről a különös jelenségről. Az indeknél, görögöknél, a finnugor hagyományban, és egyebütt is méz- és tejfolyók fakadnak odafenn, az égi magasságban.

Láttuk, hogy a mitikus mézeket a másodjelentésük avatja elixírré, mivelhogy az anyaméhhez rokon örök élet kaptárjából származnak.

Ezek után logikusnak tűnik, hogy a fenti méz- és tejfolyamok nem a semmiből, hanem egy kozmikus nöközpontból fakadnak, például a Földanya közepén, a Köldökcscsillag tájékán. Ez az a hely, ahol semmi se változik, ahol áll az idő, és itt az élet örök, akárcsak annak idején a Paradicsomban. Minden valamire való mitikus utas ide törekszik, így a Gilgames-eposz, az Odüsszeia, a halottaskönyvek, vagy az Exodus, és persze a Kalevala utasai is ide, a sarkcsillagi Édenbe. Úgy tűnik, ennél az anyaforrásnál fakadnak e talányos folyamok forrásai. Ugyanis a földi folyók onnan fakadnak...

Amennyiben feltételezéseink helyesek, és eredetükre nézve ezek valóban „testi folyamok”, akkor keletkezési meséjüknek is emberinek illik lennie.

Szerelempatakok

A Xanthoszt, mely nyilván az égben fakad, Zeus sz nemzi:

„S gázlójához amint odaértek a szépvizű árnak,
forगतagos Xanthosznak, akit nagy Zeus sz maga *nemzett*(...)” (Iliász XXI. 1-2. s)²⁹³

A nemzés nászt jelent, vagyis nyilván a Földanya testének deflorálása, kifürása fakasztja a szent folyamot, tán épp az égig érő Pocakhegyen.

„Az égből alászálló Ganga folyó soha nem apadó vizű hullámai úgy gyöngyöznek végig a városon, mint gyöngyszemek a gyöngyfüzéken.”²⁹⁴

Minden égből eredő szent folyam: az Ob, a Nílus, a Tigris és Eufrátesz, a Xanthosz, a Tisza, stb. hasonló *nász* folyamánya. A Ganga a Tejútból ered, illetve annak földi folytatásának látták.

A mézfolyó alighanem legtalálhatóbb és legkorrektebb elnevezése a „szerelempatak”. A történelmi Magyarország számos vidéke, hovatovább minden szakrális központ szerelemléközpont, kozmikus anyavidék lehetett. Kárpátalján²⁹⁵ Szerelem-dombról és Szerelem-völgyről beszél a legenda, és megelöllegezhetjük, hogy ott egykor Szerelem-patak is csordogálhatott...

²⁹² „Tisza szélén nevelkedtem a *nád* közt,
derék legény lett belőlem a *lány* közt.” (Magyar népdal.)

²⁹³ Homérosz: *Iliász. Odüsszeia. Homéroszi költemények*. Ford. Devecseri Gábor. Budapest, 1974. Magyar Helikon, Iliász XXI. 1-2. sor.

²⁹⁴ *Mesefolyamok óceánja. (Válogatás a szanszkrit elbeszélésirodalomból. Pancsatantra.)* I. Vál. Vekerdi József. Budapest, 1982. Európa, 415. p.

²⁹⁵ A Szerelem dombja és a Szerelem völgye In: *Rákóczi virágai - Kárpátaljai történelmi és helyi mondák*. Ungvár - Budapest, 1992. Intermix Kiadó.

„Királyfalvi *nagy(!)* hegy alatt
Folyik a *szerелеmpatak...*”

A székely népdal nagy hegye itt is égis éris jelent. Az sem véletlen, hogy épp az „égis” Király falvánál található, vagyis az isten lakhelyén.

Ez az össejt egy mődalba is beleköltözött:

„*Magas* kősziklának
Oldalából nyílik
A szerelem orvosság...”

Vogul mézfolyó

Egy fénykép a „világ teremtése idejéből”, tán épp a Sarkcsillagról:

„Méz-folyó”-nak partján fekvő
héjas cirbolya nagyságú ház,
szép mogyorószem formájú ház:
benne ült az anyóka.”²⁹⁶

A kozmosz is ember

Minden földi folyam végül is e fenti, Zeniten fakadó forrásból táplálkozik, és alant, a Nadír lefolyójánál hagyja el a kozmoszt. Erre néhányan felfigyeltek - például G. Dumézil -, de emlékezetünkben a lényegét kitörölte a feledékenység: a kozmosz is ember, sőt emberpár, s e folyamatok az ő testnedveik áramlásai. Vagyis a Zenit és Nadír a mindenség testének be- és kijáratát, ettől válhatnak ezek a mitikus folyamatok átszellemültté és elbűvölővé, és megértésükhöz elegendő az a felismerés, hogy isteni mivoltukban is mélységesen emberek.

Mézországok

Ámde vessünk egy pillantást a mézfolyamok forrásvidékén viruló *mézországokra!*

Bibliai mézerdő

Sámuel könyve mintha az Ígérlet földjén játszódna:

„És az egész föld népe eljuttat az erdőbe, hol méz vala a föld színén.” (1Sám 14,25)

„Mikor pedig a nép beméne az erdőbe, jóllehet folyt a méz, mindazáltal senki sem értette kezét szájához, mert félt a nép az eskő miatt.” (1Sám 14,26)

„Jonathán azonban nem hallotta vala, hogy atyja (Saul) megeskette a népet, és kinyújtja a *vessző(!)* végét, mely kezében vala, és bemártá azt a lépesmézbe, és kezét szájához vivé; és felvidulának az ő szemei.” (1Sám 14,27)

„És monda Jonathán: Atyám bajba vitte a az országot; lássátok mennyire felvidulának szemeim, hogy ízlelék egy keveset ebből a mézből.” (1Sám 14,29)

²⁹⁶ Az anyóka éneke In: *Leszállt a medve az égből. Vogul népköltészet.* Ford. Képes Géza. Budapest, 1980. Európa, 295. p.

Varázméz ez, hisz megvidámítja a szemet.

A bűnbeesés mézízű almája is Ádámék szemeire hatott, melyek az evéstől „megnyílottak”. A magyar népdalban található „*aranyalma leve*” is mézre és bűnbeesésre utal, hisz a méz folyékony arany. Hovatovább felvethetjük, hogy az „aranszín” egyszersmind „mézédest” is jelenthetett.

„Tiltott gyümölcs, édes méz.”

Ez a szólás is elmúlt titkokat dőnget, hisz az ősi szexuális vétekhez kapcsolódó bűnbeesési alma ugyanazt jelenti, mint a hasonszórú, kétértelmű méz.

Sumer mézkút

Mivel Nippur a Köldökön fekvő sumer ősváros, mi már csak ezen az alapon is a Halhatatlanság országának látjuk. Hát még, ha mézes források is fakadnak földjén!

„Ég s föld köldöke,
íme a városuk, itt laknak ők,
Nippur,
íme a városuk, itt laknak ők,
a datolya-erdő,
íme a városuk, itt laknak ők,
az Iszalla,
ez ott a fénylő folyó,
(...)
a méz-kút,
ez ott az édes víz kútja...”²⁹⁷

Mivel Ég és Föld *köldökén* vagyunk, nem árt egy Pocakhegyet álmodnunk a szent város alá, mert az ilyen ország nem a Földön terem.

A kalevalai Mézerdeje

Hiába emleget a Kalevala ártatlan „erdőbéli mézételt”, az alábbi idézet méze csakis az Ég tetejéről, vagyis a kilencedik Ég öléből bugyoghat, egy női táj forrásából. Később majd kiderül, miért:

„Kis méhecske, mennyi madara,
Menj amoda harmadszorra
Föl a felső ég *ölébe*,
Kilencedik ég fölébe,
Ott van ám csak fűszerszámíz,
Ott van bőséggel a színméz...”²⁹⁸

A mézvidék közelebbről:

²⁹⁷ Enlil és Ninlil In: „*Fénylő ölednek édes örömében...*” *A sumer irodalom kistükre*. Ford. Komoróczy Géza. Budapest, 1983. Európa, 36. p.

²⁹⁸ *Kalevala*. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon kiadó, 98.

„Mézeskádak Erdőhonba
Ott suvadnak savanyodva,
Szép arany hoporcs hegyibe,
Ezüst dombnak tetejibe;
Ott az éhes jóllakhatik,
Szomjas ember jól ihatik,
A falat se fogy, bár falják,
Az ital se szűn, bár isszák.”²⁹⁹

Már foglalkoztunk a lánykérő Ilmari kovács égbe emelkedésével. Akkor ott azt bizonygattuk, hogy az utazás magán az égig érő (szikla)szűzön zajlik, és ő az, aki a Napot, a Holdat és a Göncölt viseli ékszerként, felhőkarcoló termetén. Az útvonal pedig „Nap felett, Hold alatt, Göncöl válla közt haladt, s Észak udvarába ére”. És itt található a mézerdő:

„vízi úton Gyöngyöbölbe,
íramodik *írott szánya*
földi úton Mézerdőbe.
(...)Aki pedig száll a szánon,
íramodik írott szánon
mező mentén Mézerdőnek,
az meg kovács Ilmarinen (...)”³⁰⁰

A Mézbirodalmak helye tehát az Ég teteje. Ámde hogyan is fest ez a Mézországba vezető útvonal?

Utazások Mézeshonba - A szent trend

„Hiábavalónak tetszhet egy olyan esemény pontos idejéről értekezni, amelyről bizonyosan tudjuk, hogy nem következett be.” (G. Dumezil)

A homéroszi eposzok, a Biblia, vagy épp a Kalevala stb. ősi helyszíneit sokaknak „sikerült már megtalálniuk”, s borzongatóan szép és pazar kiállítású úti filmek tárják elénk e szentséges vidékeket. Kár, hogy a mitikus utazások nem földi tájakon, hanem a kozmikus állomások között, csillagközi utakon zajlanak, és az úti kalandoknak több közülük van a csillagok háborújához, mint a történelemhez. Mindez bizonyítható, miként az is, hogy a szent úticél a cirkumpoláris zóna. A Nagy Utazás általában itt a földön-vízen veszi kezdetét, aztán a mese folyama elszakad a földtől, szárnyra kap, és irány a csillagos ég!

Aztán egy szép nap a csillaglegendákat domesztikálták: lecsalogatták a földre, és szent történelemmé pofozták. Ezért képzelet a mai olvasó a Kalevala mesésen gazdag Északhonja őshelyszínének - melynek jólétét a Sarkcsillag-szampó biztosítja - a szegény árva Lappföldet. Naná! Az Üveghegyen túl pedig az alkoholisták laknak...

²⁹⁹ Uo. 224. o.

³⁰⁰ *Kalevala*. Ford. Nagy Kálmán. Bukarest, 1972. Kriterion Kiadó, XVIII/550. s. (192. p.)

Az örök útvonal

Más ügyletek kapcsán már érveltünk amellett, hogy az Északhonba lánynézőbe tartó Ilmari kovács csillagközi útvonalon halad. Lássuk csak, mindez mit jelent?

„Támad szélvész forгатagos,
Idő készül nagy haragos,
Ilmari kovácsot kapja,
Viszi mintha szárnyon szállna
(...)
Hold fölött, a nap alatt el,
Göncöl válla közt haladt el;
Észak udvarába ére...”³⁰¹

És odaérve épp a mézerdőbe csöppen:

„(...)Aki pedig száll a szánon,
iramodik írott szánon
mező mentén Mézerdőnek,
az meg kovács Ilmarinen.”³⁰²

A „*mintha*” *sárnyon szálló* Ilmarinen valóban sárnyakon szállhatott. Sőt, a „forгатagos” szél a függőleges útirány árulkodó jele. Miért? Mert a forgószél valósággal felporszívózik mindent, ami elé akad: háztetőt, lovat, szekeret, embert, így aztán nem csoda, ha ez az impozáns természeti jelenség mélyen megérintette és megihlette a régieket. Ez vezethetett oda, hogy a sokszintes hagyomány egységesen égi átjárónak, téralagútnak képzei a forgószelet, isteni és démoni megjelenések módjának s egyben kísérő jelenségének. Hozhat boszorkányt, szellemet, rossz és jó szellemet. Az alsó világokba is forgás vezet: a vízelem forgószele az örvény.

A bibliai Isten is forgószéllel szokott megjeleneni:

„Ekkor szóla az Úr Jóbnak a *forгатszélből*...” (Jób 40,1)

Aranyszárnyak

Nem légből kapott feltételezés, hogy az Exodus egy bizonyos útszakaszon elszakad a Földtől, és a levegőben folytatódik tovább, a szent célállomás felé, hisz ezt magától Istentől tudhatjuk:

„Ti láttátok a mit Egyiptommal cselekedtem, hogy hordoztalak titeket *sas sárnyakon* és magamhoz bocsátottalak titeket.” (2. Móz. 19,4)

A „magamhoz bocsátottalak” nyílt vallomás az Égbe emelés mozzanatáról, hisz az Úr nem a Földön, hanem odafent lakik. Ám a történetnek ez a sarkalatos és igen fontos epizódja, melyre Isten itt hivatkozott, nem található a Tórában. Később keveredhetett ki a Bibliából, nyilván amikor a csillaglegenda szent történelemmé szelídült.

Ám az igen értékes „úrutazási” elemek mégiscsak a szent szövegben maradtak, és mindez a Bibliát még értékesebbé teszi. Isten ugyanis a kiválasztottak vezetését egy sárnyas személyiségre bízta, az Angyalára. A sárnyak pedig önmagukért beszélnek: az égbeemelkedés ígéretét, vagy legalábbis lehetőségét hordozva. Földi utazáshoz szüségtelen volna arany-sárnyas küldönc. Ám ennél is fontosabb látnunk, hogy az előbbi sas nem más, mint az angyal, és mindez a szöveg belső matematikájából következik:

³⁰¹ Kalevala. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 66. p.

³⁰² Kalevala. Ford. Nagy Kálmán. Bukarest, 1972. Kriterion Kiadó, 192. p.

„És bocsátok előtted *Angyalt* (...) a tejjel mézzel folyó földre... de én nem megyek *fel* köztetek.” (2. Móz. 33,2-3)

ami ugyanazt jelenti:

„Ti láttátok a mit Egyiptommal cselekedtem, hogy hordoztalak titeket *sas szárnyakon*, és magamhoz bocsátottalak titeket.” (2. Móz. 19,4)

A sas az egyetemes hagyományban isteni küldönc, ígéreteinek földi beváltója. Ősformájában mitikus madár, ám máshol pedig - mint Hermész vagy Isten Angyala - szárnyas égi lény emberi ábrázatban.

Folytatva a Biblia meséjét, akárhog is, ám az Exodus az alvilág labirintusából vezet a fénybe, s vezet felfelé egy világhegy emelkedőjén, s végül szárnyak emelik Izraelt, mivel az *ég és a föld közötti kapcsolat megszakadt* - erről már esett szó.

A Biblia Egyiptomot alvilágnak tekinti, ezzel jelzi, hogy oda *lemennek* vagy *alászállnak*, és az onnan kijövetelt *feljövetelnek* nevezik, úgy, ahogy az Ó- és az Újszövetségben is. Erre pedig a topográfia nem szolgál indokkal, csupán Egyiptom alvilági minősítése.

Az Exodus útja az egyiptomi pokol „húsosfazék” katlanaitól vezet a tej és méz forrásaihoz, mert ott csak ez lesz a táplálék. A magyar táltos is csupán tejtermékeket fogyaszt, az emberiség tavaszkorának, csecsemőkorának táplálékát.

Az Éden visszahódítása

A héber mitikus emlékezés³⁰³ vissza-visszatér egy *hegyteteji* Éden legendájára, vagyis okkal feltételezhetjük, hogy az Ígéret földje odafent a Pocakhegy-teteji fényes Köldökövezetben lebegett eredetileg. Ám ez a látomás egy bibliakommentárból is visszafejthető:

„A Szentföldet úgy írja le a próféta, mint az új Paradicsomot. A folyó a templomból ered, és mindenfelé *termékenységet* hoz. A Holt tengerbe visszatér az élet, a fák rendkívül termékenyek lesznek. Palesztina, mint a Paradicsom, az Isten és az ő szíve szerinti emberiség lakóhelye lesz. Ez a csodálatos látomás nem Palesztinában, hanem a mennyek országában válik valóra.”³⁰⁴

A tej- és a mézfolyamok jelentik a „termékenységet hozó” folyót.

Az ős-Tóra kezdetben Ádám, vagyis az Ember elbukásának és felemelkedésének legendája lehetett, egy zárt és teljes kompozíció keretében, mely az örök misztérium ragyogó képsorával meséli el Ádám újjászületését a Sötétségből a Fénybe, Alvilág-Egyiptomból az égi Jeruzsálembe.

Az időhegy tetején

A mese lepusztult mítosznak tűnik a katedra dohos magányából, ámde könnyen kiderülhet a mítoszlól, hogy nem más az, mint a feltupírozott mese. Miért? A mese ugyanis még szemlátomást tartalmazza a mítoszból immár kihullt láncszemeket. És ha benne a geocentrikus világstruktúra motívumrendszerére bukkanunk, akkor még inkább kötelességünk a mesét az idősebb, bölcsőbb testvérnek látni. Szép példa erre a Benedek Elek gyűjtötte *Halhatatlanság*

³⁰³ Graves, Robert - Patai, Raphael: *Héber mítoszok. A genezis könyve*. Szeged, év n. Szukits Kiadó.

³⁰⁴ *Biblia*. Budapest, 1992. Szent István Társulat, 1008. p. 47, 1. (kommentár)

ország, melyben az ősi kozmikus elképzelések meglepő épségben maradtak ránk. És erre a tér-idő felfogásra a mítoszokban és szent könyvekben csak a radírnyom utal.

A Halhatatlanság országának meséje a következő: Egy királyfi, Miklós nyakába veszi a világot, hogy rábukkanjon a Halhatatlanság országára, nyilván azért, mert Éden-nosztalgiaja támadt. Hamarosan egy égisz hegybe botlik, s nekivág a megmászásának, mert tudván tudja, a hegytetőn lakik a Halhatatlanság. Látják? Miklós nem vaktában vándorol, hanem ismeri az utat, vagyis az ősi világstruktúrát. Ahogy mászik felfelé, egyre hosszabb életkorú lényekbe botlik. Am ennek oka nem a genetikus adottságokban rejlik, az életkor a hely varázsának köszöntő. Időhegyen vagyunk, melynek grádicsai égi régiók, és felfelé lassul az idő. Tehát súlyos filozófiai oka van annak, ha egy mesei munkahelyen három nap egy esztendő. Jól jöhet egy ilyen elszólás, mivel a mesei munkáltató kozmikus koordinátáiról árulkodik...

Miklós a hegytetőn halhatatlanság helyett egy lapátoló óriásra lel, aki az égisz hegy elhordására lett kárhoztatva. Ritka kincse ez a jelenet a magyar hagyománynak, melyben épp az Ég és Föld kapcsolatának felszámolása látható. Itt tehát egy fontos toposzt értünk tetten, azt a pillanatot, amikor éppen lerombolják a világhegy tetejét.

Épp ezért szükség lesz egy griffre, hogy Miklóst jótékony szárnyain átemelje a felszámolt útszakaszon - akár a Bibliában vagy a Kalevalában:

„...hordoztalak titeket *sas szárnyakon*, és
magamhoz bocsátottalak titeket.” (2. Móz. 19,4)

„viszi, mintha szárnyon szállna
(...)Észak udvarába ére...”³⁰⁵

Miklóst odafent egy királynő várja, ami számításunknak épp megfelel, hisz úgy járja, hogy a *halhatatlanság birodalma* női fennhatóság alatt álljon. Másról se beszéltünk, minthogy a halhatatlanság, vagyis öröklét: nőügylet. Ez az ország pedig az egykori Pocakhegy ormán található, tehát kozmikus nőközpont.

Már csak a tej- és mézfolyam hiányzik, hogy teljes legyen a boldogságunk. Meg is van, némileg átfogalmazva. A királynőnek van egy életvizes hordócskája, a lappancs alatti³⁰⁶ pincéjében, melytől meggyógyul a beteg, s feltámad a halott. Tehát a szokásos elixírré bukkantunk.

A tejjel-mézzel folyó Mária

Az apokrif szövegek ősi-Máriája elveszíti a Kisjézust, aki majd a Pokol berkeiből talál vissza hozzá. Hozzá, a legszentebb és legfelsőbb *földre*, a Nagy Anyára. Mert a régiek úgy látták, hogy Mária valami mód maga az elvesztett Éden, Krisztus pedig a róla lehullott vagy leszakított édeni aranyalma. Mária a Boldoganya, mégpedig gazdag értelemben, hisz ő maga a tejjel mézzel tápláló anyaföld:

„Szent Ágoston és szent Bernát nyomán Kopcsányi Márton Szűz Máriát még »élet anyjának«, »élet szülőjének«, »élet fájának«, »*tejjel-mézzel folyó földnek*« nevezi.”³⁰⁷

Szűz Mária az Éden, hovatovább az Ígéret földje.

³⁰⁵ *Kalevala*. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 66. p.

³⁰⁶ A lappancs méhkaput jelent - ezt a folklór is tudja -, s ettől mágikus minden odabent.

³⁰⁷ Dr. Berze Nagy János: *Égisz erő fa*. Pécs, 1984. Baranya Megyei Tanács, 207. p.

Volly István Mária-ének gyűjteménye írja:

„Mária egymagában: »Hol vagy csillagom?«
Alacsony kis hajlékában: »Szép gyöngy alakom?«
Várja, várja, Jézust várja, *Tejre mézre, vacsorára:*
Hol vagy csillagom?»³⁰⁸

Mária önmagával táplál, ő az anyaelv, maga a földi élet.

Mézes Babba-csúcs? Szent útvonal - magyarul?

Az ősi Babba istennő körül a Pocakhegy-kultusz összes színét-virágát megtalálhatjuk. Nem is csoda, hisz ő is Magna Mater a javából! Uránia(hegyi) - Aphrodité tiszteletére a hegytetőre arany kaptárt állítanak, jelezve, hogy ez itt már a méz birodalma. Boldogasszony Máriát pedig mézes csúcsnak látják, a Fogarasi-havasoknál:

„Úrnő szorosa, és az Ördög szorosa(...) A Doamna elnevezésben nem feltétlenül valamelyik román fejedelemasszony rejtőzködik, hanem ő, a Babba, a Boldogasszonyunk!(...) az Úrnő hegyháta a *Mézes- vagy Méz-csúcsban* végződik. (vîrf-csúcs). Nahát, ez igazán érdekes! Ki lehet oly »édes«, mint maga a nagyon szeretett Boldogasszony? Azért van neki *mézédes csúcsa* is!»³⁰⁹

Szőcs Istvántól még azt is megtudjuk:

„A méz, mint mindennek a <legjava> értelmű kifejezés is használatos. Magyardécse községben hallottam, hogy a <határnak a míze> (legszebb, legjobb része). Ugyanott a méz szót - míz alakban - <uterus> értelemben is használták.»³¹⁰

Lám, itt is összeáll a kép: a méz a termékenység, a nász nedűje. Ez az oka, hogy a kultikus méz, a világ legjava a kozmosz közepén, vagyis a Hegytetőn terem, és ennek őstopográfiai okai vannak.

Tehát a magyar hagyományi is ismeri a geocentrista ősvilág klasszikus égbemászási útvonalát, tán izgalmasabb módon, mint hinnénk. Akad egy erről árulkodó, sosem vizsgált fragmentum, a mézországba vezető titkos égi ösvényről:

„Tállyán vala az ég kapuja, s a *Göncöl vállán* át lehetett az öregistenhez jutni...”³¹¹

Tehát a Göncöl vállán jutsz az Öregistenhez, vagyis az égközepre. Ez a periférikusnak tetsző utalás az ősideológia meglétének kromoszómamintája, tehát a legfontosabb világközépfelfogás boldog birtokosai lehettünk. Hagyományunk (mese, népdal stb.) helyszíne nem a fantázia parttalan világa, miként azt velünk gondoltatják: ugyanabban az egyetemes, ősi, zárt, filozofikus struktúrában zajlanak eseményei, melyben például a Kalevala történései:

„Hold fölött, a nap alatt el,
Göncöl válla közt haladt el;
Észak udvarába ére...”³¹²

³⁰⁸ Falvy Károly: *Boldogasszony. A női szerep a magyar hitvilág tükrében*. Budapest, 2001. Tertia Kiadó, 59. p.

³⁰⁹ Daczó Árpád: *Csíksomlyó titka*. Csíkszereda, 2002. Pallas - Akadémia Könyvkiadó, 240-241. p.

³¹⁰ Szőcs István: *Selyemsárhajó*. Kolozsvár, 1999. Erdélyi Híradó, 44. p.

³¹¹ Toroczkai-Wigand Ede: *Öreg csillagok*. Budapest, 1988. Műszaki Könyvkiadó.

³¹² *Kalevala*. Ford. Vikár Béla. Budapest, 1985. Helikon, 66. p.

Mézeshetek - A házasságok az Égben kötődnek

Ugyan ki gondolná, hogy modern hóbortjaink javarésze az ősidőkben gyökeredzik? Így a mézeshetek szokása is megelőzi a történelmi időket.

A nász alatt senkinek semmi keresnivalója állandó lakhelyén, hanem irány egy égi értelmű boldogságsziget - ezt a szerepet ma Velence tölti be. Honnan ez a furcsa szokás? A természet számára korántsem ismeretlen:

A kötelességtudó gólya és megannyi más költöző madár is tudja, hogy a tavasz a költözés és a költés ideje. A költés, költözés, kikelet is mintha e közös gondolat szöbokra volna...

A lemming, az angolna stb. lehetetlen utakon töri fel magát a Torkolathoz, ha ráparancsol ösztöne.

Az északi népek a Tejutat a vízi szárnyasok útjának tartják, onnan jönnek, s oda tartanak *az Ég madarai*.

A nászutasok is az égből jönnek, az elvesztett, édeni örök Mészországba térnek vissza. A mézeshetekre utazás, sőt a nász önmagában is utazás, égboltjárás - mindezt jól ismerjük -, beavatási szertartás.³¹³ Még a sláger is tudja, hogy „nálad van a Mennyország”, tehát az esemény jelképes égi utazás. A *házasságok* - úgy mond - *az égben kötődnek*, és lám, oda is kell fáradni, személyesen, vagy legalábbis egy utazásjáték erejéig.

De mitől mézesek ezek a hetek? Ekkor az emberi testen a emberi méhvilág kaptára - társadalma jut főszerephez. Női és férfi varázsmézek vegyülnek a méh laboratóriumában, ebben a transzmutációs csodaközpontban.

Az Exodus-nászút

Mint emlékeznek, nemrég láttunk néhány mészországi mitikus utazást, s gyanúnk szerint ezek kozmikus nászutak lehettek, csak nehéz felismerni őket, mert mára már más rajtuk a címke. Hogy is állunk ezekkel a szüzséssel?

A mesei Miklós képlete világos: a királynő és a halhatatlanság megszerzése egyet jelent.

A Göncöl válla közt haladó Ilmari kovács is lánykérőbe megy Mészországba, ahhoz a Szűzhöz, aki a körül szó szerint(!) forog a világ (tehát ez a mondás a világtengelylényekre vonatkoztatható), hisz ő birtokolja a fő égitesteket, ő tehát maga a Halhatatlanság.

Hiszik, nem hiszik, az Exodus nemhogy megenged, hanem egyenesen felajánl egy ilyen megközelítési lehetőséget: kezdve azzal, hogy az Exodus egyik fő küldetése a *Frigyláda* célba juttatása. Jóllehet a frigy szövetséget is jelent, nemcsak a házasságot, ám magát az exodust is a szent nász szellemisége lengi körül. Nézzük meg, hátha ezúttal is a Halhatatlanság Királynőjéhez vezet ez a hosszú, keserves út! Tény és való, hogy az Exodus - mint láttuk - csillagközi utasait egy domináns női istenség oltalmazza. Ő lehet az, akiről már szoltunk, s akiről maga Isten is megemlékezik:

„A Kősziklát, a ki szült téged, elfeledted;
Megfelejtetted Istentől, a ki nemzett téged.” (5. Móz. 32,18)

³¹³ Az eleusiszi misztériumok főhőse a méh.

Mi a mézet a női elv jelképének, őanyagának tekintjük, és a manna esetében se mézes puszedlire, hanem elixírré ajánlatos gondolnunk:

„Az Izrael háza pedig Mánnak nevezé azt...
íze, mint a *mézes* pogácsáé.” (2. Móz. 16,31)

Vannak bibliaértelmezők, akik a mannát az anyai mellbimbóval hozzák összefüggésbe. Számunkra ez is pompás, hisz ez még nyíltabban utal, az idővel színtalálk mögé került egykori Magna Máterre. Nemcsak az apokrif szövegek Máriája táplál tejjel-mézzel, hanem ez a talányos bibliai istenség is, akire immár csak tetteiből tudunk visszakövetkeztetni:

„A föld magaslatain járatta őt (Izrael népét), mezők terméseivel étette, *kősziklából is mézet szopatott vele*, kovaszirtból is olajat.” (5. Móz. 32,13)

A Kőszikla az anya, és a szülőelvet jelenti ezekben a bibliai belső szövegösszefüggésekben. Ezek alapján döntse el a nyájas olvasó, hogy az Exodus népét az anyaelv, vagy az apaelv táplálja!

De ez még hagyján! A szent szöveghez közelebb hajolva Isten és Izrael jegyességi köteléke feslik fel a szöveg ősi rétegéből. Tehát akad itt elég újragondolnivaló:

„Nem imádatsz más istent: az Úr neve az, hogy féltékeny, igen *féltékeny Isten*, ezért ne köss szövetséget az ország lakóival. Amikor isteneikkel fajtalankodnak, isteneiknek áldozatot mutatnak be, akkor esetleg meghívják benneteket, hogy vegyetek részt lakomáikon.” (Kiv 34,14-15)³¹⁴

Lássuk, mit szólnak mindehhez a tudós bibliakutatók:

„Isteneikkel fajtalankodnak... Célzás arra, hogy a pogány kultusz³¹⁵ kapcsolatos volt a prostitúcióval. De még inkább azt fejezi ki, hogy *Jahve és a választott nép szövetsége olyan, mint a jegyesi kapcsolat*. Aki bálványokhoz fordul, az hűtlenséget követ el, „házasságtörő” lesz. Ez 16. Jel 17.”³¹⁶

Ne feledjük, Jákób változott át Izraellé, ő tehát egy gigászi lény, a nép megtestesítője. Mondhatni: emberállam. Ennek a halhatatlanságra vágyó Jákób-Izraelnek az égi útja és frigye a „tejjel és mézzel folyó” Sziklaanyával, a Halhatatlanság Királynőjével lehetett a szent szöveg misztikus üzenete.

Aurea aetas

Elődeink a legnagyobb szentséget, a szaporodást a méhvilágra bízták. Minden összöveg a méhet tekintette a boldog *Aranykor* népének. Ott szorgoskodnak, zsonganak mindenütt a kezdet kezdetén, és ők itatják az isteneket az örök élet elixírjével.

Nekik még itt, az Időkben is sikerült megmaradniuk a Halhatatlanság népének. Az öröklét égközepéről származnak, és bennük máig *áll az idő*.

Királynőjüknek egy mordvin ének is hódol:

³¹⁴ *Biblia*. Budapest, 1992. Szent István Társulat.

³¹⁵ A „pogány prostitúció” is az örök misztérium süllyedt változata.

³¹⁶ *Biblia*. Budapest, 1992. Szent István Társulat, 107. p.15.

„Jaj, aranytollú méhkirálynő, te,
Pihenést, nyugvást nappal nem ismersz,
Éjnek évadján nincs soha álmod,
Szorgoskodsz nappal zsongó kaptárban,
Viaszt építesz, mézet készítesz...”³¹⁷

Aranyból vannak, sohasem alszanak, és az aranykor beteljesítésén szorgoskodnak. Ők költözködtek be az anyaméh kaptarába, hogy a bukott embert megszabadítsák a haláltól a titokzatos halhatatlanság, a szaporodás által, melyet nyelvünk nem véletlenül nevez öröklésnek, *öröklődésnek*. Hála ezeknek az aranybogaraknak, a Kiűzött Ember mégis él, sőt egy kis boldogságért néha vissza-visszaröppenhet az Édenbe az ő áldott aranyszárnyaikon.

-&-

³¹⁷ *Földisten leánykérőben* ford.: Tandori Dezső 263.